

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
SOCIĀLO ZINĀTŅU FAKULTĀTE
POLITIKAS ZINĀTNES NODAĻA

**Drošības dilemma ASV – Krievijas starpā 2008.-
2016.**

Maģistra darbs

Autors: **Jurģis Barkāns**

Studenta apliecības Nr.: jb10089

Darba vadītāja: profesore Dr. paed. Žaneta Ozoliņa

Rīga

2016

ANOTĀCIJA

Laika periodā no 2008. gada līdz 2016. gadam ASV un Krievijas attiecības ir piedzīvojušas būtiskus izaicinājumus. Vairāku autoru darbos ir sastopami viedokļi par drošības dilemmas atdzimšanu ASV un Krievijas starpā. Darba teorētiskajā daļā tiek apskatīts drošības dilemmas teorētiskais ietvars, drošības dilemmas konstatēšanai un izvērtēšanai. Darba empīriskajā daļā pēc šī ietvara tiek izvērtētas izmaiņas drošības dilemmas ASV un Krievijas starpā darba hronoloģiskā ietvara periodā, Gruzijas kara, “Restartēšanas” politikas un Ukrainas konflikta kontekstā.

Darba mērķis ir apskatīt drošības dilemmas izmaiņas ASV un Krievijas starpā no 2008. gada 8. augusta līdz 2016. gada aprīlim.

Darba hipotēze ir: ASV un Krievijas savstarpējās attiecībās, drošības dilemmas aktīvāk izpaužas no Krievijas puses.

Atslēgvārdi: ASV, Krievija, Gruzija, Ukraina, „Restartēšana”, drošības dilemmas

ANNOTATION

In the time frame between 2008. and 2016. US and Russian relations have met with different challenges. Many authors have mentioned the return of a security dilemma between the two countries. In the theoretical part of the paper the author explores the theoretical concept of the security dilemma, how to detect and study it. In the empirical part of the analysis, the author tries to look at the changes in security dilemma between US and Russia in the time frame of the paper and in the context of the Georgian war, the „Reset” and the Ukraine crisis.

The goal of the study is to look at the changes in the security dilemma between US and Russia from August of 2008 to April of 2016.

The hypothesis: In the relations between US and Russia, Russia is the one showing the most signs of a security dilemma.

Keywords: US, Russia, Georgia, Ukraine, „Reset”, security dilemma

SATURS

ANOTĀCIJA	2
ANNOTATION	3
IEVADS	5
DROŠĪBAS DILEMMAS DEFINĒJUMS UN NOTEIKŠANA STARPVALSTU ATTIECĪBĀS	9
ASV UN KRIEVIJAS ATTIECĪBU PASLIKTINĀŠANĀS UN GRUZIJAS KARŠ 2008. GADĀ.....	27
JAUNAIS KURSS ASV – KRIEVIJAS ATTIECĪBU UZLABOŠANAI UN DROŠĪBAS DILEMMAS MAZINĀŠANAI	46
„RESET” POLITIKAS BEIGAS UN UKRAINAS KONFLIKTS 2013.–2016.....	59
SECINĀJUMI.....	79
LITERATŪRAS SARAKSTS.....	87

IEVADS

Darba tēma „Drošības dilemma ASV – Krievijas starpā 2008.-2016.” tika izvēlēta, galvenokārt, tās aktualitātes dēļ. ASV un Krievijas attiecības nekad nav bijušas balstītas uz savstarpēju uzticību. Aukstā kara periods ir uzskatāmākais drošības dilemmas piemērs „austrumu – rietumu” attiecībās, ar kuru šo fenomenu vislabāk paskaidrot. Taču pēc Aukstā kara beigām ASV un Krievijas, kā PSRS „mantinieces” attiecībās iestājās salīdzināms atslābums, kuru pārtrauc abu valstu iesaiste dažādu reģionālu konfliktu risināšanā. Šajos konfliktos nereti saduras ASV un Krievijas intereses un rodas saspīlējums abu valstu attiecībās.

ASV un Krievija ir divas no trim pasaules militāri spēcīgākajām valstīm un globālās drošības kontekstā ASV un Krievijas attiecības divdesmitajā un divdesmit pirmajā gadsimtā ir ļoti nozīmīgas un drošības dilemmas aktualizēšanās abu valstu starpā, dažādu reģionālu konfliktu kontekstā nopietni atsauktos uz globālo drošību. Kari Gruzijā un Ukrainā nebija tikai reģionāli konflikti starp divām valstīm, tie bija cieši saistīti ar ASV un Krievijas savstarpējām attiecībām un lielā mērā ASV un Krievijas nesaskaņas bija par iemeslu, lai šie konflikti rastos. Ir nozīmīgi pētīt šos precedentus, starptautiskajā politikā, lai nākotnē radītu izpratni par to, kā veidot stabilas, drošas un caurskatāmas lielvalstu savstarpējās attiecības un nerastos situācijas, kad kādai lielvarai ir nepieciešams izvērst agresiju pret kādu citu valsti, jo tā izjūt apdraudējumu savai drošībai vai interesēm. Daudzu autoru darbos ir atrodams viedoklis par to, ka Krievijas un ASV attiecības atrodas zemākajā punktā kopš Aukstā kara un šāda situācija rada starptautisku nedrošības sajūtu, jo lielā mērā labas ASV attiecības ar Krieviju, nodrošina drošību un stabilitāti arī to sabiedrotajiem.

Problēmsituācija ASV – Krievijas attiecībās ir tāda, ka ASV un Krievija uz globālajiem notikumiem raugās no dažādām pozīcijām un lielā mērā ar novecojušu Aukstā kara domāšanu. Tas rada situāciju, kurā abas valstis viena otrai neuzticas un otru vēl joprojām uzskata par vēsturisko konkurentu. Neskatoties uz atsevišķu valstu līderu, kā ASV prezidents Baraks Obama, centieniem paraudzīties uz notikumiem no jauna leņķa un normalizēt ASV un Krievijas attiecības, šī problēma tik un tā ir aktuāla arī mūsdienās. Krievija, izjūtot apdraudējumu no ASV un NATO puses, sūta

rietumiem signālus, izraisot nestabilitāti un militārus konfliktus valstīs, kurās saduras ASV un Krievijas intereses. Tādēļ ir būtiski izvērtēt šos konfliktus izvērtēt, identificējot to cēloņus un sekas, lai spētu novērst līdzīgas problēmsituācijas nākotnē.

NATO paplašināšanās Krievijas pierobežā ir galvenais faktors, kas izraisa Krievijas neiticēšanos ASV. Lai arī paralēli tam min arī ASV militārās kampaņas Afganistānā, Irākā un Sīrijā. NATO paplašināšana, pretēji ASV prezidenta Bila Klintona solījumam par to, ka NATO nepaplašināsies tuvāk Krievijai, Kremlim liek uzskatīt, ka NATO vēl joprojām ir pret Krieviju vērsta militāra organizācija un soļi, ko Krievija sper, lai šos draudus mazinātu, liek NATO izsvērt draudus, kas Eiropai nāk no Krievijas puses un par šādu organizāciju atkal kļūt. Lai arī reāla militāra darbība starp ASV un Krieviju ir maz iespējama un domājams, ka abas puses no tās izvarītos līdz pēdējam mirklim, Krievijas un NATO, tādējādi arī ASV starpā ir iespējama bruņošanās sacensības veidošanās, jo līdzīgi reģionāli konflikti Gruzijai un Ukrainai tikai vairotu neuzticēšanos un apdraudējuma sajūtu starp ASV un Krieviju.

ASV un Krievijas attiecību pētniecība kopš Otrā Pasaules kara ir bijusi ļoti populāra. Tas skaidrojams ar abu valstu lielo ietekmi uz globālajiem notikumiem. Īpaši pēdējos gados pētījumu skaits par ASV un Krievijas attiecībām ir pieaudzis. Tādēļ šī pētījuma tēma nav unikāla, taču, apkopojot dažādu autoru domas vienā analītiskā ietvarā, sniegs svaigu ieskatu problēmjuautājumā par drošības dilemmu ASV un Krievijas starpā pēdējā desmitgadē. Savienojot Gruzijas karu, “restartēšanas” politiku un Ukrainas konfliktu ir, iespējams, salīdzinoši īsā laika periodā izsekot ASV un Krievijas attiecību dinamikai un gūt priekšstatu par to, kā abu valstu starpā palielinās un mazinās drošības dilemma. Jāņem vērā arī tas, ka šie procesi nepārtraukti mainās un katrs jauns pētījums sniedz pienesumu un svaigu ieskatu abu valstu un tādējādi arī starptautiskās politikas pētniecībā.

Pēc darba autora domām „Piecu dienu karš” Gruzijā iezīmē nozīmīgas izmaiņas ASV un Krievijas attiecībās, jo šis konflikts iezīmēja Krievijas atgriešanos starptautiskās politikas veidošanā, pēc atrašanās otrajā plānā kopš PSRS sabrukuma. Tāpēc pētījuma hronoloģiskās robežas ir no 2008. gada 8. augusta līdz 2016. gada aprīlim. Šis laika periods sevī ietver divus militārus konfliktus, kuros tieši saduras ASV un Krievijas intereses, kā arī periodu ar relatīvi mazu spriedzi abu valstu starpā,

jo šajā laikā tika īstenota politika par abu valstu iespējamu sadarbību un caurskatāmāku attiecību veidošanu, kas tieši mazinātu drošības dilemmu.

Pētījuma teorētiskajā daļā tiks apskatīts drošības koncepts, kā valsts rīcību virzošais faktors, un spēku līdzsvara teorija, kā koncepts un kuru balstās drošības dilemmas būtība, nodrošināt valsts eksistenci un drošību, cenšoties balansēt konkurentu militāro potenciālu un ietekmi. Tiks apskatīta arī drošības dilemmas kā jēdziena definēšana un noteikšanas iespējas starpvalstu attiecībās.

Ņemot vērā, ka drošības dilemmas ir teorētisks koncepts un tai nav noteiktas mērīšanas skalas, darba empīriskajā daļā tiks apskatīti trīs, pēc autora domām, būtiskākie drošības dilemmas ietekmējošie faktori ASV – Krievijas attiecībās no 2008. līdz 2016. gadam. Gruzijas karš, kurš potenciāli varēja kļūt par ASV un Krievijas Korejas karu (1950-1953) un atgriezt abu valstu attiecības atpakaļ Aukstā kara līmenī. Baraka Obamas piedāvātā “restartēšanas” politika, kas Dmitrija Medvedeva prezidentūras laikā uzlaboja ASV un Krievijas sadarbību, dodot iespēju abām valstīm veidot ciešākas attiecības, balstoties uz savstarpēju uzticību un sastrādāties kopēju interešu īstenošanā. Un Ukrainas konflikts, kas izbeidza “restartēšanas” politiku un abu valstu attiecības atkal ievadīja konfrontējošā gultnē.

Darba mērķis ir – Apskatīt drošības dilemmas izmaiņas ASV un Krievijas starpā no 2008. gada 8. augusta līdz 2016. gada aprīlim.

Lai sasniegtu šo mērķi autors izvirzīja sekojošus uzdevumus:

- Apskatīt drošības dilemmu kā teorētisku konceptu.
- Izvērtēt ASV un Krievijas lomu pasaulē un to, kā katra no šīm valstīm sevi un otru redz starptautiskajā sistēmā.
- Apskatīt dažādu pētījumu autoru viedokļus par ASV un Krievijas attiecībām Gruzijas kara, „Reset politikas” un Ukrainas konflikta kontekstā.
- Izpētīt drošības dilemmas izmaiņas abu valstu starpā darba hronoloģiskā ietvara periodā.

Darba autors arī izvirzījis hipotēzi: ASV un Krievijas ssavstarpējās attiecībās, drošības dilemma aktīvāk izpaužas no Krievijas puses.

Lai pierādītu hipotēzi, pētījumā tiks apskatītas ASV – Krievijas attiecības Krievijas Gruzijas kara, “Restartēšanas” politikas un Ukrainas konflikta kontekstā, iezīmējot pazīmes, kas liecina par apdraudējumu, ko Krievija izjūt no ASV puses, kas savukārt liek tai palielināt savu militāro potenciālu un iesaistīties reģionālos konfliktos, lai sūtītu ASV signālus par Krievijas militāro gatavību aizstāvēt savas intereses pret jebkuru, kas tās apdraud.

DROŠĪBAS DILEMMAS DEFINĒJUMS UN NOTEIKŠANA STARPVALSTU ATTIECĪBĀS

„Sirdi plosošais solījums bipolarizētā un ar atombumbām apdāvinātā pasaulē, kādā mēs sevi atrodam šodien, ir galēja izpausme dilemmai, ar kuru cilvēce ir saskārusies kopš laika gala.” Tā drošības dilemmas raksturojumu uzsāk Džons H.Hercs (John H.Herz). Pasaulē, kurā vairākas cilvēku grupas, dzīvojot kontaktā viena ar otru, rada citu pār citu ietekmīgāku grupu, bez pārāka spēka, kas to kontrolētu. Šādā kārtībā, kur starp spēlētājiem valda anarhija, kas, lielākā vai mazākā mērā, pastāvējusi kopš cilvēces sākuma, ir radusies savstarpējā „drošības dilemma” starp cilvēkiem, grupām vai to vadītājiem. Šīs grupas vai indivīdi, dzīvojot šādā vidē, ir nobažījušies par savu drošību pret uzbrukumiem, to pakļaušanas kāda cita spēka domināncei vai pilnīgu iznīcināšanu no pārējo grupu vai indivīdu puses. Lai nodrošinātu savu drošību un novērstu uzbrukumus savai teritorijai, šīs grupas cenšas iegūt maksimāli daudz varas, lai izvairītos no citu spēku potenciālās dominances. Šīs darbības liek pārējām grupām justies nedrošām un apdraudētām un liek tām gatavoties sliktākajam scenārijam, kad tās pašas var tikt apdraudētas. Šādā vidē, kurā neviens vairs nevar justies droši, sacensība par varu pieaug, un nebeidzamais drošības nodrošināšanas un varas akumulācijas aplis turpinās.

Šajā teorijā netiek apskatīts tas, vai cilvēks pēc dabas ir miermīlīgs vai tendēts uz agresiju. Aspekts, kas tiek pētīts drošības dilemmas kontekstā, nav saistīts ar indivīda uzbūvi. Drošības dilemma pēta starptautisko vidi un notikumus tajā. Homo homini lupus¹ princips neizslēdz cilvēku vai to grupu savstarpējo sadarbību, kā nozīmīgu faktoru starptautiskajās attiecībās. Bet arī sadarbība var kalpot kā faktors kādas grupas varas palielināšanai pret citām grupām. Šādā gadījumā tieksme uz dominanci, savas drošības garantēšanai pāriet no indivīda vai konkrētas grupas uz lielāku indivīdu vai grupu kopumu.² Tā drošības dilemmu raksturo Džons H.Hercs, termina drošības dilemma radītājs. Kaspers Silvests (Casper Sylvest) viņa darbu

¹ Homo homini lupus – no latīņu valodas „cilvēks pret otru cilvēku ir kā vilks” Pieejams:[
<http://associatesmind.com/2013/05/09/homo-homini-lupus-est-man-is-a-wolf-to-his-fellow-man/>]
Skatīts:[02.03.2016.]

² Idealist internationalism and the security dilemma. John H. Herz. Pieejams:[
http://www.jstor.org/stable/2009187?seq=1#page_scan_tab_contents] Skatīts:[02.03.2016.]

raksturojis kā stratēģisku un etorisku mēģinājumu atdzīvināt klasisko reālismu, cenšoties ar liberālu ideoloģiju sasniegt kārtību, progresu un taisnīgumu starptautiskajās attiecībās.³

Herca radīja drošības dilemmas jeb „spirāles modeļa” (spiral model) terminu 1951. gadā, savā darbā „Political realism and Political Idealism”. Šajā pašā laikā britu vēsturnieks Herberts Baterfilds (Herbert Butterfield) savā darbā „History and human relations” šo fenomenu nosauca par „absolūti nepatīkamo stāvokli ar nenovēršamu dilemmu” (Absolute predicament and irreducible dilemma). Herca definīcija drošības dilemmai bija: *Strukturāls jēdziens, kas apzīmē situāciju, kad valstis cenšas pašas sev palīdzēt (self-help) rūpēties par savas valsts drošību, taču, neskatoties uz nodomiem, tas vairo nedrošību citās valstīs, kuras šos centienus interpretē kā bīstamus sev.*

Visbiežāk minētais piemērs drošības dilemmai ir 1. Pasaules kara sākšanās. Šī piemēra atbalstītāji uzskata, ka šajā laikā Eiropas lielvaras jutās spiestas bruņoties un doties karā, jūtoties nedrošas un baidoties no kaimiņvalstu nodomiem, lai gan karā nebija ieinteresēta neviena no valstīm. Visizteiktāk no visām valstīm drošības dilemmu var novērot Vācijas rīcībā, kad baidoties no potenciāla kara divās frontēs, Vācija izstrādāja Šlīfena plānu (Schlieffen plan), kas paredzēja paātrinātu bruņošanās un mobilizācijas stratēģiju. Šī mobilizācija uzlika papildus spiedienu pārējām valstīm bruņoties, baidoties no „launākā scenārija”, kad Vācija tās pārsteigtu nesagatavotas.

Drošības dilemma ir populāra teorija pētnieku vidū, kuri uzskata, ka karš izceļas valstu sliktās savstarpējās komunikācijas dēļ. Funkcionālisma teoētiķi uzskata, ka no kara ir iespējams izvairīties, izvairoties no neveiksmīgas komunikācijas (miscommunication) un ar pareizo signālu (proper signaling) sūtīšanu citām valstīm.⁴

Drošības dilemma ietilps zem „defensive realism” jeb „ aizsardzības reālisma” koncepta, kas sevī iekļauj vairākas starptautisko attiecību un ārpolitikas teorijas, kas balstās uz Roberta Džervisa (Robert Jervis) darbiem par drošības dilemmu un Keneta Valca spēku līdzsvara teorijas. Aizsardzības reālisms postulē, ka starptautiskā sistēma

³ John H. Herz and the Resurrection of Classical Realism. Casper Sylvest. Pieejams: [<http://ire.sagepub.com/content/22/4/441.abstract>] Skatīts:[04.03,2016]

⁴ Security dilemma explained. Pieejams: [http://everything.explained.today/Security_dilemma/] Skatīts:[06.04.2016.]

nodrošina iniciatīvas ekspansionismam tikai pie noteiktiem nosacījumiem. Kā galvenais no tiem, tiek minēta anarhija, jeb centrālas pasaules pārvaldības orgāna trūkums, rada situāciju, kad vienas valsts centieni nodrošināt savu drošību, samazina drošību citās valstīs.

Drošības dilemma liek valstīm uztraukties par citu valstu nākotnes plāniem un to spēku. Dažas valstis var uzsākt meklēt tikai uz aizsardzību tendētus bruņošanās pasākumus, bet neapzināti var ģenerēt nesaskaņas vai pat konfliktus ar citām valstīm, tām aizvien vairāk sākot uztraukties par šo valstu patiesajiem nodomiem. Valstis mēdz piekopt uz ekspansiju tendētu politiku, jo to vadītāji bieži pieļauj kļūdu, domājot, ka šis ir vienīgais veids, kā nodrošināt savas valsts drošību. Aizsardzības reālisms paredz plašas iespējas šādas preventīvās ekspansijas īstenošanai, taču aicina uz piezemētāku aizsardzības nodrošināšanas pasākumu izvēli, kā labāko ceļu uz mieru un drošību. Visbiežāk aizsardzības reālismu pārstāvošie autori mudina uz militāro, diplomātisko un ekonomisko ieroču izmantošanu, lai uzsvērtu atturību.⁵

Drošības un draudu jēdziens ir cieši saistīts attiecīgi, ja nepastāv draudi, kas vērsti politiskā aktiera virzienā, drošības jēdziens nav aktuāls. Starptautiskās politikas ietvaros ar drošību tiek saprasta tiekšanās pēc izdzīvošanas – teritoriālā, ekonomiskā, un cilvēkresursu ziņā. Drošība ir centrālais starptautiskās politikas koncepts, jo starptautiskā sistēma reālisma kontekstā raksturo valstu esamību konstantā cīņā par izdzīvošanu. Drošība reālismā nozīmē spēju stāties pretī agresijai no citām valstīm.

Drošība raksturo stāvokli, kad valstij nepastāv draudi no citām valstīm, tā ir valsts un sabiedrības iespēja saglabāt patstāvīgu identitāti un neaizskaramību. Drošības politikas centrālais termins ir subjekts, subjekta atbildībā ir novērtēt ārējos faktorus – vidi, riskus, kas var ietekmēt drošību, un izvēlēties līdzekļus, lai garantētu drošību valstij, starptautiskajai sabiedrībai, sociālajām grupām un indivīdiem, kamēr šīs izpratnes ietvaros kā subjekts tiek uztverts aktieris, kā spēkos ir virzīt noteiktas rīcībpolitikas – valstis, starptautiskas organizācijas, sociālās grupas un nevalstiskās organizācijas.

Kā minēts iepriekš drošības situāciju var ietekmēt ārēji draudi, pirmkārt, militārie draudi, kas rodas valstīm radot militārus konfliktus, tādējādi ietekmējot citus

⁵ Defensive Realism. Pieejams:[<http://www.irtheory.com/know.htm>] Skatīts:[04.03.2016.]

objektus teritoriāli. Otrkārt, sabiedriski un politiski draudi, kas rodas ne vairs tāpēc, lai iegūtu teritorijas, vai uzsāktu tiešu kara darbību, bet gan valsts iekšējās politiskās situācijas izmaiņu dēļ. Treškārt, ekonomiski vai sistēmiski draudi, kas apdraud valsts iespējas ekonomiski brīvi funkcionēt vai paver iespējas uzlabot ekonomisko situāciju ar iespēju manipulēt ar draudu esamību.

Starptautisko attiecību ietvaros drošības koncepts tiek pētīts kā mainošais spēks, ar to saprotot, ka globālu konfliktu iespējamība ir pētījumu pamatā, lai pētnieki spētu skaidrot un paredzēt politisko aktieru iespējamo uzvedību nākotnē.

Reālisms skaidro pasaules kārtību kā sistēmu, kurā pastāvot anarhijai, savstarpēji sacenšas konkurējošas valstis, kuru interesēs ir personīgā labuma gūšana. Šī izpratne par pasaules kārtību paredz, ka drošības konceptam ir tieša ietekme uz anarhijas jēdzienu, jo drošības koncepts ir anarhijas sastāvdaļa.⁶

Kopš Hanss Morgentau (Hans Morgenthau) pēc 2.Pasaules kara ieviesa reālismu, kā pieeju starptautisko attiecību pētniecībai, tam ir bijis jāiztur kritika, ne tikai no liberālā institucionālisma (liberal institutionalism), demokrātiskā miera skolas (democratic peace school) un konstruktīvisma (constructivism), bet arī pašu reālistu viedokļu dalīšanās. Ir izveidojušās dažādas domātāju grupas, kuras, skaidrojot dažādus problēmjaudājumus, liek dažādus uzsvarus uz būtiskākajām tendencēm. Pirmo no šīm grupām izveidoja Kenets Valcs (Keneth Waltz) 1970-os gados. Šo virzienu sauc neoreālisms (neorealism) un tā bija pirmā novirze no Morgentau „klasiskā reālisma”. Kopš tā laika, īpaši pēdējo desmitgažu laikā, ir radušies vēl vaiāki novirzieni – strukturālais reālisms (structural realism), uzbrukuma reālisms (offensive realism), aizsardzības reālisms (defensive realism) kā arī neoklasiskais (neoclassical), varbūtējais (contingent), specifiskais (specific) un vispārējais (generalist) reālisms.⁷

⁶ Realism: The Domination of Security Studies. Pieejams:[http://www.e-ir.info/2013/06/14/realism-the-domination-of-security-studies/#_ftn1] Skatīts:[06.04.2016]

⁷ Glenn H. Snyder. Mearsheimer's World – Offensive Realism and the Struggle for Security. A Review Essay. Pieejams:[<http://ir.rochelleterman.com/sites/default/files/glaser%20review%20of%20measheimer.pdf>] Skatīts:[04.04.2016.] p.149.-150.

Pēc Džona Meršeimera (John Mearsheimer) (uzbrukuma reālisma pārstāvis) domām lielvaras koncentrē savu militāro potenciālu, kas saskan ar Morgentau apgalvojumu, ka lielvarām piemīt cilvēciskā tendence dominēt pār pārējiem. Tikai Meršeimers neuzskata, ka vēlme dominēt nāk no cilvēciskā faktora, vai vēlmes iegūt neierobežotu varu, bet gan no vēlmes pēc savas valsts drošības, ko pieprasa anarhija starptautiskajā sistēmā. Kad katrai valstij ir iespēja citām nodāt zaudējumus, valstis cenšas pret to nodrošināties, palielinot savas aizsardzības spējas, kas neizbēgami, sevi iekļauj arī uzbrukuma potenciālu, lai spētu sevi aizstāvēt pret jebkādu apdraudējumu. Meršeimers uzskata, ka šī tendence bruņoties, lai pasargātu sevi, ir nebeidzama, jo valsts vienmēr centīsies kļūt vēl spēcīgāka. Turpretī Valca (aizsardzības reālisms) viedoklis ir tāds, ka valsts savu militāro potenciālu ceļ tikai nepieciešamajā līmenī, apzināti necenšoties iegūt maksimāli daudz varas. Tas šo abu teorētiķu vidū rada jautājumu par to „cik lielu militāro potenciālu valstis grib iegūt?” Meršeimers pauž, ka „Aizsardzības reālisti starptautiskā sistēma nenodrošina stimulu meklēt papildus iespēju uz varu, tā liek valstīm censties noturēt esošo spēku līdzsvaru, saglabājot militāro potenciālu, nevis, to palielinot. Uzbrukuma reālisms uzskata, ka status quo vara ir reti sastopama pasaules politikā, jo starptautiskā sistēma rada spēcīgas iniciatīvas valstīm meklēt iespējas vairot savu spēku uz konkurentu rēķina un izmantot izdevības, kad ieguvumi pārsniedz zaudējumus. Valsts galīgais mērķis ir būt globālās sistēmas hegemonam.”

Valcs apstiprina šo apgalvojumu sakot, „Anarhijā valsts drošība ir augstākā vērtība. Tikai tad, kad ir nodrošināta izdzīvošana, valstis droši var censties sasniegt citus mērķus, kā miers, ekonomiskā labklājība un vara. Valsts sākotnējais mērķis ir nevis vairot savu ietekmi, bet saglabāt savu vietu sistēmā.” No tā izriet, ka Valcs tic, ka „izdzīvošana” (t.i., pietiekama drošība) var tikt nodrošināta ar tādu varas apjomu, kas ievērojami atpaliek no tā varas apjoma, kāds nepieciešams, lai iegūtu hegemonu statusu, par ko iestājas uzbrukuma reālisti.

Meršeimers uzskata, ka pilnīgu hegemonu statusu pasaulē iegūt ir praktiski neiespējami, jo pēc viņa domām, par hegemonu kādu var dēvēt tikai tad, ja šī valsts ir ieguvusli tādu kodolieroču pārākumu, ka tā var pilnībā iznīcināt pretinieku, nebaidoties no tā, ka pretinieks var nodarīt kādus zaudējumus pašai valstij. Tāpēc mūsdienu pasaulē hegemonija var būt tikai reģionāla. Viņš uzskata, ka vienīgais

reģionālais hegemons, modernajā pasaulē, ir bijusi ASV, kam konkurenci izrādījusi tikai Japāna un Nacistiskā Vācija, bet neveiksmīgi.⁸

Apskatot drošības dilemmu, ir būtiski aplūkot arī spēku līdzsvara konceptu. Spēku līdzsvars ir viena no vecākajām un fundamentālākajām starptautisko attiecību koncepcijām. Lai gan šai koncepcijai ir daudz interpretāciju, uzsvars tiek likts uz likumīgu līdzsvaru starp valstīm. Balstoties uz šo principu, nevienādības starp lielvaru militāro potenciālu tiek pārbaudītas un nolīdzinātas, lai nodrošinātu valstu eksistenci starptautiskajā sistēmā. Lielvarām, šī mērķa sasniegšanai, ir vairāki instrumenti. Tie sevī iekļauj arī militārā potenciāla palielināšanu, pārvēršot valsts ekonomisko potenciālu militārā varenībā vai arī dažādu alianšu veidošanu, lai pretotos vienas valsts nesamērīgai militārajai attīstībai. Vēl pie šiem instrumentiem pieder arī ekonomiskais atbalsts citu valstu aizsardzības spēju celšanai, dalība un finansiālais atbalsts pēc dažādiem konfliktiem, to seku likvidēšanai (uzskatāmākais piemērs Māršala plāns pēc 2. Pasaules kara)⁹, un sacensība, cenšoties panākt, lai konkurents pirmais nonāk situācijā, kurā vairs nespēj ar otru sacensties. Taču šie instrumenti pārsvarā ir pieejami tikai lielvarām. Pētnieki uskata, ka vājākām valstīm ir lielāka tendence pieslieties lielvarām dažādās, to izveidotās, aliancēs, necenšoties balasēt savus spēkus pašām. Kenets Valcs savā darbā *Theory of International Politics* uzsver, ka anarhistiskajā starptautiskajā sistēmā, kurā katrs palīdz tikai sev un, kurā pastāv liels nodalījums starp dažādu valstu ekonomiskajām un tādējādi arī militārajām spējām, spēku līdzsvars, veidojot valstu savienības, iederas starptautiskajā sistēmā. Tas, kā valstis savus spēkus balansēs, ir atkarīgs no lielvaru spēka un spējām. Bipolārā spēku sadalījumā (divas pasules lielvaras) valstis balansēs starp iekšēju militārā potenciāla palielinājumu. Multipolārā pasaules varas modelī (trīs vai vairāk lielvaras) valstis centīsies veidot aliances, lai izslēgtu cita citas dominanci. Pēc Džona Meršeimera (John Mearsheimer) domām mazajām valstīm izdevīgāka ir multipolāra pasaules varas sistēma, jo tajā lielvalstis ir ieinteresētākas finansēt tās sabiedroto militārās kapacitātes palielināšanu, lai aliances kļūtu spēcīgākas. Tāpēc, ņemot vērā, ka šobrīt ASV tiek uzskatīta par hegemonu vienpolārā pasaules varas sistēmā, tās lielie

⁸ Turpat. p.151.-152.

⁹ Māršala plāns.

Pieejams:[<http://termini.lza.lv/term.php?term=M%C4%81r%C5%A1ala%20pl%C4%81ns&list=M%C4%81r%C5%A1ala%20pl%C4%81ns&lang=LV>] Skatīts:[04.03.2016]

militārie izdevumi sabiedroto atbalstam tiek dēvēti par „Soft balancing”, jeb „maigo balansēšanu”.¹⁰

Reālisti nav vienisprātis, vai līdzsvars starp valstīm ir valstsvīru radīts, vai arī rodas neatkarīgi no viņu gribas kā starptautiskās politikas dabīgs raksturlielums. “Spēku līdzsvara” apsvērumus lēmumu pieņēmēji var lietot, lai gūtu attiecīgās ārpolitikas attaisnojumu. Saskaņā ar Emeriha de Vateļa (Emmerich de Vattel) definīciju “spēku līdzsvars” ir “tāds stāvoklis, kurā neviena no valstīm neieņem dominējošu stāvokli un nenosaka pārējām likumus. Saskaņā ar reālistu priekšstatiem starptautiskā sistēma ir anarhistiska. Taču tas nenozīmē, ka tajā nepieciešami valdītu haoss. Starptautiskajā sistēmā nav kādas centrālas vai augstākas varas, kas varētu ierobežot suverēno valstu rīcību. Anarhisku sistēmu var saglabāt tikai ar spēku līdzsvara palīdzību, tādēļ, spēka līdzsvars un anarhiskā sistēma ir savstarpēji saistīti jēdzieni. Spēku līdzsvars pēc definīcijas saglabāsies tik ilgi, cik ilgi pastāvēs starptautiskā anarhija, un tam ir noteicoša loma šādas sistēmas saglabāšanā.¹¹

ASV pašlaik ir ietekmīgākā valsts pasaulē, un līdz šim mēs varējām runāt par unipolaritāti pasaules varas sistēmā. Taču aizvien vairāk ir manāma citu valstu ietekmes pieaugšana un tas šo ierasto situāciju sāk mainīt. Zbigņevs Bžežinskis (Zbignev Brzezinski) savā darbā „The Grand Chessboard” min Krievijas, Ķīnas, Indijas, Francijas un Vācijas iesaistīšanos šajā „Šaha spēlē” un uzsver tieši Eirāzijas un konkrēti Āzijas pieaugošo ietekmi. Viņš gan neuzskata, ka tuvākajā laikā varētu iestāties multipolāra varas sistēma, taču nenoliedz, ka pienāks laiks, kad vara vairs nekonzentrēsies vienas valsts rokās.¹²

Šiping Tang (Shiping Tang) apvienojot drošības dilemmas koncepta radītāju Herberta Batteredfilda (Herbert Butterfield), Džona Herca (John Herz), un Roberta Džervisa (Robert Jervis) piedāvātās definīcijas, radījis savu pārformulējumu drošības dilemmai. Viņš to sauc par BHI formulējumu, par godu teorijas radītājiem. Ar šo

¹⁰ Balance of Power Theory. Steven E. Lobell Pieejams:[
<http://www.oxfordbibliographies.com/view/document/obo-9780199743292/obo-9780199743292-0083.xml>] Skatīts:[04.03.2016]

¹¹ Gatis Puriņš. Jaunais spēku līdzsvars postglobālajā pasaulē.
Pieejams:[http://home.lu.lv/~politics/raksti/lidzsvars/new_page_1.htm] Skatīts:[04.03.2016]

¹² Brzezinski, Z. The Grand Chessboard: American Primacy and Its Geostategic Imperatives. Basic Books. 1997. P. 41.

formulējumu Tangs cenšas skaidrot literatūrā esošās pretrunas, meklējot dažādus faktorus, kas skaidro kara un miera teorijas dažādu valstu vai grupu starpā.

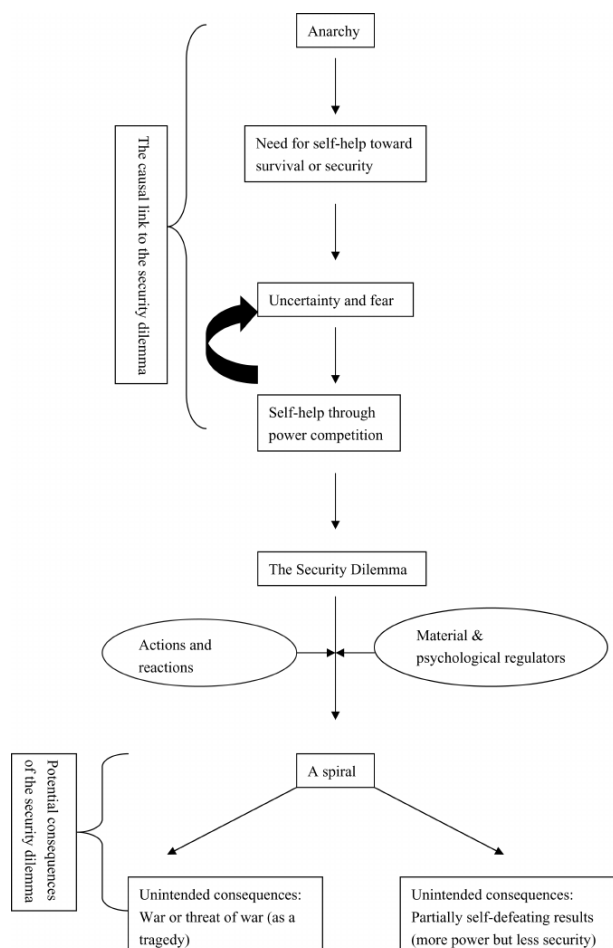
BHJ formulējumam ir astoņi galvenie aspekti:

1. Galvenais drošības dilemmas cēlonis ir starptautiskās sistēmas anarhiskais raksturs.
2. Anarhijā valstis nevar būt drošas par citu valstu pašreizējiem un nākotnes nolūkiem, daļēji tādēļ, ka mērķi var mainīties. Tā rezultātā valstis mēdz cita no citas baidīties (domājot, ka citas valstis var būt agresīvi noskaņotas).
3. Drošības dilemma savā raksturā ir netīša, tā var attīstīties tikai starp divām valstīm, kas vēlas drošību, bet nevēlas viena otru apdraudēt.
4. Dēļ neziņas par otras valsts nodomiem un bailēm, valstis nododas varas koncentrēšanai un aizsardzības spēju palielināšanai. Šīs aizsardzības spējas neizbēgami sevī ietver arī spējas uzbrukt.
5. Drošības dilemmas dinamika ir pašattīstoša un nereti noved pie netīšām un draudīgām situācijām, kas mijas ar attiecību pasliktināšanos, bruņošanās sacensību un karu.
6. Šī dinamika palielina aizsardzības spējas, taču vairo nevajadzīgu uzbrukuma spēju potenciālu, kas ir pašiznīcinošs: vairāk spēka, bet mazāk drošības.
7. Šāds, drošības dilemmas „virpulis”, var novest pie nevajadzīgiem militāriem konfliktiem, no kuriem ir iespējams izvairīties.
8. Drošības dilemmas apmērus var ietekmēt valstu ģeogrāfiskais stāvoklis, asimetrisks varas sadalījums starp valstīm, nacionālisms un valstu iedzīvotāju mentalitāte.

No šiem astoņiem nosacījumiem, trīs ir vitāli nepieciešami. Anarhija, kas noved pie nedrošības, bailēm un vēlmes nodrošināt savu drošību un stabilitāti. Ļaundabīgu nodomu trūkums abām iesaistītajām pusēm un varas akumulācija, ieskaitot spējas uzbrukt. Pārējie nosacījumi ir vairāk nekā sekas, vai dilemmas

regulatori un tie nav vitāli nepieciešami, lai rastos drošības dilemma. Minētie trīs nosacījumi ir tie, kuri situāciju padara par drošības dilemmu.¹³

Tangs šos aspektus iekļāvis shēmā, kas palīdz izprast faktoros, kas nepieciešami, lai rastos drošības dilemma. (skat. 1. att.)

Attēls Nr.1. Šipinga Tanga drošības dilemmas rašanās faktoru shēma.¹⁴

Roberta Džervisa izstrādātā uzbrukuma-aizsardzības teorija (Offence-defence theory) palīdz izvērtēt drošības dilemmas intensitāti. Viņš izmanto četrus scenārijus, lai izskaidrotu drošības dilemmas esamību starp valstīm.

- Kad uzbūkoša rakstura uzvedība nav nodalāma no aizsardzības rakstura uzvedības (offensive-defensive behavior), bet uzbrūkošajām tendencēm ir lielāks īpatsvars – Drošības dilemma ir ļoti izteikta. Vide starp

¹³ The security dilemma and ethnic conflict: toward a dynamic and integrative theory of ethnic conflict. Shiping Tang. 514.lpp. Pieejams:[<http://www.sirpa.fudan.edu.cn/wp-content/uploads/2016/01/Tang-2011a-Security-Dilemma-and-Ethnic-Conflict.pdf>] Skatīts:[17.03.2016]

¹⁴ Turpat.

valstīm ir divtik bīstama. Status quo valstu uzvedība būs agresīva un radīsies iespējama bruņošanās sacensība. Valstu sadarbības iespējas ir mazas.

- Kad uzbūkoša rakstura uzvedība nav nodalāma no aizsardzības rakstura uzvedības, bet aizsardzības tendencēm ir lielāks īpatsvars – Drošības dilemma ir izteikta, un tā var izskaidrot valstu rīcību, bet ne tik izteikta, kā pirmajā gadījumā. Šajā gadījumā valsts var palielināt savas aizsardzības spējas, neradot šaubas citām valstīm un ar šiem centieniem neapdraudot citas valstis.

- Kad uzbūkoša rakstura uzvedība ir nodalāma no aizsardzības rakstura uzvedības, bet uzbrukuma tendencēm ir lielāks īpatsvars – Drošības dilemma nav izteikta, kaut arī pastāv savstarpēja apdraudējuma iespējas. Lai arī vide ir droša, valstij ar uzbrūkoša rakstura uzvedību ir priekšrocības, kas laika gaitā var rezultēties ar agresiju.

- Kad uzbūkoša rakstura uzvedība ir nodalāma no aizsardzības rakstura uzvedības, bet aizsardzības tendencēm ir lielāks īpatsvars – Drošības dilemma ir neliela vai nepastāv vispār. Vide ir abpusēji droša. Ņemot vērā, ka valsts nesajūt draudus no citu valstu puses, tā savus aizsardzības paredzētos izdevumus var pārdalīt citām nozarēm, lai veicinātu valsts iekšējo izaugsmi.

Pēc Dževisa domām valsts tehniskās iespējas un ģeogrāfiskais novietojums ir galvenie faktori, pēc kuriem valstij jāizlemj vai pieņemt uzbrūkošo vai aizsardzības pieeju. Stratēģiskā līmenī tehniskie un ģeogrāfiskie faktori vairāk palīdz aizsardzībai. Kā piemēru viņš min dzelzceļu un citu transporta veidu attīstību 19. gadsimtā, kas ļāva savu valsti efektīvāk aizstāvēt uzbrukuma gadījumā un ātrāk uzbrukt pašam. Saistībā ar to starpvalstu sarunās šis aspekts ieguva īpašu nozīmi. Džerviss uzskata, ka spirāles modelis identificē šādus faktoros, uz kuriem koncentrējoties tiek veidota efektīvāka komunikācija starp valstīm, jeb citādi izsakoties, drošības dilemmas teorija cenšas izskaidrot kara cēloņus un tos novērst.

Džerviss uzskata, ka ir divi veidi, kā pēc drošības dilemmas valsts var nonākt pie kara. Preventīvais karš (preventive war), kad valsts uzbrūk pirmā, jo tā ievēro, ka spēku līdzsvars pārvirzās otras valsts labā, radot situāciju, kurā uzbrūkot pirmā, tā iegūtu lielāku virsroku, nekā sagaidot uzbrukumu sev. Otrs veids ir profilaktiskais

karš (preemptive war). Valsts uzbrūk, lai apturētu iespējamību, ka tai var uzbrukt pašai, vai lai kavētu citas valsts iebrukumu, jo tā baidās, ka tai grasās uzbrukt.

Kamēr spirāles modelis uzsver to, ka valstu rīcība ir izskaidrojama ar bailēm vienai no otras, atturēšanas modelis (deterrence model) ir pretējs un uzstāj uz to, ka valstis ir alkatīgas (greedy). Pauls K.Huts (Paul K.Huth) atturēšanās modeli iedala trīs tipos:

- Uzbrukuma atturēšana savai valstij. (tiešā atturēšana, jeb direct deterrence)
- Uzbrukuma atturēšana citas valsts teritorijai. (paplašinātā atturēšana, jeb extended dererrence).
- Atturēšanas izmantošana īslaicīgi uzbrūkot. (tūlītējā atturēšana, jeb immediate deterrence)

Dažos gadījumos centieni atturēt uzbrukumus var radīt potenciālajā uzbrucējā nepareizu priekšstatu par pirmās valsts centieniem nodrošinās savu drošību, tos var interpretēt kā gatavošanos uzbrukumam. Šādos gadījumos rodas drošības dilemma, kas valstij var veidot priekšstatu, ka nepieciešams uzbrukt pirmajai, lai gūtu priekšrocības.¹⁵

Vienpusēja lēmumu pieņemšana un darbības drošības nodrošināšanai, noved pie apdraudējuma sajūtas citās valstīs, nedrošības un izsauc vienpusēju rīcību no šo valstu puses. Tas uzskatāmi redzams Gruzijas kara gadījumā, kad ASV vienpusēji īstenojot savas intereses Dienvidkaukāzā, izsauca Krievijas pretreakciju, kas izpaudās kā iebrukums.

Alans Kolinss (Alan Collins) nodala četras drošības dilemmas pazīmes:

- Neziņa par citas valsts nodomiem.
- Piemērotas ārpolitikas trūkums.
- Citu valstu drošības samazināšana.
- Visu valstu drošības samazināšanās.

¹⁵ Security dilemma explained. Pieejams: [http://everything.explained.today/Security_dilemma/]
Skatīts:[06.04.2016.]

Džerviss rakstījis, ka netīšu un negribētu darbību, kas tika veiktas aizsardzības nolūkos, sekas, veicina drošības dilemmas rašanos.

Kamēr Vīlers un Būts (Wheeler and Booth) šo fenomenu nodēvēja par „drošības paradoksu” un kā cetrālo „drošības paradoksa” izraisītāju minēja nedrošību.

16

Meršeimers un Hercs ir vienisprātis, ka drošības dilemma rodas, kad valstis cenšoties izvairīties no apdraudējuma mēģina iegūt aizvien vairāk varas, lai izvairītos no citu valstu varas ietekmes. Un šis domāšanas modelis valstīm liek gatavoties sliktākajam, iespējamam scenārijam, jo kā jau uzbrukuma realisti ir postulējuši, neviena valsts nevar būt droša par citas valsts nodomiem. Tas ir īpaši aktuāli pasaulē, kurā visi spēlētāji pastāvīgi cenšas vairo savu ietekmi un nav centrāla spēka, kas to kontrolētu.

Meršeimers uzskata, ka drošības dilemma ir „konspektēts pārskats” par uzbrukuma reālisma teoriju. Taču Glens Snaiders uzskata, ka šim apgalvojumam var piekrist tikai daļēji. Lielvaras galvenokārt ir tendētas uz aizsardzību un to centieni aizsargāties apdraud citas valstis, liekot tām spert attiecīgus soļus, lai nodrošinātos pret iespējamu agresiju, kā jau to paredz drošības dilemmas teorija. Taču aizsardzības reālisma pārstāvji uzskata, ka šeit drošības dilemmas līdzības ar uzbrukuma reālismu beidzas, jo lielākajā daļā gadījumu, drošības dilemma izpaužas starp valstīm, kuras ir tendētas tikai uz sava status quo saglabāšanu un nepretendē uz hegmona statusa iegūšanu. Bet, lai arī valstis nav tendētas uz agresiju, nedrošība par citu valstu plāniem, liek spert soļus, lai pastiprinātu savas aizsardzības spējas, kas otrai pusei šķiet kā potenciāli vērstas uz agresiju. Meršeimera pasaulē nav valstis, kas vēlas tikai saglabāt savu status quo, visas valstis ir revizionistiskas un „gatavas uzbrukumam”. Pēc Snaidera domām uzbrukuma reālisms pilnīgi neatspoguļo drošības dilemmu, jo viņi atbalsta domu, ka, loģiski domājot, valstis var sasaistīt savus nodomus ar pretinieka nodomiem. No tā izriet, ka uzbrukuma realisti visas lielvaras, vai šī darba konteksta ASV un Krieviju, uzskata par revizionistiskām valstīm, kas tendētas uz ekspansiju. Ja lielvaras ir tendētas uz ekspansiju, tad ASV un Krievija abas tādas ir un šajā modelī zūd dilemma. Ja balstoties uz uzbrukuma reālismu pieņem, ka ASV un

¹⁶ Hans Günter Brauch, Úrsula Oswald Spring, Czeslaw Mesjasz, John Grin, Pál Dunay, Navnita Chadha Behera, Béchir Chourou, Patricia Kameri-Mbote, P. H. Liotta. Hexagon Series on Human and Environmental Security and Peace. Globalization and Environmental Challenges Reconceptualizing Security in the 21st Century. Springer-Verlag Berlin Heidelberg 2008. p.97.

Krievija vēlas ekspansiju uz otras valsts rēķina, un apzinās, ka otra valsts vēlas to pašu, tad tā vairs nav drošības dilemma, tas jau ir atklāts interešu konflikts un abām valstīm būtu jābūt ļoti aktīvā militārā sacensībā. Katras lielvaras aizsardzības potenciāla palielināšana rada draudus citām valstīm un tie nav tikai hipotētiski. Tāpēc nevar runāt par „nevajadzīgu sacensību” ko ģenerē nepieciešamība nodrošināties pret iespējamu apdraudējumu. Turklāt uzbrukuma reālisma radītais scenārijs ir saistīts ar teritoriālo ekspansiju, jeb reālas teritorijas atņemšanu konkurentiem, nevis aprobežojas ar iekšējām darbībām vai alianšu veidošanu. Tādējādi uzbrukuma reālistu skatījumā pastāv liela sacensība valstu aizsardzības potenciāla palielināšanā, bet maza drošības dilemma.¹⁷ Tāpēc drošības dilemmas konceptam atbilstošāka ir aizsardzības reālisma skola, kas pastāvot uz to, ka valstis bruņojas tikai līdz tādām līmenim, kas nodrošina to drošību. Tiklīdz tiek sasniegts stāvoklis, kurā valsts ir ieguvusi noteiktu bruņojuma apjomu, tā pārstāj bruņoties, jo tai nav nepieciešams nospiedošs militārais pārspēks. Valsts ir centusies iegūt tikai tik lielu militāro potenciālu, lai citas valstis nevēlētos tai uzbrukt, lai neciestu lielus zaudējumus. Protams, bruņošanās atsākas, kad citas valstis reaģē uz šo pieaugošo militāro potenciālu un pašas sāk bruņoties, taču nenotiek atklāta militārā sacensība ar mērķi uz teritoriālo dominanci. Šeit drošības dilemma izpaužas skaidri.

Par drošības dilemmas saistību ar alianšu veidošanu savā darbā „The Security Dilemma in Alliance Politics” runā Glens H. Snaiders (Glenn H.Snyder). Viņš uzskata, ka drošības dilemmu var apskatīt no alianšu veidošanas skatupunkta bipolarā un multipolārā pasaules varas sadalījumā. Dilemma sevī iekļauj lēmuma pieņemšanu par sabiedroto atbalstīšanu vai neatbalstīšanu, baidoties no izolacionisma vai pamešašanas no sabiedroto puses. Tas darbojas saskaņā ar drošības dilemmu astarp konkurējošajām valstīm, kad izvēle ir starp pretinieka konfrontēšanu vai centieniem ar to samierināt attiecības. Glens H.Snaiders uzsver, ka drošības dilemma aliansēs ir daudz komplicētāka, nekā drošības dilemma starp valstīm.¹⁸

¹⁷ Glenn H. Snyder. Mearsheimer's World – Offensive Realism and the Struggle for Security. A Review Essay. Pieejams:[

<http://ir.rochelleterman.com/sites/default/files/glaser%20review%20of%20measheimer.pdf>

Skatīts:[04.04.2016.] p.155.-156.

¹⁸ World politics. Glenn H.Snyder. Pieejams:[

<http://journals.cambridge.org/action/displayAbstract?fromPage=online&aid=7615668&fileId=S0043887100006687>] Skatīts:[05.03.2016.]

Neatkarīgi vai runa ir par drošības dilemmu ir alianšu vai tikai divu valstu starpā, pēc Berija R. Posena (Barry R. Posen) domām drošības dilemma ir koncepts, kas balstās uz situāciju, kad cilvēku grupas, vai šajā gadījumā valstis, pēkšņi attopas situācijā, kurā tās pašas ir atbildīgas par savu drošību. Šīs valstis ir spiestas sev uzdot sekojošos jautājumus par kaimiņvalstīm vai lielvaru gadījumā – citām lielvarām:

- Vai šī valsts mums ir kā drauds?
- Ja šī valsts mūs apdraud, tad cik lielā mērā?
- Vai šis drauds ar laiku pieaugs, vai samazināsies?
- Vai ir nekavējoties jāspēr kādi konkrēti soļi?

Un pēc Berija R. Posena domām, atbildes uz šiem jautājumiem ievērojami palielina iespējas uz militāru konfliktu. Savā rakstā „The Security dilemma and ethnic conflict” viņš apskata faktorus, kas var novest pie drošības dilemmas, kad sadaloties impērijām, rodas neziņa, kas rada pāragru ķeršanos pie vardarbības.

Posens neapskata drošības dilemmu lielvaru starpā, bet gan mazāku valstu starpā, kas pēc impēriju sabrukuma ir nonākušas anarhiskā sistēmā un rīkojas savas drošības nodrošināšanai.¹⁹ Pēc šī pētījuma autora domām, šāda situācija lieliski parāda drošības dilemmas veidošanos īsākā laika periodā, nekā tas notiktu starp lielvarām, pamazām palielinoties neuzticībai. Šajā gadījumā notikumu gaita ir daudz straujāka. Tāpēc balstoties uz Posena pētījumu var izdalīt šādu notikumu gaitu:

- Sabrūkot impērijai, rodas anarhija.
- Šajā vidē izdalās etniskas, reliģiskas vai kultūras grupas.
- Šīm grupām sākumā ir jāpievērš uzmanība senajai problēmai - drošība. Pat tad, ja šīm grupām vēl nav pamata valstiskumam, tām tik un tā ir nepieciešamība nodrošināt savu pastāvēšanu.
 - Drošības nodrošināšana pēc reālistu domām ir primārais jautājums, jo citādāk tas nozīmē, ka šī attiecīgā grupa nav ieinteresēta savas pastāvēšanas nodrošināšanā un tik ilgi, kamēr vismaz daļai no grupas būs svarīga grupas eksistence, pastāvēs tendence uz paš aizsardzību.
 - Drošību nodrošina spēks un vara.

¹⁹ The Security dilemma and ethnic conflict. Barry R. Posen. 1.-2. lpp Pieejams:[<http://web.mit.edu/ssp/people/posen/security-dilemma.pdf>] Skatīts:[05.03.2016.]

- Šī spēka un varas vairošana parasti turpināsies līdz visas iesaistītās puses būs „uzaudzējušas” vairāk militārā potenciāla, nekā ir reāli nepieciešams tās drošībai.
- Bruņojoties vairāk, nekā ir nepieciešams, lai aizstāvētos valsts sāk apdraudēt apkārtējās valstis.
- Apkārtējās valstis, lai izvairītos no draudiem, ko rada kaimiņš, kas strauji bruņojas, arī uzsāks savas militārās kapacitātes palielināšanu.
- Relatīvo spēku ir grūti izmērīt, jo tas, kas vienai valstij liksies pietiekami savai aizsardzībai, citam liksies kā pietiekams citu valstu apdraudēšanai.
- Katras valsts vēlme būt dominantajam spēkam reģionā, liks katru spēka līdzsvara izmaiņu uztrvert kā tiešu apdraudējumu.
- Sajūtot apdraudējumu, valsts parasti sāk meklēt veidus, kā sevi stiprināt, tas parasti notiek bruņojoties, vai, iesaistoties aliansē, pret militāri spēcīgāko kaimiņu.
- Šāda veida drošības apdraudējumus valstis var veicināt pat tad, ja tām nav tendence uz ekspansionismu.²⁰

Un šajā situācijā arī ir uzskatāmi redzams kā rodas drošības dilemma. Neviena no valstīm nav bijusi ieinteresēta apdraudēt kaimiņvalstis, taču neuzticēšanās un vēlme nodrošināt savu drošību, audzējot militāro potenciālu, noved tieši pie šāda rezultāta.

Ķīnas starptautisko attiecību pētnieks, profesors Shiping Tang, izsakoties Roberta Džervisa vārdiem, pauž domu, ka tad, kad tiek radīta laba teorija, tā tiek neapdomīgi piemērota visās iespējamās situācijās, neievērojot tās ierobežojumus un neizsverot problēmas. Kā vienu no šīm labajām idejām viņš min drošības dilemmu.²¹ Tangs uzskata, ka pareizi izprasta drošības dilemmas teorija un plašāks spirālveida modelis, veido dinamisku, daudzveidīgu un spēcīgu teoriju par valstu vai grupu mijiedarbību, kas atklāj būtiskas iezīmes, kuras noved pie konflikta. Tādējādi drošības

²⁰ The Security dilemma and ethnic conflict. Barry R. Posen. 2. lpp Pieejams:[<http://web.mit.edu/ssp/people/posen/security-dilemma.pdf>] Skatīts:[05.03.2016.]

²¹ The security dilemma and ethnic conflict: toward a dynamic and integrative theory of ethnic conflict. Shiping Tang. 511.lpp. Pieejams:[<http://www.sirpa.fudan.edu.cn/wp-content/uploads/2016/01/Tang-2011a-Security-Dilemma-and-Ethnic-Conflict.pdf>] Skatīts:[17.03.2016]

dilemmas teorija var iezīmēt vairākus konfliktu izraisošus faktorus un intergrēt vairākas teorijas. Tangs min reālismu, sociāli psiholoģisko pieeju (social psychological approach), sociālo konstruktīvismu (social constructivism), Kopenhāgenas skolu un racionālās izvēles pieeju (rational choice approach).²²

Drošības dilemma koncentrējas uz valstīm un to centieniem izprast citu valstu nodomus, tādējādi parādot to nedrošību un mēģinājumus tikt galā ar iespējamiem apdraudējumiem starptautiskajā sistēmā. Ja drošības dilemma tiek izprasta pareizi, tā palīdz tikt galā ar vienu no būtiskākajiem ārpolitikas jautājumiem. Šis jautājums ir valsts ārpolitikas veidošana. Ja izdodas izprast citu valstu nodomus, tad valsts spēj sekmīgi veidot savu ārpolitiku.²³ Drošības dilemmas pētnieki savos darbos cenšas saskatīt faktorus, pēc kuriem valstu vadītājiem būtu jāvadās, plānojot savas bruņošanās stratēģijas un veidojot valstu ārpolitiku.

Aizsardzības reālisma skola uzskata, ka uz agresiju vērsta ārpolitika, savas drošības nodrošināšanai, nav prātīga, jo tā ģenerē citu valstu centienus balasēt draudus, palielinot savas militārās spējas. Meršeimers kritizē aizsardzības reālistus par viņu pieeju drošības dilemmas pētniecībā, jo uzskata, ka, ja valstis reaģētu pēc aizsardzības reālistu metodēm, tad starp valstīm neveidotos konflikti, jo racionāli domājoši spēlētāji (kas ir viens no galvenajiem reālisma nosacījumiem – starptautiskās sistēmas aktieri ir racionāli domājoši) neradītu apdraudējumu citiem, strikti pieturoties tikai pie savas aizsardzības. Viņš uzsver, ja pasaule darbotos pēc šī principa visi domātu tikai par savu aizsardzību, apzinātos, ka militārā spēka audzēšana ir bezjēdzīga un visi atmetu karu kā konfliktu risināšanas metodi un dzīvotu mierā.²⁴ Šis ir kā uzbrukuma reālistu pretarguments iepriekš minētajam aizsardzības reālistu argumentam par to, ka ja valstis rīkotos pēc uzbrukuma reālistu paustā, ka visas valstis vēlas dominēt starptautiskajā sistēmā un ir vērstas tikai uz

²² The security dilemma and ethnic conflict: toward a dynamic and integrative theory of ethnic conflict. Shiping Tang. 512.-513.lpp. Pieejams:[<http://www.sirpa.fudan.edu.cn/wp-content/uploads/2016/01/Tang-2011a-Security-Dilemma-and-Ethnic-Conflict.pdf>] Skatīts:[17.03.2016]

²³ The security dilemma and ethnic conflict: toward a dynamic and integrative theory of ethnic conflict. Shiping Tang. 513.lpp. Pieejams:[<http://www.sirpa.fudan.edu.cn/wp-content/uploads/2016/01/Tang-2011a-Security-Dilemma-and-Ethnic-Conflict.pdf>] Skatīts:[17.03.2016]

²⁴ Glenn H. Snyder. Mearsheimer's World – Offensive Realism and the Struggle for Security. A Review Essay. Pieejams:[<http://ir.rochelleterman.com/sites/default/files/glaser%20review%20of%20measheimer.pdf>] Skatīts:[04.04.2016.] p.156.

ekspansionismu, tad drošības dilemma nebūtu iespējama, jo visi mērķi būtu skaidri un nebūtu nekādas dilemmas.

Uzbrukuma reālisms paredz vairāk konfliktus nekā aizsardzības reālisms, jo pēc uzbrukuma reālistu domām valstis, nekad nav apmierinātas ar savu pašreizējo potenciālu un cenšas to nebaidzami palielināt, līdz šī valstu tieksme pēc varas savā starpā saduras un veido konfliktus. Meršeimera valsts modelis ir līdzīgs Arnolda Volfera (Arnold Wolfer) modelim, kad valstis „baiļu varā” cenšas sasniegt „galīgo drošību”, bet Valca valsts modelis ir mazāk paranoisks, vairāk akceptē riskus un ir tendēts uz vairāk, kā tikai drošības nodrošināšanu. Šīs valstis ir gatavas pastāvēt ar mērenāku militāro potenciālu. Valstu vadītāji meklē tikai nepieciešamo varas apjomu starptautiskajā sistēmā, kas ir atbilstošs valsts aizsardzības nepieciešamībai. Tas noved pie domas, ka valsts drošību var definēt garants, ka valsts galvenās intereses netiks apdraudētas vai pārkāptas kādā noteiktā laika periodā.

Valcs kā aizsardzības reālisma pārstāvis postulē, ka valstis cenšoties sasniegt hegemonu statusu neizbēgami akumulēs varu tik ilgi, līdz izdevumi ievērojami pārsniegs ieguvumus un šie centieni kļūs bezjēdzīgi. Taču Meršeimers to noliedz, uzsverot, ka hegemonu statusa iegūšana valstij atļauj pieņemt daudz agresīvāku ārpolitiku, jo tai ir iespējas to īstenot, tādējādi gūstot sev labumu, taču valstis, kas apzinās citu valstu pārkāpumu, būs pakļautas hegemonu ietekmei. Tāpēc Valcs uzskata, ka valstis varu nevis vairo, bet balansē, jo iegūt neierobežotu varu ir pārāk neizdevīgi. Viņš uzskata, ka tad, kad valsts ir nobalansējusi savu spēku pret konkurentiem un ir sasniegusi vēlamus rezultātus, tai nav iemesla tālāk vairo savu ietekmi caur savu militāro iespēju palielināšanu.

Tāpēc, ņemot vērā, ka Uzbrukuma reālisma „pamatakmeņi” ir:

- Starptautiskā sistēma ir anarhiska.
- Lielvarām militārais potenciāls daļēji ir tendēts uz iespēju uzbrukt.
- Neviena valsts nevar paļauties uz citu valstu nodomiem.
- Izdzīvošana ir primārais valsts uzdevums.
- Visi aktieri starptautiskajā sistēmā ir racionāli domājoši.

Meršeimers secina, ka lielvaras viena no otras baidās un šīs bailes mazina, palielinot savu varu un ietekmi. Tādējādi valstis ir tendētas uz uzbrukumu, kaut arī to

galīgais mērķis ir aizsardzība. Īsumā – lielvaras ir tendētas uz agresiju. Tās arī cenšas hegemonu statusu iegūt tagad, nevis gaidīt mirkli, kad tas tiešām būs nepieciešams. Tas tiek darīts, lai vēlāk nerastos situācija, kad tas vairs nav iespējams.²⁵

Secinot jāmin, ka valsts pamatfunkcija ir nodrošināt savu drošību un tās ekonomiskā izaugsme ir sekundāra. Valstis atrodas anarhiskā vidē, jo pasaulē nav viena konkrēta varas orgāna, kas spētu regulēt starpvalstu attiecības. Šādā vidē valstis cenšas savu iespēju robežās iegūt nepieciešamo militārā potenciāla un varas apjomu, lai justos droša no jebkādiem apdraudējumiem. Taču šo centienu rezultātā tās neapzināti provocē citas valstis darīt to pašu, jo šīs valstis apzinās, ka pirmās valsts vai valstu grupas militārais potenciāls, kas neizbēgami iekļauj sevī arī uzbrukuma potenciālu, tās apdraud. Valstu starpā pieaug nedrošība un neuzticēšanās, kas neefektīvas komunikācijas rezultātā veicina bruņošanās sacensību. Šī sacensība var novest pie militāra konflikta, kad kāda no valstīm, domājot, ka otra valsts vēlas tai uzbrukt, nolemj uzbrukt pirmā, lai mazinātu iespējamību, ka konkurents var veikt tiešu uzbrukumu paša valstij. Drošības dilemmu var veicināt dažādi globālie notikumi un šī pētījuma ietvaros tiks apskatīta drošības dilemma ASV un Krievijas starpā izvērtējot to iesaistīšanos dažādu reģionālo konfliktu risināšanā. Tā, piemēram attiecību saasināšanās Ukrainas un Sīrijas konfliktu rezultātā.

²⁵ Turpat. p.153.-155.

ASV UN KRIEVIJAS ATTIECĪBU PASLIKTINĀŠANĀS UN GRUZIJAS KARŠ 2008. GADĀ

Šajā nodaļā tiks apskatītas ASV un Krievijas attiecības Gruzijas kara kontekstā. Tiks izvērtēti faktori ASV un Krievijas attiecībās, kuri izraisīja šo konfliktu. Ņemot vērā, ka drošības dilemmai, kā teorētiskam konceptam, nav konkrētu mērīšanas parametru, drošības dilemma abu valstu starpā tiks izvērtēta apskatītot dažādu autoru viedokļus par to, kā Gruzijas karš ietekmēja apdraudējumu, ko ASV un Krievija viena pret otru izjuta un kā abas valstis rīkojās, lai šo apdraudējumu mazinātu. Akcents tiks likts uz draudiem, ko izjūt Krievija, jo tieši šī valsts bija tā, kas nolēma uzsākt militāru darbību, lai mazinātu apdraudējumu, kas nāca no ASV puses. Nodaļas beigās, izmantojot Šipinga Tanga BHI drošības dilemmas noteikšanas konceptu, autors centīsies analizēt drošības dilemmas attīstību ASV un Krievijas starpā.

Jau deviņdesmito gadu sākumā, uzliesmoja abhāzu-gruzīnu konflikts, par abhāzu vēlmi atdalīties no Gruzijas. Šis konflikts ar jaunu spēku uzliesmoja 2008. gadā un Krievija kā „miera uzturētājs” – šī konflikta ietvaros 8. augustā iebruka Gruzijas teritorijā. Šis piecu dienu karš, par Krievijai stratēģiski maznozīmīgu zemes gabaliņu atstāja negaidīti nopietnas sekas. Saasinājās Krievijas un ASV attiecības, un to tikai pasliktināja citu Austrumeiropas valstu satraukums par atgriešanos Aukstā kara periodā, kurā katrs mazākais konflikts var pāraugt Krievijas iebrukumā.²⁶

Kā šī Gruzijas konflikta cēloni var minēt darba teorētiskajā daļā akcentēto faktu par konfliktu izcelšanos valstu sliktās savstarpējās komunikācijas dēļ. ASV un Krievijas līderi sadarbības veicināšanu abu valstu starpā veidoja tikai virspusīgi, neiedziļinoties viena otras interesēs. Tādējādi, kad Gruzijā sadūrās ASV un Krievijas intereses, radās militārs konflikts, kā rezultātā ASV un Krievijas starpā radās drošības dilemmas palielināšanās.

Kopš PSRS sabrukuma 1991. gadā, tās pēcteces Krievijas un ASV attiecības ir piedzīvojušas dažādus periodus, bet ASV, kā Aukstā kara uzvarētājas un pasaules

²⁶ The Five-day war, Managing Moscow after the Georgia crisis. Pieejams:[<https://www.foreignaffairs.com/articles/russia-fsu/2008-11-01/five-day-war>] Skatīts:[01.03.2016.]

hegemonu pozīcijas Krievija nav nopietni apdraudējusi. Kamēr ASV iesaistījies daudzu pasaules konfliktu risināšanā, piemēram, Persijas līča karā 1991. gadā, konfliktos Somālijā, Haiti, Bosnijā, Kosovā, Afganistānā un Irākā²⁷, Krievija ir vairāk cīnījies ar iekšpolitiskām problēmām un iesaistījies reģionālos konfliktos, savu interešu aizstāvēšanai. Jo, sabrūkot Padomju Savienībai, tās bijušajā teritorijā uzliesmoja vairāki reģionāli konflikti, tā, piemēram Starp Azerbaidžānu un Armēniju, par Kalnu Karabahas teritoriju, Piedņestrā un Tadžikistānā, taču visnopietnākais militārais konflikts postpadomju telpā bija Pirmais Čečenijas karš, kurš sākās 1994. gada decembrī un ilga līdz 1996. gada augustam, kas konfliktu neatrisināja un pārauga Otrajā Čečenijas karā. Tādējādi šis, sākotnēji ātri atrisināmais konflikts, kļuva par „Krievijas Vjetnamu”, karadarbībai izvērsoties gandrīz 20 gadu garumā. Taču 2008. gadā Krievijas intereses pagriezās Eiropas virzienā.²⁸

Laika periods līdz 2008. gadam ASV un Krievijas savstarpējās attiecībās iezīmējas ar neizmantotām sadarbības iespējām. Lai arī pēc 2001. gada ASV un Krievija veiksmīgi sadarbojās starptautiskā terorisma apkarošanā, vēlāk Džordža Buša uzmanība vairāk tika pievērsta karam Irākā un Afganistānā, un mazāk uzmanības prezidents pievērsa sadarbības veicināšanai ar Krieviju. Līdzīgi bija arī ar Krievijas prezidentu Vladimiru Putinu, kurš šajā laika posmā, galvenokārt, koncentrējās uz Kremļa ietekmes palielināšanu pār Krievijas iekšpolitiskajiem varas orgāniem un attiecību regulēšanu ar Eiropu. No ASV puses attiecību veidošana ar Krieviju netika uzskatīta par nozīmīgāku jautājumu kā Irāna, NATO paplašināšanās vai pretraķešu aizsardzības sistēmu. ASV trūka konkrētas stratēģijas sadarbības veicināšanai ar Krieviju un tādēļ tika palaista garām iespēja veidot dialogu un vairost uzticību abu valstu starpā.²⁹

2008. gada aprīlī, samītā Sočos, pēdējo reizi tikās ASV prezidents Džordžs Bušs Juniors un Krievijas prezidents Vladimirs Putins. Samītis tika organizēts steidzamības kārtā, pēc Krievijas prezidenta iniciatīvas. Samita galvenais mērķis bija

²⁷ Major military conflicts after World war II Pieejams:[
<http://www.infoplease.com/timelines/militaryoperations.html>] Skatīts:[02.03.2016]

²⁸ Chechnya, Russia and 20 years of conflict. Pieejams:[
<http://www.aljazeera.com/indepth/features/2014/12/chechnya-russia-20-years-conflict-2014121161310580523.html>] Skatīts:[01.03.2016.]

²⁹ Reversing the decline: An Agenda for U.S.-Russian relations in 2009. 3.lpp Pieejams:[
http://www.brookings.edu/~media/research/files/papers/2009/1/us-russia-relations-pifer/01_us_russia_relations_pifer.pdf] Skatīts:[06.03.2016]

atrisināt pieaugošās nesaskaņas starp ASV un Krieviju, lai valstis neatgriestos uz Aukstā kara takas. Taču samits nenesa gaidītos rezultātus, jo abi valstu līderi nespēja vienoties par bruņošanās sacensības ierobežošanu, kas radīja spriedzi (friction) abu valstu starpā.

Samits notika no 5. - 6. aprīlim Putins to bija sasaucis pēc abu valstu ārlietu un militārās elites tikšanās divus mēnešus iepriekš. Taču pēc sarunām Putins atzina, ka, lai arī abi līderi vienojušies par „stratēģisku ietvaru” (strategic framework), kurā valstis meklēs risinājumus saspīlējuma mazināšanai, viņam nācās arī atzīt, ka tas neatrisināja vairākas esošas problēmas, kā galveno no tām minot pretraķešu vairoga izveidošanas jautājumu Eiropā. ASV plānoja Polijā izvietot 10 tālās darbības radiusa pārtvērējraķetes un Čehijā novietot avancētu radaru, lai identificētu šīs raķetes. Krievija šos ASV plānus pilnībā noraidīja, paziņojot, ka netic ASV teiktajam par šo militāro instalāciju nepieciešamību pieaugošo Irānas draudu mazināšanai. Putins paziņoja, ka šos militāros objektus, to izvietojuma gadījumā, Krievija uzskatīs par tiešu apdraudējumu un tie būs Krievijas militāro spēku mērķi (the systems would be targeted by the Russian military). Šo problēmu nerisināja arī Džordža Buša solījumi Vladimiram Putinam par to, ka šīs bāzes tiktu aktivizētas tikai gadījumā, ja Irāna izrādītu tiešus signālus raķešu triecienam Eiropā un tas, ka Krievija varētu novērot šo objektu darbību. Putins šos piedāvājumus atzina par „sirsnīgiem” (sincere) un ka viņu pārņem piesardzīgs optimisms, bet šis plāns Krievijas pusei nav pieņemams. Pretēji Putinam, Bušs samitu nodēvēja par panākumu attiecību uzlabošanai un sarunās par pretraķešu vairogu paziņoja par „ievērojamu sasniegumu” (significant breakthrough).

Abu valstu līderu parakstītā vienošanās paredzēja darbu pie plašākas pretraķešu sadarbības arhitektūras veidošanas, kurā ASV, Krieviju un Eiropas valstis būtu kā vienlīdzīgi partneri. Taču nav skaidrības, cik ieinteresētas abas puses bija šo plānu reāli pildīt praksē. Vienošanās paredzēja arī kodolierošu arsenāla samazināšanu „līdz zemākajam iespējamam līmenim, kas nepieciešams, lai nodrošinātu valstu drošību un izpildītu aizsardzības solījumus to sabiedrotajiem”.³⁰

Krievijas – Gruzijas karš iezīmē nopietnu izmaiņu sākumu ASV un Krievijas attiecībās. Šis karš ir jāskata daudz plašākā kontekstā, kā vienkāršu konfliktu par

³⁰ Wade Boese. Bush, Putin Leave Arms Disputes Unsettled.
Pieejams:[https://www.armscontrol.org/act/2008_05/BushPutin] Skatīts:[01.05.2016.]

divām Gruzijas provincēm. Tas bija Krievijas signāls rietumiem, ka ar Krieviju atkal ir jāreķinās. Kad sākās karš Gruzijā ASV, prezidents Džordžs Bušs vadīja savas prezidentūras otrā termiņa beigu posmu un ASV bija koncentrējusies uz priekšvēlēšanu cīņu starp Baraku Obamu un Džonu Makeinu. Ārpolitikā ASV bija koncentrējusies uz karu Irākā un Afganistānā un šiem konfliktiem un valsts iekšējām politiskajām cīņām veltīja pastiprinātu uzmanību. Gruzijas – Krievijas attiecības bija atstātas otrajā plānā un kad sākās tiešas militāras darbības ASV nebija gatava uz tām tūlītēji reaģēt, jo daudziem tas nāca kā pārsteigums.³¹

Karš Gruzijā nebija tikai Krievijas agresija pret kaimiņvalsti. Tas bija kā Krievijas signāls ASV, ka Krievija nesamierināsies ar ASV centieniem paplašināt NATO Krievijas interešu zonā. Maskavas mērķis bija likt rietumiem saprast, ka nekāda tālāka NATO paplašināšanās Krievijas pierobežā netiks pieļauta un šādi centieni beigsies ar militāru atbildi no Krievijas puses. Tas bija arī signāls citām Austrumeiropas valstīm, ka tuvošanās ASV tām nebūs izdevīga un par to būs jāmaksā noteikta cena. Ar karu Gruzijā Krievija centās parādīt, ka tā atkal ir kļuvusi par pasaules lielvaru un ar to turpmāk būs jāreķinās aizvien vairāk.

Pirms Gruzijas kara Krievija bija ņēmusi aktīvu dalību Eiropas drošības jautājumu lemsanā. Uz stratēģiski nozīmīgākajiem dokumentiem bija arī Krievijas Federācijas prezidenta paraksts. Šīs vienošanās bija kā centieni izmainīt veco Aukstā kara domāšanu par ietekmes zonām un Krieviju kā apdraudējumu Eiropas drošībai, jo, parakstot šos dokumentus, Krievija nonāca situācijā, kad tā nevarēja rīkoties, lai ierobežotu Eiropas Savienības un NATO ietekmes pieaugumu tās pierobežā. Valstis, kas pirms divdesmit gadiem bija Padomju impērijas sastāvā, tagad aizvien vairāk tuvojās NATO un tādējādi arī ASV, cenšoties saņemt tādas pašas drošības garantijas, kādas Rietumeiropas valstis no ASV bija saņēmušas jau kopš Otrā Pasaules kara beigām. Lai mazinātu drošības dilemmu ar Krieviju, ASV centās iesaistīt Krieviju ciešākā sadarbībā ar NATO un Eiropas Savienību. Sākotnēji Krievija iekļāvās šajā ASV stratēģijā, taču līdz 2008. gadam, tā sajūtot draudus par iespējamu ietekmes zaudēšanu Austrumeiropā un globālajā politiskajā vidē, pārstāja ievērot noslēgtās vienošanās par to, ka katrai valstij ir tiesības uz teritoriālo neaizskaramību, suverenitāti vienlīdzīgu drošību un iespēju brīvi izvēlēties kādai aliansei

³¹ Ronald D. Asmus. *A Little War That Shook The World, Georgia, Russia, And The Future Of The West*. Palgrave macmillan 2010.p.2.-3.

pievienoties.(Parīzes harta³²) Tas pirmo reizi izpaudās tieši Gruzijā, kam pēc dažiem gadiem sekoja arī Ukraina.³³

Krievija Gruzijā neiebruka, lai aizstāvētu savus pilsoņus. Karš Gruzijā bija kā signāls ASV un tās sabiedrotajiem, ka turpmāka iejaukšanās Krievijas, kā lielvalsts, interešu zonā, tiks uzverta, kā tiešs drauds Krievijas drošībai un uz to tiks atbildēts ar militāru spēku. Vairāki pētnieki ir vienprātis, ka gluži kā Aukstā kara laikā Krievijai ir nepieciešams ienaidnieks. Ņemot vērā, ka Krievija sevi saskata, kā vienu no pasaules politiskajām un militārajām lielvarām, tā pieprasa noteiktu cieņu un respektu no citu lielvalstu puses. ASV darbības pirms Gruzijas kara radīja reālas bažas Krievijas politiskajai elitei par to, ka ASV cenšas iejaukties Krievijas interešu zonā, kas tai kā lielvarai pienākas. Vecie Aukstā kara principi Krievijas acīs nav zuduši un pēc tiem vadoties, Austrumeiropa un citas Krievijas pierobežā esošās teritorijas, ietilpst šajā zonā.

Gruzijas karš aktualizēja jautājumu par Krievijas vietu starptautiskajā sitēmā un tās attiecībām ar citām valstīm. Lai arī nevar runāt par to, ka šis konflikts izmainīja Krievijas attiecības ar visām pasaules valstīm, tas nopietni ietekmēja Krievijas sadarbību ar visām pasaules vadošajām valstīm. ASV šobrīd ir pasaules ietekmīgākā valsts un tas, kā Krievija veido attiecības ar ASV ietekmē tās attiecības arī ar Eiropas Savienības un NATO valstīm. Tāpat ir būtiski, kā Krievija veido attiecības ar ASV sabiedrotajiem, pie kā Gruziju noteikti var pieskaitīt. 2008. gadā Gruzija saņēma finansiālo un militāro atbalstu no ASV un bija ceļā uz iestāšanos NATO, kurā ASV nenoliedzami ir vadošā valsts. Vairāki politiskie eksperti ir akcentējuši Krievijas - Gruzijas karu kā vienu no galvenajiem notikumiem, kas sarežģījis ASV un Krievijas attiecības 21. gadsimtā. Aleksandrs Astrovs (Alexander Astrov) min, ka Gruzijas karu, kā arī attiecību pasliktināšanos ASV un Krievijas starpā ir veicinājusi Krievijas vēlme savu ārpolitiku veidot neatbilstoši starptautiskās sistēmas ierastajai praksei, t.i., nerēķinoties ar pārējiem spēlētājiem. Šo tendenci veido divi galvenie faktori, no Padomju Savienības mantotais aizvainojums par Rietumvalstu uzvaru Aukstajā karā

³² Charter of Paris For New Europe. Paris 1990. Pieejams:[www.osce.org/mc/39516?download=true]
Skatīts:[03.05.2016.]

³³ Ronald D.Asmus. A Little War That Shook The World, Georgia, Russia, And The Future Of The West. Palgrave macmillan 2010.p.5.-7.

un pašā Krievijā pieaugošais autoritārisms. Šie faktori radīja situāciju, kurā ASV un Krievijas attiecības vairs nebija uzturamas esošajā līmenī (unsustainable).³⁴

Jāatzīst, ka šis apgalvojums ir tikai daļēji precīzs, jo tas postulē, ka ASV nevar nodrošināt funkcionējošas un produktīvas attiecības ar nedemokrātiskām valstīm un tādējādi ir apgāzams ar pierādījumiem no reālās prakses. Viens no mūsdienu populārākajiem autoriem starptautisko attiecību jautājumos Noams Čomskis (Noam Chomsky) savā grāmatā „Hegemony or survival, Americas quest for global dominance” samērā skarbi izklāsta to, kā ASV centieni uzturēt sevi kā multipolārās pasaules hegemonu 20.gs otrajā pusē un 21.gs sākumā ir parādījuši ASV politiskās elites vienaldzību pret citām valstīm un Čomskis pat apgalvo, ka ASV nav svarīgas demokrātiskās vērtības valstīs, kurās tā iesaistās militāros konfliktos, jo iesaistoties, piemēram, Kosovas krīzē, kā pamatojums tika minēts cilvēktiesību aizstāvēšana, taču ASV vienlaicīgi sadarbojās ar valstīm kurās pastāvēja un vēl joprojām pastāv lielas cilvēktiesību problēmas.³⁵ Taču neskatoties uz to, kādas ir ASV spējas nodrošināt labas attiecības ar nedemokrātiskām valstīm, krievijā pieaugošais autoritārisms un lielvaras sajūta kā nācijai, var izskaidrot situāciju, kurā Krievija var sākt uzskatīt, ka tā var veidot savu ārpolitiku nerēķinoties ar to, kā uz to reaģēs ASV.³⁶ Arī Krievija ir apvainojusi ASV par nerēķināšanos ar citām valstīm, veidojot savu ārpolitiku, šādu rīcību Krievija saskatīja kad ASV 2003. gadā, bez Krievijas atbalsta, iebruka Irākā, kas iezīmēja abu valstu attiecību pasliktināšanās sākumu, jo ASV parādīja, ka tikai simboliski Krieviju uztver kā partneri un ir gatava rīkoties nerēķinoties ar Krievijas viedokli.³⁷

Marsels de Hāss (Marcel de Haas) kā galveno Krievijas-Gruzijas kara cēloni min ASV ietekmes palielināšanos šajā valstī. Krievija centās ierobežot ASV ietekmi Kaukāza reģionā ģeo-stratēģisku mērķu dēļ. Šajā reģionā atrodas Krievijai nozīmīgi stratēģiskie enerģijas resursi un cauruļvadu infrastruktūra, kontrole pār šo infrastruktūru nodrošina Krievijai ietekmi enerģētikas tirgū. Lai uztrētu savu ietekmi pār šo stratēģiski svarīgo reģionu, Abhāzijā un Ziemeļosītijā, kopš deviņdesmitajiem

³⁴ Alexander Astrov. The Great Power (mis)Management, The Russian-Georgian War and its Implications for Global Political Order. MPG Books Group, UK. 2011.p.43.

³⁵ Chomsky N. Hegemony or survival, Americas quest for global dominance. Metropolitan books, New York. P. 51.-72.

³⁶ Alexander Astrov. The Great Power (mis)Management, The Russian-Georgian War and its Implications for Global Political Order. MPG Books Group, UK. 2011.p.44.

³⁷ Turpat.p.48.

gadiem, atradās Krievijas miera uzturēšanas spēki. Krievijas un Gruzijas attiecības bija sarežģītas ne tikai tādēļ, ka Kremlis atbalstīja separātistus Abhāzijā un Ziemeļosītijā, bet galvenokārt, dēļ Gruzijas centieniem tuvoties NATO.³⁸

Tieši tuvošanās NATO dažādās publikācijās un zinātniskajā literatūrā tiek minēts kā galvenais iemesls Krievijas iebrukumam Gruzijā. Krievija, sajūtot draudus no ASV, aizvien pieaugošās ietekmes Gruzijā nolēma rīkoties pirmā vadoties pēc Paula K.Huta otrā atturēšanas modeļa – atturēšanu citas valsts teritorijā. (paplašinātā atturēšana, jeb extended deterrence).

Pēc Alana Kolina drošības dilemmas pazīmēm, Krievijas darbība Gruzijā atbilst visiem četriem kritērijiem:

- Neziņa par ASV nodomiem, lika Krievijai reaģēt ar militāru spēku, lai nodrošinātu to, ka tās pierobežā palielinās NATO klātbūtne.
- Piemērotas ārpolitikas trūkums gan no ASV, gan Krievijas puses liedza iespēju veidot sapratni abu valstu starpā, kā rezultātā ASV centieni palielināt sadarbību ar Gruziju, tika uztverti, kā ASV vēlme iejaukties Krievijas interešu zonā.
- Iebrūkot Gruzijā, Krievija radīja nestabilitāti šajā valstī, kā arī vairoja apdraudējuma sajūtu visā reģionā.
- Kad uz Krievijas uzbrukumu reaģēja NATO valstis, kas sajuta draudus no Krievijas puses, sākās abpusēja bruņošanās sacensība, kas tikai padziļināja drošības dilemmu.

Ronalds Asmuss uzskata, ka gadījumā, ja Gruzija būtu pievienojusies NATO, ASV iegūtu iespēju mainīt Gruzijā pastāvošo politisko sistēmu, piedāvājot tai savu demokrātisko modeli, sākotnēji Krievijas diaspora Gruzijā un vēlāk arī paši Krievijas iedzīvotāji varētu sākt saskatīt rietumu priekšrocības un prasīt izmaiņas pašā Krievijas politiskajā kārtībā. Šāds scenārijs būtu ļoti bīstams Putina režīma eksistencei, un to nedrīkstēja pieļaut. Putinam bija nepieciešams noturēt Gruziju Krievijas ietekmes

³⁸ Marcel de Haas. Russia's Foreign Security Policy in the 21st Century Putin, Medvedev and beyond. Routledge. 2010.p.138.

zonā un nosūtīt rietumiem signālu, ka iejaukšanās Krievijas interešu zonā ir iejaukšanās Krievijas iekšpolitikā.³⁹

Pēc Gruzijas kara ASV centās to pozicionēt kā reģionālu konfliktu starp Krieviju un Gruziju un centās mazināt savu lomu tajā. Taču ir skaidri saskatāms, ka šis konflikts iezīmēja jaunu Krievijas ārpolitikas virzienu, ko īsumā var definēt kā „atbīdīšanu un ierobežošanu” (rollback and containment), atbīdīt ASV ietekmi tās robežu tuvumā un ierobežot kaimiņvalstis no pievienošanās aliansei ar ASV. Maskava paziņoja, ka „atkāpšanās dienas” ir beigušās. Krievijas iebrukums Gruzijā bija skaidrs signāls ASV, lai tā necenšas palielināt savu ietekmi Krievijas pierobežā, ne individuāli kā valsts, divpusējās attiecībās, ne kā NATO sastāvdaļa. Tāpēc Gruzijas karu var dēvēt arī par pirmo Austrumu-Rietumu militāro sadursmi pēc Aukstā kara. ASV līdz tam uzskatīja, ka tās stratēģija Austrumeiropā nes mieru un demokrātiju, visas Eiropas kontekstā, taču Krievija to interpretēja kā draudus savai drošībai un ASV uzkundzēšanos tās pierobežā. Šeit arī iezīmējas abu valstu atšķirīgā pasaules uztvere. Vašingtonā domāja par ilgtspējīga miera un demokrātisko vērtību nostiprināšanu tuvāk Krievijai, taču no Maskavas puses var just tiešu drošības dilemmas izjušanu, kad tā redz savā pierobežā militāras alianses ekspansiju ar tās seno ienaidnieku ASV priekšgalā un tā sper militārus soļus, lai šo draudu mazinātu.⁴⁰

NATO samitā Bukarestē, 2008. gadā, Putins par Ukrainas plāniem iestāties NATO izteicās tieši – „šis solis var likt apšaubīt Ukrainas eksistenci, kā suverēnai valstij.”⁴¹ Šis viedoklis atsaucās arī uz Gruziju.

ASV politologs Zbignevs Bžezinskis (Zbigniew Brzezinski) 2008. gada 13. augustā rakstīja: „Aukstā kara baigām bija jāiesāk jauns laikmets, kurā lielvaras vairs neiejaucas kaimiņvalstu iekšējās lietās. Tāpēc Krievijas iebrukums Gruzijā ir tik traģisks un potenciāli draudošs... vai tiešām Krievija turpinās paļauties uz piespiešanu (coercion), lai sasniegtu savus imperiālos mērķus, vai tā ir gatava strādāt kopā ar starptautisko sistēmu, kuras galvenās vērtības ir sadarbība un kosensuss?” Taču atbildot pats uz savu jautājumu viņš min, ka Krievijas iebrukums Gruzijā ir

³⁹ Ronald D. Asmus. *A Little War That Shook The World, Georgia, Russia, And The Future Of The West*. Palgrave macmillan 2010.p.8.-9.

⁴⁰ Turpat.p.218.

⁴¹ Anders Aslund and Andrew Kuchins. *Pressing the „Reset Button,, on US-Russia Relations*. Pieejams:[<https://piie.com/publications/pb/pb09-6.pdf>] Skatīts:[16.05.2016.]

pielīdzināms Staļina laika ārpolitikai un ir identisks PSRS uzbrukumam Somijai 1939. gadā.⁴²

Arī Džeimss Traubs (James Traub) laikrakstā *The New York Times* publicēja rakstu, kurā Krievijas un Gruzijas konfliktu pielīdzināja Vācijai un Čehoslovākijai 1938. gadā, minot, ka Krievija ir uzsākusi kursu uz Aukstā kara atdzimšanu starp pasaules lielvarām. Kā iemeslu šim konfliktam viņš min faktu, ka Krievija nekad nevarēs samierināties ar NATO klātbūtni tās robežām. Viņš min, ka Gruzija neizbēgami bija tā valsts, kurā šī nepatika un nesamierināšanās ar NATO ietekmes pieaugumu reģionā būs manāma pirmā. Traubs akcentē, ka Krievija cenšoties atgūt zaudēto ietekmi pasaulē izmanto Gruzijas konfliktu, lai parādītu, ka ar Krieviju ir jārēķinās. Autors atsaucas uz kādu ASV ierēdni, kurš paziņojis, ka Krievija ir kļuvusi par agresīvu un revizionistisku spēku un rietumiem jābūt gataviem dot prettriecienu un lai arī Buša administrācija apzinās, ka Krievijai ir pamatotas bailes par tās pašas drošību, Gruzija varēja kļūt par jaunā Aukstā kara fronti. Šīs bailes viņš pamato ar krievijas amatpersonu atgādinājumiem par solījumu, ko ASV prezidets Bils Klintons deva Krievijas prezidentam Borisam Jeļcinam, ka NATO neiekļaus sevī Austrumeiropas valstis. Protams NATO jau sen vairs nav anti-Padomju vai anti-Krievijas organizācija, bet Krievija to kā tādu saskata. Arī ASV centieni „popularizēt demokrātiju un cilvēktiesības” pašā Krievijā, krieviem ir radījušas bažas par pārlieku lielu ASV iejaukšanos Krievijas iekšpolitikā. Krievijas ārlietu ministrs Sergejs Lavrovs vairākkārt pauda, ka Gruzijas centieni pievienoties NATO novedīs pie jaunas asinsizliešanas, jo Krievija nepieņems ne Gruzijas, ne Ukrainas iestāšanos NATO. Tas norāda uz Putina un viņa tuvāko līdzgaitnieku pieturēšanos pie Aukstā kara dogmām, kad NATO tiek uzskatīts kā galvenais drauds Krievijas drošībai un interešu īstenošanai.⁴³

Viens no ASV vadošajiem politikas apskatniekiem, Roberts Kagans (Robert Kagan), Krievijas iebrukumu Gruzijā raksturoja vēl skarbāk. Viņš uzdodod jautājumu: „vai kāds spēj atminēties Sudetu Krīzi, kas ievadīja Otro Pasaules karu?” Pats uz to arī atbildot: „Protams, ka nē!” Šos notikumus reti kurš atceras, tikai tāpēc,

⁴² Zbigniew Brzezinski. *Georgia-Russia Crisis*.

Pieejams:[content.time.com/time/specials/packages/article/0,28804,1832294_1832295_1832699,00.html] Skatīts:[01.05.2016]

⁴³ James Traub. *Taunting the Bear*.

Pieejams:[www.nytimes.com/2008/08/10/weekinreview/10traub.html?_r=0] Skatīts:[01.05.2016]

ka tie ievadīja daudz lielāku notikumu – Otro Pasaules karu. Kagans uzskata, ka līdzīgi būs arī ar Gruzijas karu, jo vīrs, kas reiz pasaulei paziņojis, ka „Padomju Savienības sabrukums bija lielākā 20. gadsimta ģeopolitikā katastrofa”, šo konfliktu jau sen bija iepļānojis daudz plašākā kontekstā – Krievijas ietekmes atjaunošanai Eirāzijā un visā pasaulē. Krievija ar savu monopola statusu energoapgādei Eiropā, kodolieroču arsenālu un trešo lielāko aizsardzības budžetu pasaulē, Gruzijā meta izaicinājumu pārējai pasaulei. Viņš uzskata, ka 2008. gadā, līdz ar karu Gruzijā aizsākās ģeopolitiska cīņa par ietekmi starp Krieviju un ASV. Pēc tam, kad 2003. un 2004. gadā Gruzijā un Ukrainā pie varas nāca pro-amerikāniskie spēki, Putinam nekas neatlika, kā sākt demonstrēt savu militāro varu. Jo to, ko ASV saskatīja, kā demokrātijas un cilvēktiesību uzvaru, Krievija saredzēja kā drošības apdraudējumu no Aukstā kara laika ienaidnieka puses.⁴⁴

Šie viedokļi sasauca ar darba teorētiskajā daļā minēto Paula Huta atturēšanas modeļa pamatnostādni, ka lielvalsts ir alkatīga un Krievija Gruzijā iebruka savas alkatības un lielvaras izjūtas dēļ. Taču šajā gadījumā, paraugoties no Krievijas skatupunkta, jāsecina, ka tā alkatību saskatīja no ASV puses, kad tā centās no Krievijas interešu sfēras atraut tai vēsturiski piederīgu reģionu. Tādējādi Krievija izjuta nepieciešamību uzbrukt pirmā un, izmantojot atturēšanu citas valsts teritorijā, centās mazināt no ASV puses nākamās draudus, zaudēt kontroli pār Gruziju un visu reģionu.

2008. gadā Gruzija un Ukraina kļuva par teritorijām, kurās sadūrās ASV un Krievijas intereses, jo Krievija ne tikai vēlējās atturēt abas valstis no iestāšanās NATO, bet atgūt tās savā kontrolē, ar Krievijai paklausīgiem varas orgāniem.

Gluži kā ar iebrukumu preventīvo iebrukumu Gruzijā, Krievijas galvenais, iemels, kādēļ tā pretojās ASV pretraķešu vairoga izvietojumam Polijā un Čehijā, tikai daļēji varēja būt saistīts ar nedrošību, ko šīs militārās instalācijas nestu Krievijai. Galvenais bija ierobežot NATO klātbūtni tās bijušajās satelītvalstīs. Viņš uzsver, ka ir pilnīgi skaidrs, ka 10 raķetes Polijā nekādi nespētu ierobežot Krievijas kodolieroču

⁴⁴ Robert Kagan. Putin Makes His Move. Pieejams:[www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2008/08/10/AR2008081001871.html] Skatīts:[01.05.2016]

arsenālu, taču Putins šo mazo starpvalstu jautājumu ir pārvērtis milzu ģeopolitiskā problēmjautājumā.⁴⁵

Kategoriski iebilstot pret šiem NATO plāniem, Krievija iegūst spējas ietekmēt NATO lēmumu pieņemšanu un darbības alianses dalībvalstīs. Rodas situācija, kurā Krievija aizliedz un NATO paklausa. Un Krievijai izdevās izveidot sev šādu ietekmes zonu ar draudiem par militārām pretdarbībām, savu gatavību pierādot Gruzijā.

2008. gada Krieviju Kagans pielīdzina Vācijai pēc Pirmā Pasaules kara, kurai bija jāpakļaujas Versaļas miera līguma pazemojošajiem nosacījumiem. Valstī daudziem ir rūgtas atmiņas par to, kā beidzās Aukstais karš un sabiedrību ir viegli noskaņot pret ASV. Kagans uzskata, ka ar iebrukumu Gruzijā un visu, kas tam neizbēgami sekos, Krievija ir pagriežusi atpakaļ laiku uz starpvalstu attiecībām 19. gadsimtā, tikai ar 21. gadsimta iespējām.⁴⁶

Pārsvārā visi drošības dilemmu pētošie analītiķi ir vienprātis, ka, ja ASV un Krievija būtu labāk izpratušas drošības dilemmas koncepta veidošanos, tās būtu spējušas veidot veiksmīgāku ārpolitiku viena pret otru un valstu starpā nebūtu jārīsināta konflikti ar militāru spēku.

2008. gada 11. augustā Ronalds D. Asmuss (Ronald D. Asmus) un Ričards Holbruks (Richard Holbrook), kas abi ir ASV diplomāti un politologi, *The Washington Post* publicēja rakstu, kurā kritizēja ASV nespēju novērst šo konfliktu, akcentējot iespējamu Aukstā kara atdzimšanu Krievijas un Rietumvalstu starpā. To, ka Putins izvēlējies uzbrukumam tieši 2008. gada augustu, autori skaidroja ar prezidenta vēlēšanām ASV, kuras notika pēc gada, lai saspringums starp abām valstīm jau būtu norimis un Krievija varētu uzsākt sarunas ar jauno ASV prezidentu 2009. gadā, kad Gruzijas konflikts „vairs nebūtu tik svaigā atmiņā”. Tas parāda Krievijas vēlmi neiesaistīties atklātā konfrontācijā ar ASV un izvairīties no savstarpējo attiecību sarežģīšanas.

Arī šajā rakstā Krievija tiek pielīdzināta Nacistiskajai Vācijai, kad tā sākumā Ziemeļosītijā izsniedza tūkstošiem Krievijas pasus un tad iebruka teritorijā, lai aizsargātu savus pilsoņus. Asmuss un Holbruks uzskata, ka Krievija ar karu Gruzijā

⁴⁵ Turpat.

⁴⁶ Turpat.

centās parādīt pasaulei, ka, atrodoties Krievijas pierobežā, draudzība ar ASV neatmaksājas, jo ASV sabiedrotie būs krievijas ienaidnieki. Šeit aktualizējas viedoklis, ka Krievija nespēj veidot vienlīdzīgas attiecības ar saviem kaimiņiem. Kaimiņvalstij ir jābūt vai nu ienaidniekam, vai arī Krievijas vasalim, nav iespējama savstarpēja uzticība un mierīga līdzāspastāvēšana, ja Krievija nevar pār valsti dominēt.

Asmuss un Holbruks aicina vēlreiz izvērtēt, vai cerībām, ka pēc Dmitrija Medvedeva kļūšanas par Krievijas prezidentu, Krievijas ārpolitika mainīsies, Rietumvalstīm draudzīgākā ievirzē. Tādējādi vai ir iespēja, ka Krievijas un ASV starpā mazināsies šaubas un nedrošība, kas var novest pie drošības dilemmas. Viņi arī uzsvēra nepieciešamību, garantēt Gruzijai atbalstu, un, pieļaujot, ka Ukraina varētu kļūt par Krievijas nākamo mērķi, nepieļaut Gruzijas un Ukrainas nonākšanu Krievijas kontrolē, sūtot Krievijai nepārprotamus signālus, ka ASV ir gatava atbalstīt šīs valstis, lai arī atzīst, ka pie šī konflikta ir novedusi ASV nespēja veidot diplomātisko dialogu ar Krieviju, un tādējādi nemazināja apdraudējuma sajūtu Krievijā.⁴⁷

ASV intereses Kaukāza reģionā īsumā var nodefinēt trīs vārdos – enerģētika, demokrātija un politiskā stabilitāte. Enerģētikas jomā ASV vairākkārt uzstāja, ka tās stratēģija reģionā ir veicināt Krievijas monopola mazināšanu Eiropas energoapgādē, bet tā nav tieši vērsta pret Krieviju. Politiskā ziņā ASV galvenais mērķis Kaukāzā nebija Krievijas ierobežošana. Vašingtonu daudz vairāk interesēja iegrozot Irānu, lai tā reģionā neizplatītu „radikālo islāmu”. Pēc 11. septembra teroraktiem ASV stratēģija vairāk tika vērsta drošības nodrošināšanā. ASV un Gruzijas starpā izveidojās aizvien ciešāka sadarbība. ASV palīdzības programmas palīdzēja Gruzijai attīstīt tās pretterorisma spējas, modernizēja robežsardzi un stiprināja Gruzijas bruņotos spēkus. ASV finansējums Gruzijas ekonomikas, drošības un demokrātijas attīstībai (rēķinot uz vienu iedzīvotāju) bija viens no lielākajiem pasaulē. Lai apmācītu Gruzijas karavīrus pretterorisma operācijām, ASV 2002. gadā uz Gruziju nosūtīja savus specvienību karavīrus. Papildus tam Gruzijai tikai piegādāti 10 ASV kaujas helikopteri. 2004. gadā ASV un Gruzija uzsāka 16 mēnešus garu Gruzijas karavīru apmācības kursu, ar mērķi uzlabot Gruzijas karavīru kaujas iemaņas, pirms tos dislocētu ASV vadītajās

⁴⁷ Ronald D. Asmus and Richard Holbrook. Black Sea Watershed.

Pieejams:[www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2008/08/10/AR2008081001870.html]

Skatīts:[01.05.2016]

militārajās kampaņās Kosovā, Irākā un Afganistānā. To, ka Gruzija bija ASV ciešākais sabiedrotais Kaukāzā parādīja arī ASV un Gruzijas prezidentu tikšanās Vašingtonā 2006. gadā, kad ASV prezidents Džordžs Bušs izteica nepieciešamību Gruzijai tuvināties NATO. ASV acīs Gruzija bija kļuvusi par instrumentu, kā tā tuvinātu rietumiem visu Dienvidkaukāza reģionu.⁴⁸

Tieši šajā aspektā Krievija skaidri saskatīja ASV alkatību un vienpusējo ārpolitikas veidošanu, nerēķinoties ar Krieviju, kā vienlīdzīgu partneri. Tas sasauca ar Morgentau pausto uzbrukuma reālistu viedokli par lielvalstu tendenci, censties dominēt pār citām valstīm, to skaitā Krieviju, kas ar Gruzijas karu sevi pieteica kā vienu no pasaules politiskajām un militārajām lielvarām. Turpretī Kenets Valcs uz ASV ārpolitiku, Gruzijas kontekstā, skatās no aizsardzības reālistu skatupunkta un secina, ka ASV varu necenšas iegūt apzināti, tā savu ietekmi un militāro potenciālu ceļ tikai tiktāl, lai nodrošinātu savu sabiedroto drošību, un necenšas uzkundzēties Krievijas interesēm.

Turklāt Gruzija ASV bija izrādījusi nopietnu gatavību sadarboties militārā jomā. Gruzijai Irākā bija trešais lielākais kontingents aiz ASV un Lielbritānijas, Gruzija uz Irāku bija nosūtījusi 2000 karavīrus. Saprojami, ka 2008. gadā, pēc Krievijas iebrukuma tie tika atsaukti Gruzijas aizsardzības vajadzībām.⁴⁹

Gan Krievija, gan ASV pieder pie pasaules vadošo valstu grupas. Astrovs akcentē, ka šīm valstīm ir raksturīgas zināmas ambīcijas un uzdevumi, ko šīs valstis pašas sev ir izvirzījušas, kā globālās politikas veidotājiem. Šajā aspektā militārais potenciāls, lai arī ir kā faktors, bet nav noteicošais faktors. Tāpēc kopš PSRS sabrukuma ne ASV, ne Krievija nav radījušas situāciju, kurā varētu runāt par tiešu militāru konfrontāciju starp abām valstīm.

Džordža buša prezidentūra bija vainojama pie ASV un Krievijas attiecību atstāšanas novārtā, jo Buša doktrīna bija: ASV ir spēcīgākā valsts pasaulē, un tā tam arī jāpaliek. Buša administrācija uzskatīja, ka ASV ir tik tālu priekšā visām citām valstīm, ka nevar būt runas par kādu „vadošo valstu klubu”, jo viena valsts „klubu”

⁴⁸ Marcel de Haas. *Russia's Foreign Security Policy in the 21st Century Putin, Medvedev and beyond*. Routledge. 2010.p.141.-142.

⁴⁹ Ronald D.Asmus and Richard Holbrook. *Black Sea Watershed*.

Pieejams:[www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2008/08/10/AR2008081001870.html]
Skatīts:[01.05.2016]

neveido. Tāpēc Krievijas centieni runāt par varas sadali un spēku līdzsvaru neveidoja dialogu ar ASV, jo abas valstis uz starptautisko sistēmu neraudzījās no viena skatupunkta. Pirms Putina Krievijā runas par Krieviju kā pasaules lielvaru tika uztvertas kā prezidenta Borisa Jeļcina centieni veicināt nacionālu sasparašanos pretoties politiskām un ekonomiskām problēmām. Doma par Krievijas ietekmi starptautiskajā sistēmā bija grūti uzturama pat valsts iekšienē.⁵⁰

Taču Krievijas dalība ANO Drošības padomē, G8 valstu grupā un Krievijas sarežģītās, bet funkcionējošās attiecības ar NATO, lika Krievijai noturēt savu lomu kā lielvarai. Galvenokārt dalība G8 un sadarbība ar NATO lika ASV atzīt Krieviju kā nozīmīgu spēlētāju starptautiskajā politikā. Līdz karam Gruzijā starptautiskā sabiedrība vairs nešaubījās par Krievijas piederību pasaules vadošajām valstīm.

Pēc 11. septembra teroraktiem ASV, šķita, ka Vašingtona uzsāka jaunu kursu attiecībās ar Krieviju, uztverot to kā vienlīdzīgu partneri. Krievijai tika piedāvāts jauns stratēģiskā bruņojuma līgums, ASV mainīja nostāju Čečenijas jautājumā, Krievija tika atzīta kā tirgus ekonomika, ASV atbalstīja Krievijas iestāšanos Pasaules Tirdzniecības organizācijā un Krievijas vadību G8 un izmainīja Krievijas statusu sadarbībai ar NATO, lai Krievija, kā vienlīdzīgāks partneris varētu darboties Eiropas drošības saglabāšanā.⁵¹

Neatkarīgi no tā vai ASV Krieviju uztver kā vienlīdzīgu partneri vai nē, Krievija ir lielvara, un tās ārpolitika ir balstīta uz spēku līdzsvarošanu ar citām lielvarām, kas veido centienus pasaulē iedibināt multipolāru vai vismaz bipolāru varas sadalījumu, kurā Krievija būtu viens no spēka centriem. ASV tanī pašā laikā, sevi ir postulējusi kā pasaules lielvaru (Pax Americana), ar misiju izplatīt demokrātiju un kapitālismu, noraidot iespēju par multipolāru varas sadali pasaulē.

Tādējādi ASV un Krievijas starpā rodas vēl viens konflikts, kad netiek ievērots princips, pēc kura lielvalstis respektē citu lielvalstu reģionālās intereses. Tā ASV nav ievērojusi Krievijas interešu sfēru Centrālāzijā un Austrumeiropā. Buša administrācija, pēc Krievijas redzējuma, pilnīgi nerespektēja Krievijas ietekmes zonu, iebrūkot Afganistānā un Irākā. Tādējādi Krievija bez problēmām ASV aktivitātes

⁵⁰ Alexander Astrov The Great Power (mis)Management, The Russian-Georgian War and its Implications for Global Political Order.. MPG Books Group, UK. 2011.p.45.-46.

⁵¹ Turpat.p.47.

šajās valstīs varēja uzskatīt (un arī uskatīja) par vienas valsts centieniem ietekmēt pārējo pasauli, tieši apdraudot Krievijas intereses. Jo, līdz ko Krievija sajūtās atzīta kā viena no pasaules lielvarām, tai automātiski pienācās savas priekšrocības uz ietekmes zonu, ko ASV pārkāpa ar tiešu militāru darbību tajā. Papildus šiem notikumiem 2004. gadā Baltijas valstis tika iekļautas NATO un ASV iesaistījās Ukrainas vēlēšanu ietekmēšanā. Šādas darbības Krievijā radīja pamatotu apdraudējuma sajūtu, jo ASV ietekme palielinājās tiešā Krievijas pierobežā.⁵²

Atsaucoties uz spēku līdzsvara teoriju, varas sadale pasaulē, līdz ar Krievijas pieņemšanos spēkā kļuva multipolārāka. To pierāda fakts, ka palielinājās ASV atbalsts tās sabiedrotajiem. Multipolārā pasaules varas sistēmā nepieciešamība pēc aliansēm samazinās, jo hegmons nav ieinteresēts sponsorēt citu valstu militāro izaugsmi.

Viens no noteikumiem, lai valstu starpā rastos drošības dilemma, ir tieši nedrošība par otras valsts nodomiem un, paskatoties uz to, kā ASV darbības varēja interpretēt Krievija, nedrošības iemesli ir skaidri saskatāmi. Centrālāzija, Baltijas valstis, Ukraina un Gruzija atradās Krievijas ietekmes zonā, taču ASV tajā iejaucās gan tiešā militārā veidā (Irāka, Afganistāna), gan ar sevis kontrolēto militāro savienību NATO, iekļaujot aliansē Baltijas valstis, un draudēja to pašu izdarīt arī ar Gruziju un Ukrainu. Īsumā ASV un Krievija uz pasauli raudzījās dažādi. Viena kā pasaules neapšaubāmi spēcīgākā valsts, ar zināmu visatļautības sajūtu, bet otra kā lielvara, kuras tiesības netiek ievērotas, tādējādi tiek radīti draudi valsts ietekmei un pat drošībai. Šādos apstākļos nebija iespējams veidot produktīvu sadarbību un mazināt drošības dilemmu.

Balstoties uz spēka līdzsvara teoriju, ASV ar savu lielo militāro potenciālu un politisko ietekmi pasaulē varēja darīt vairāk, lai iegrožotu Putina ambīcijas uz kontroles saglabāšanu pār Gruziju, taču tas netika darīts, lai nebojātu attiecības ar Krieviju. Tas sasaucas ar vienu no drošības dilemmas veidošanās pamatnosacījumiem, valsts primārais mērķis ir savas drošības nodrošināšana, un ASV drošībai bija un ir izdevīgi saglabāt pēc iespējas labākas attiecības ar Krieviju. Krievija izjūtot pamatotus draudus savai drošībai no ASV un NATO puses, bija gatava uzsākt militāru kampaņu, lai parādītu, ka ir gatava sevi aizstāvēt, bet ASV šajā

⁵² Turpat.p.49.

situācijā draudus savai drošībai nesaskatīja. Vienīgie draudi nāca ASV interesēm reģionā un tās sabiedrotajiem, bet ne pašai ASV drošībai, tadēļ ASV bija ieinteresēta nesarežģīt attiecības ar Krieviju, kas ilgtermiņā tiešām varētu radīt apdraudēju ASV drošībai. Pēc Gruzijas kara Vašingtonā saprata, ka Krievija nav zaudējusi savas ambīcijas būt vienai no pasaules dominējošajām valstīm un apzinājās, ka konfrontēt Putinu ar tiešiem draudiem būtu ļoti neizdevīgi. Tādēļ runāt par abpusēju drošības dilemmu ASV un Krievijas starpā nevar, vienīgā, kas izrādīja pazīmes, kas atbilst tam, ka veidojas drošības dilemma, bija Krievija. No ASV puses pazīmes par drošības dilemmas veidošanās var saskatīt tikai, par Vašingtonas bažām ilgtermiņā, saskatot Krievijas atdzimstošo ietekmi, un apzinoties, ka tai nav reālu politisko instrumentu, Krievijas ekspansionisma iegrožošanai.

Raksturojot Gruzijas kara rezultātus pie lielākajiem zaudētājiem var minēt tieši ASV. Buša administrācija aktīvi atbalstīja Gruzijas gatavību tuvoties rietumiem un iestāties NATO. Tajā pašā laikā ASV centās panākt, ka Krievija piekopt „atbildīgāku” ārpolitiku pret tās kaimiņvalstīm. Gruzijas karu var raksturot kā ASV 21. gadsimta līdz tam nopietnāko pārbaudījumu, cenšoties izplatīt demokrātiju un vienlaikus veidojot sadarbību ar Krieviju, vienlaikus atzīmējot Krievijas izaicinājumus stājoties pretī NATO vieniem, bez savas alianses. Šo secinājumu var izdarīt pēc Berija R.Posena paustā, ka “vientulība” starptautiskajā sistēmā, kad tev vienam jāstājas pret spēcīgu aliansi, vairo apdraudējuma sajūtu un tādējādi arī drošības dilemmu.

Izvērtējot abu valstu attiecības, pēc darba teorētiskajā daļā minētā, Šipinga Tanga izveidotā BHJ drošības dilemmas formulējuma izriet, ka:

- Galvenais drošības dilemmas cēlonis ir starptautiskās sistēmas anarhiskais raksturs. Abas valstis atrodas anarhiskajā starptautiskajā sistēmā. Šīs lielvalstis nespēj ietekmēt un regulēt nekādas pasaulē esošas militārās vai politiskās varas. Abu valstu militārais potenciāls un ietekme globālajā politikā tās padara par lēmumu pieņēmējiem un anarhiskās sistēmas notikumu galvenajiem virzītājiem.
- Anarhijā valstis nevar būt drošas par citu valstu pašreizējiem un nākotnes nolūkiem, daļēji tādēļ, ka mērķi var mainīties. Tā rezultātā valstis mēdz cita no citas baidīties (domājot, ka citas valstis var būt agresīvi

noskaņotas). ASV un Krievija (tolaik PSRS) kopš Otrā Pasaules kara nav varējušas būt un nav bijušas pārliecinātas viena par otras mērķiem un nodomiem. Taču pēc Aukstā kara beigām Krievija ievērojami zaudēja savu ietekmi pasaulē un ASV kļuva par pasaules hegemonu. Krievijai nācās vērot, kā pieaug ASV ietekme tiešā Krievijas robežu tuvumā un tas lika pamatoti satraukties par ASV patiesajiem mērķiem. Ja Jeļcina prezidentūras laikā tas nebija tik izteikti, tad pirmās Putina prezidentūras laikā šaubas par amerikāņu nolūkiem pieauga, kas eskalēja līdz Krievijas pretdarbībām Gruzijā.

- Drošības dilemma savā raksturā ir netīša, tā var attīstīties tikai starp divām valstīm, kas vēlas drošību, bet nevēlas viena otru apdraudēt. ASV kā savu sūtību pasaulē uzskata, tās pašas definētās, brīvības un demokrātijas izplatīšanu. Tādēļ, atturoties no dažādām konspirāciju teorijām, var uzskatīt, ka tad, kad Krievija izjuta tiešus draudus no ASV un NATO puses, tie tika izraisīti nejauši. ASV nav ieinteresēta apdraudēt Krieviju, to pierāda fakts, ka ASV distancējās no Gruzijas konflikta risināšanas tieši konfrontējot Krieviju. Ronalds Asmuss uzskata, ka ASV atteikšanās ieņemt stingrāku nostāju Gruzijas konflikta risināšanā var tikt skaidroti ar amerikāņu nevēlēšanos iesaistīties tiešā konfrontācijā ar Krieviju, jo tā varētu novest pie 21. gadsimta ekvivalentas situācijas Kubas raķešu krīzei, sešdesmitajos gados. ASV reakcija bija pārāk vāja, tai vajadzēja Maskavai sūtīt nopietnākus signālus par iespējamajām sekām, kas sagaidītu Krieviju konflikta eskalācijas gadījumā.⁵³ Arī Krievijas mērķis nebija apdraudēt ASV, tās ambīcijas, Gruzijas konflikta kontekstā, bija vairāk tendētas uz ietekmes nostiprināšanu reģionā.

- Dēļ neziņas par otras valsts nodomiem un bailēm, valstis nododas varas koncentrēšanai un aizsardzības spēju palielināšanai. Šīs aizsardzības spējas neizbēgami sevī ietver arī spējas uzbrukt. Krievija Gruzijā pierādīja savas spējas uzbrukt, un tāds arī bija Kremļa mērķis – parādīt, ka gadījumā, ja ASV centīsies iejaukties Krievijas interešu zonā, Krievija būs gatava uz to atbildēt. Taču, lai arī Krievija ātri spēja sakaut tādu valsti kā Gruzija, tā reāli nespēj konkurēt ar ASV militāro budžetu. To izteikti parāda Krievijas aizsardzības izdevumi 2008. gadā, kas bija 56 184 000 000 ASV dolāri, pret ASV aizsardzības budžetu 621 131 000 000 dolāru apmērā.

⁵³ Ronald D. Asmus. A Little War That Shook The World, Georgia, Russia, And The Future Of The West. Palgrave macmillan 2010.p.222.

Turklāt 2009. gadā ASV aizsardzības budžets pieauga līdz 668 567 000 000 ASV dolāram, bet Krievijas samazinājās līdz 51 532 000 000.⁵⁴

- Drošības dilemmas dinamika ir pašattīstoša un nereti noved pie netīšām un draudīgām situācijām, kas mijas ar attiecību pasliktināšanos, bruņošanās sacensību un karu. Līdzīgi kā tas bija Aukstā kara laikā ASV un Krievija (PSRS) savu attiecību kārtošanai izmatoja reģionālus konfliktus. Gruzijas kara laikā drošības dilemma abu valstu starpā vēl nebija tik augstā līmenī, lai ASV būtu gatava iesaistīties konflikta risināšanā ar militāriem līdzekļiem, nostājoties Krievijai pretī atklātā karadarbībā. Maskava uzbrukumam izvēlējās ļoti izdevīgu brīdi, jo, tuvojoties ASV prezidenta vēlēšanām, bija iespēja ar jauno prezidentu uzsākt jaunu kursu valstu attiecībās, Gruzijas konfliktu atstājot otrajā plānā. Un šis risks attaisnojās, kad jaunais ASV prezidents Obama Krievijai piedāvāja attiecību restartu tikai gadu vēlāk.

- Šī dinamika palielina aizsardzības spējas, taču vairo nevajadzīgu uzbrukuma spēju potenciālu, kas ir pašiznīcinošs: vairāk spēka, bet mazāk drošības. Abu valstu militārais potenciāls sevi iekļauj kodolieročus. Tieši šis aspekts padara militāras sadursmes abu valstu starpā potenciāli traģiskas un principā neiespējamas. Pēc šī pētījuma autora domām, ASV un Krievijas starpā drošības dilemma nekad nepastāvēs tādā līmenī, ka tās uzsāks savstarpēju karadarbību. Jau Aukstā kara laikā tās uzzināja, ka pastāvīgi draudi no otras valsts kodolarsenāla rada ļoti bīstamus apstākļus abu valstu eksistencei un tādēļ, cenšoties nodrošināt savu drošību, tās līdz galējai robežai izvairīsies no kara savā starpā.

- Šādas drošības dilemmas „virpulis” var novest pie nevajadzīgiem militāriem konfliktiem, no kuriem ir iespējams izvairīties. Līdz Gruzijas karam vēl nav pietiekami daudz precedentu, kas liecinātu par „virpuļa” veidošanos, tāpēc ASV un Krievijai pēc Gruzijas kara vēl bija iespēja novērst drošības dilemmas tālāku eksklāciju un tādējādi mazināt draudus abām valstīm.

⁵⁴ Sipri military expenditure database. Pieejams: [http://www.sipri.org/research/armaments/milex/milex_database] Skatīts: [29.02.2016]

- Drošības dilemmas apmērus var ietekmēt valstu ģeogrāfiskais stāvoklis, asimetrisks varas sadalījums starp valstīm, nacionālisms un valstu iedzīvotāju mentalitāte. To, cik lielā mērā drošības dilemmu izjūt, ASV un Krievija tieši nosaka to ģeogrāfiskais stāvoklis. ASV atrodas stratēģiski ļoti izdevīgās ģeogrāfiskajās pozīcijās, taču Krievija nē. ASV ir sauzsēmes robežas tikai ar Meksiku un Kanādu, kas ASV neapdraud. Taču Krievija robežojas ar 13 valstīm, vairākās no kurām ir pastiprināta ASV ietekme. Turklāt ASV ir ievērojami lielāki militārie izdevumi, daļa no kuriem nonāk tieši pie valstīm, kas robežojas ar Krieviju. Abās valstīs cilvēki ir ļoti nacionālistiski noskaņoti un tādēļ ir saprotams, kādēļ Krievija izjūt draudus no ASV puses vairāk, nekā ASV tos izjūt no Krievijas.

Ņemot vērā iepriekš minēto, jāsecina, ka pēc Roberta Džervisa izstrādātajiem drošības dilemmas esamības noteikšanas kritērijiem, ASV un Krievijas starpā drošības dilemma ir minimāla, jo ir iespējams nodalīt uzbrūkoša rakstura uzvedību no aizsardzības rakstura uzvedības un aizsardzības tendencēm ir lielāks īpatsvars, īpaši no ASV puses. ASV draudus savai drošībai no Krievijas puses ap 2008. gadu neizjuta. Ar Krieviju ir sarežģītāk, bet Krievijas gadījumā lielāks apdraudējums bija tās interesēm reģiona kontroles noturēšanai, nevis pašas Krievijas eksistencialajai drošībai.

Šajā nodaļā tika apskatītas ASV – Krievijas attiecības Gruzijas kara kontekstā. Darba autors koncentrējās uz šī kara cēloņiem un to, kādas sekas tas atstāja uz ASV – Krievijas attiecībām. Šajā kontekstā autors centās saskatīt drošības dilemmas pazīmes abu valstu starpā. Tika secināts, ka Krievija izjuta lielāku apdraudējumu savai drošībai, nekā ASV un minētā apdraudējuma dēļ Gruzijas karš kalpoja par signālu ASV, ka tās ietekmes pieaugums Krievijas robežu tuvumā tiks uzvertts kā apdraudējums un ASV ir nepieciešams veidot jaunu pieeju attiecību noregulēšanai ar Krieviju, citādi riskējot paaugstināt drošības dilemmu un novedot abu valstu attiecības atpakaļ līdz Aukstā kara līmenim. Tieši uz šo jauno pieeju darba autors koncentrēsies nākamajā nodaļā, kurā tiks apskatīta ASV piedāvātā “restartēšanas” politika ar Krieviju.

JAUNAIS KURSS ASV – KRIEVIJAS ATTIECĪBU UZLABOŠANAI UN DROŠĪBAS DILEMMAS MAZINĀŠANAI

Iepriekšējā nodaļa darba autors apskatīja ASV un Krievijas attiecību lejupslīdi, kas noveda pie drošības dilemmas palielināšanās un Krievijas – Gruzijas kara. Šis karš ievadīja jaunu posu ASV – Krievijas attiecībās, liekot abām pusēm izvērtēt iespējas drošības stiprināšanai un attiecību uzlabošanai, jo pēc tā izskanēja bažas par jauna Aukstā kara rašanās iespējamību. Šajā nodaļā tiks apskatīts ASV prezidenta Baraka Obamas piedāvātais „Reset” plāns, savstarpējā apdraudējuma mazināšanai un attiecību uzlabošanai ASV un Krievijas starpā.

Aleksandrs Astrovs uzskata, ka, lai arī pēc 2001. gada 11. septembra teroraktiem Krievijai un ASV bija lieliska iespēja restartēt attiecības un uzsākt veiksmīgu sadarbību, divus gadus vēlāk, pēc ASV iebrukuma Irākā un iejaukšanās Ukrainas vēlēšanās, atsākās, ja ne vēl viens Aukstais karš, tad vismas „Vēsis karš” starp ASV un Krieviju. Tāpēc piecu gadu laikā pirms Krievijas iebrukuma Gruzijā, ASV uz Krievijas attiecības pakāpeniski pasliktinājās. Aleksandrs Astrovs min, ka tas notika tādēļ, ka ASV ignorēja Krieviju kā lielvaru un ar savām darbībām Postpadomju telpā radīja satraukumu, aizdomas un nedrošību Krievijā.⁵⁵

Piecu dienu karš Gruzijā bija stratēģiska Krievijas uzvara, jo ja neskaita Sakašvili palikšanu pie varas, Krievija sasniedza gandrīz visus savus mērķus. Kremļī noteikti bija paredzēta noteikta NATO reakcija uz tās iebrukumu Gruzijā, taču Krievija neparedzēja, ka NATO reaģēs tik krasī. NATO uz laiku pārtrauca sadarbību ar Krieviju, taču, kas bija vēl būtiskāk, NATO dienas kārtībā atgriezās jautājums par kolektīvo drošību. Tomēr Krievija sasniedza savu galīgo mērķi, karadarbība un tai sekojošā nestabilitāte, lika NATO atlikt dalības plāna piedāvāšanu Gruzijai un Ukrainai.⁵⁶

Neskatoties uz to, Krievijas ārpolitika pārāk bieži tiek skaidrota ar Padomju Savienības darbībām un Krievijas darbības rietumvalstu autoru darbos tiek uztvertas,

⁵⁵ Alexander Astrov The Great Power (mis)Management, The Russian-Georgian War and its Implications for Global Political Order.. MPG Books Group, UK. 2011.p.51.-53.

⁵⁶ Marcel de Haas. Russia's Foreign Security Policy in the 21st Century Putin, Medvedev and beyond. Routledge. 2010.p.154.

kā Padomju Savienības metodes. Tādēļ tik populāri ir kļuvis Krievijas un ASV mūsdienu attiecības pielīdzināt Aukstā kara situācijai. Krievijas ārpolitika no rietumu skatpunkta tiek raksturota tā, ka tai piemīt imperiālistiskas ambīcijas, kuras pavada autoritārisms, korupcija un nacionālisms. Tāpēc, lai arī amerikāņu autoru darbos ir manāmi arī pozitīvi viedokļi par Krievijas ārpolitiku, tos parasti pavada domas par to, ka ņemot vērā Krievijas un PSRS pagātnes darbības, nevar izslēgt faktu, ka tas var notikt atkal.⁵⁷

ASV ietekmes palielināšanās Austrumeiropā, tomēr Krievijai lika spert zināmus soļus, lai nodrošinātos pret sava senā ideoloģiskā pretinieka apdraudējumu. 2007. gadā, pēc Putina pieprasījuma tika publicēts Krievijas ārlietu ministrijas sagatavotais „Pārskats par Krievijas Federācijas ārpolitiku” (Overview of Foreign Policy of the Russian Federation). Ļoti ticams, ka šis dokuments tika izmantots par pamatu arī prezidenta Medvedeva 2008. gada ārpolitikas konceptam. Tas sastāvēja no piecām nodļām:

- Daudzpusējā diplomātija: ANO, G8, apdraudējumi, atbrūošānās un krīžu menedžments.
- Ģeogrāfiskie virzieni: NVS, Eiropa, Ziemeļamerika, Āzija un Klusais okeāns, un citi reģioni.
- Ekonomiskā diplomātija: tirgus liberalizācija, enerģētikas diplomātija.
- Humānā diplomātija: cilvēktiesību aizsardzība, krievu diasporas aizsardzība, sadarbība kultūras un zinātnes jomās,
- Ārpolitikas nodrošināšana: ārpolitikas instrumentu diversificēšana, reģionālā sadarbība.

Šīs ārpolitikas stratēģijas ieviešana rezultējās ar lielāku Krievijas lēmumu pieņemšanas neatkarību un lielāku iesaisti globālajā politikā. Krievija bija atguvusi savu ietekmi globālajā arēnā un Marsels de Hāss, to raksturo kā potenciāli pozitīvu elementu, izmaiņu veicināšanai pasaulē.

⁵⁷ Alexander Astrov The Great Power (mis)Management, The Russian-Georgian War and its Implications for Global Political Order.. MPG Books Group, UK. 2011.p.53.-54.

2008. gada 8. februārī Vladimirs Putins uzstājās ar runu, kurā izklāstīta Krievijas attīstības plānu līdz 2020. gadam. Plānā galvenokārt ietilpa valsts iekšējās reformas, taču tika paustas arī bažas par NATO paplašināšanos Krievijas pierobežā, ASV karaspēka klātbūtni Austrumeiropas valstīs un pretraķešu vairoga izveidi. Kā būtiska Krievijas ārpolitikas stratēģijas daļa tika iezīmēta ārvalstīs dzīvojošo Krievijas pilsoņu aizsardzība un NATO paplašināšanās Baltijas valstīs un pro-rietumniecisku valdību ievēlēšana Ukrainā un Gruzijā tika uzsvērts kā būtisks apdraudējums krievu diasporai.⁵⁸

2007. gadā izvērtējot līdzšinējo ASV-Krievijas sadarbību tika secināts, ka ASV nav mazinājusi militāros apdraudējumus Krievijai. Krievijas armijas ģenerālis Jurijs Balujevskis 2007. gadā uzsvēra, ka vienīgie tiešie militārie draudi Krievijai nāk no Vašingtonas, jo ASV vēlas iegūt pilnīgu dominanci pasaulē un lai to sasniegtu, mēģina palielināt ietekmi Krievijas ietekmes zonā.

Kā vēl vienu drošības apdraudējumu Krievijas militārā elite saskatīja rietumvalstu kodolieroču arsenālu. No Krievijas skatupunkta šķita, ka visu kodolvalstu militārais arsenāls ir notēmēts uz Krieviju.

Kremlis 2008. gadā izteica nepieciešamību Krievijai, ASV, NATO un Ķīnai izstrādāt kopīgas drošības stratēģijas, iekļaujot tajās kopīgus apdraudējumus. Tas liecina par Krievijas vēlmi sadarboties savstarpējo draudu mazināšanā. Šie ieteikumi sevī iekļāva arī „atbildības zonu” (areas of responsibility) radīšanu. Tāpēc, lai arī Krievija izrādīja interesi sadarbībai ar ASV, tā tomēr arī centās nodalīt lielvalstu ietekmes zonas.⁵⁹

Putina pasniegtajā attīstības plānā tika iekļauti atbildes soļi iepriekš minētajiem apdraudējumiem. Krievija plānoja stiprināt savus bruņotos spēkus, gan palielinot aizsardzības budžetu, gan pieņemot politiskus lēmumus. Šis plāns sevī iekļāva Krievijas kodolieroču arsenāla modernizēšanu, aizsardzības izdevumu palielināšanu no 2,5%-3,5% no IKP kā arī palielināt mobilizācijas kapacitāti. Jaunā stratēģija paredzēja aizsardzības ministru iecelt armijas virspavēlnieka vietnieka (Deputy Commander-in-Chief) amatā, atstājot spēkā to, ka armijas virspavēlnieks ir

⁵⁸ Marcel de Haas. Russia's Foreign Security Policy in the 21st Century Putin, Medvedev and beyond. Routledge. 2010.p.22.-24.

⁵⁹ Turpat.p.31.-32.

Krievijas Federācijas prezidents. Šie plāni parādīja Krievijas valdības centienus izmainīt militāro lēmumu pieņemšanas kārtību. Šādas varas sadales optimizācijas rezultāts būtu aizvien lielākas varas koncentrācija vienas personas rokās. Krievijas 2008.-2020. gada attīstības plāns skaidri parādīja to, ka Krievija atkal ir kļuvusi par pasaules lielvaru un turpinās strādāt, lai savu ietekmi globālajā arēnā palielinātu.⁶⁰

Anderss Aslunds (Anders Aslund) un Andrevs Kučins (Andrew Kuchins) uzskata, ka Gruzijas karš ASV un Krievijas attiecības atgriezta 1986. gada līmenī pirms Reigana un Gorbačovs samita Reikjavīkā. Konflikts parādīja, ka ASV ir nepieciešams kardināli mainīt savu pieeju attiecībām ar Krieviju. Autori arī atzīst, ka 20 gadus pēc Berlīnes mūra krišanas, Krievija nebija iekļāvusies kopējā Eiropas drošības rāmī, taču, pēc Kondolīzas Raisas teiktā, ne Krievijā, ne tās pierobežā neviens nevarēs justies droši, kamēr Krievija neiesaistīsies reģionālās drošības kolektīvā nodrošināšanā.⁶¹

Un situācija prasīja pēc rīcības. Pēc Gruzijas Kara Krievija turpināja demonstrēt savu spēku. 2008. gada 5. novembrī, dažas stundas pēc Baraka Obamas ievēlēšanas par ASV prezidentu, Krievijas prezidents Dmitrijs Medvedevs uzstājās ar savu pirmo ikgadējo uzrunu Krievijas parlamentam. Ignorējot tiko ievēlēto ASV prezidentu, Medvedevs paziņoja, ka Krievija Kaļiņingradas apgabalā varētu izvietot *Iskander* taktiskās ballistikās raķetes. Tās būtu notēmētas uz Poliju un Čehiju, jo tās bija pieņēmušas ASV piedāvātās pretraķešu instalācijas. 2009. gada janvārī Medvedevs gan šos plānus atsauc.

2008. gada novembrī Medvedevs devās uz vizītēm Kubā un Venecuēlā, kamēr Krievijas bumbvedēji un flotes kuģi atradās šajā reģionā. 2009. gada 3. februārī Kirgizstānas prezidents Kurmabeks Bakijevs paziņoja, ka ir pieprasījis ASV evakuēt savu gaisa spēku bāzi no Kirgizstānas. Šo paziņojumu viņš sniedza savas vizītes laikā Maskavā, jo Kremlis Kirgizstānai piedāvāja finansiāli izdevīgākus militārās palīdzības nosacījumus.

ASV un Krievijas sadarbības kontekstā jāmin, ka Džordžs Bušs un Vladimirs Putins 8 gadu prezidentūras laikā tikās 27 reizes, kas bija par trešdaļu vairāk nekā

⁶⁰ Turpat.p.33.-35.

⁶¹ Anders Aslund and Andrew Kuchins. Pressing the „Reset Button„ on US-Russia Relations. Pieejams:[<https://piie.com/publications/pb/pb09-6.pdf>] Skatīts:[16.05.2016.] p.1.

Boriss Jeļcins un Bilis Klintons (tikušies 18 reizes). Taču Šīs tikšanās nenesa nekādus taustāmus rezultātus, jo lai arī prezidents Bušs nereti izteicā, ka abu valstu līderu redzējums par ekonomiskajiem un politiskajiem jautājumiem ir līdzīgs un abi valstu līderi darbojas pēc vienotu vērtību skalas, ASV vēstnieks Maskavā Aleksandrs Veršbovs (Alexander Vershbow) uzsvēra, ka lielākā problēma ASV un Krievijas attiecībās ir lielā plaisa starp abu nāciju vērtībām. Turklāt viņš uzskatīja, ka šī plaisa tikai pieaug. Un kā rakstīja Ronalds de Asmuss, „plaisa starp Rietumu un Krievijas vērtībām šodien ir lielāka, nekā tā ir bijusi jebkurā laika periodā, kopš komunisma sabrukuma.”⁶²

2009. gadā ASV prezidents Baraks Obama piedāvāja jaunu kursu attiecībām ar Krieviju. Viņš to dēvēja par ASV un Krievijas attiecību „restartu” („Reset” on US-Russian relations). Ar šo iniciatīvu viņš centās novērst „bīstamo dreifu” jeb „dangerous drift” abu valstu attiecībās. Šī iniciatīva sevī iekļāva ciešākas sadarbības veicināšanu starp ASV un Krievijas valstu līderiem, lai sasniegtu kopīgus ārpolitikas mērķus un stabilizētu drošības situāciju pasaulē. Paralēli Obamas administrācija vēlējās izveidot ciešākus kontaktus ar Krievijas sabiedrību un veicināt sadarbību starp Krievijas un ASV uzņēmējiem, sabiedriskajām organizācijām un studentiem. Šai sadarbībai vajadzēja balstīties uz abu valstu ekonomiskajām interesēm un vairost sapratni abu valstu starpā, par pamatu ņemot starptautiskās vērtības. 2009. gada 6. jūlijā ASV un Krievija izveidoja divpusējās sadarbības komisiju, kas satāvēja no sešpadsmit darba grupām. Un izstrādāja dažādus projektus ASV un Krievijas sadarbības veicināšanai.⁶³

Arī Krievija prezidenta Dmitrija Medvedeva laikā pieņēma šo politiku, saskatot sadarbībā ar ASV iespēju atgūties no 2008. gada ekonomiskās krīzes, piesaistot rietumu investorus, lai modernizētu un diversifidētu Krievijas ražošanu. To arī uzskata par galveno Medvedeva prezidentūras laika uzdevumu.⁶⁴

Uzstājoties ar runu Maskavā, Obama aicināja Krieviju atteikties no Aukstā kara stila domāšanas un pārstāt iejaukšanos tās kaimiņvalstu politikā. Viņš uzsvēra,

⁶² Turpat.p.3.

⁶³ The White House. U.S.-Russia Relations: “Reset” Fact Sheet. Pieejams:[<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/us-russia-relations-reset-fact-sheet>] Skatīts:[14.05.2016.]

⁶⁴ Assessing the Obama-Medvedev reset in US-Russia relations. Pieejams:[<http://www.e-ir.info/2015/09/03/assessing-the-obama-medvedev-reset-in-us-russia-relations/>] Skatīts:[07.03.2016]

ka: „2009. gadā lielvalstis neizrāda spēku, dominējot pār citām valstīm. Dienas, kad impērijas pret mazajām valstīm izturas, kā šaha figūriņām ir beigušās.” Viņš uzstāja uz nepieciešamību ASV akrīvi iesaistīties svaiga sākuma veidošanā attiecībās ar Krieviju, to pamatojot ar to, ka: „ASV vēlas spēcīgu, miermīlīgu un uzplaukstošu Krieviju.. jautājumos, kuri iezīmēs šo gadsimtu ASV un Krievijai ir līdzīgs skatījums, tas arī rada pamatu sadarbībai.” Viņš gan noliedza interešu zonu esamību, norakstot to kā „vecu” domāšanas modeli.⁶⁵

2009. gadā ASV valsts sekretāre Hilarija Klintonē, tiekoties ar Krievijas Ārlietu ministru Sergeju Lavrovu, pasniedza viņam simbolisku dāvanu – pogu, uz kuras bija uzraksts „Reset”.⁶⁶

2010. gadā abu valstu līderi Prāgā parakstīja tā saukto „Jaunā sākuma līgumu” (New Start Treaty). Šis līgums paredzēja samazināt abu valstu raķešu kodolgalviņu arsenālu par trešdaļu. Pēc līguma nosacījumiem katrai pusei tiek atļauts savā arsenālā saglabāt 1550 stratēģiskās kodolgalviņas, 700 stratēģiskās piegādes transporta vienības un 800 raķešu palaišanas iekārtas un stratēģiskos bumbvedējus, bruņotus ar kodolierošiem. Līgumā ir iekļauti kontroles mehānismi kā abām pusēm kontrolēt otras valsts līguma saistību izpildi, ieskaitot tiešas inspekcijas otras valsts teritorijā, datu apmaiņu un informācijas sniegšanu par ieroču pārvietošanu un izstrādi. 24. jūnija kopējā paziņojumā Obama un Medvedevs pauda gatavību veidot jaunas stratēģiskas partnerattiecības, kas balstītas uz savstarpēju uzticību, atklātību, paredzamību un sadarbību, kas balstīta uz parakstīto līgumu. Papildus šim līgumam Krievija atbalstīja Obamu kodolierošu samītā 2010. gada aprīlī, kurā ASV un Krievija parakstīja protokolu par labojumiem vienošanās par Plutonija pārvaldību un izvietojumu (Plutonium Management and Disposition Agreement). Tas paredzēja, abām valstīm atbrīvoties no 68 tonnām militāriem nolūkiem paredzēta plutonija (ar to pietiktu

⁶⁵ Barack Obama calls for „Reset” in US-Russia relations. Pieejams:[
<http://www.theguardian.com/world/2009/jul/07/barack-obama-russia-moscow-speech>]
Skatīts:[23.05.2016.]

⁶⁶ R.Craig Nation. Results of the „Reset” in US-Russia relations. Pieejams:[
<https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/ifricraignationrussiausengjuly2010.pdf>]
Skatīts:[16.05.2016.]

17 000 kodolietoāiem). Turklāt Krievija slēdza savu pēdējo rūpnīcu, kurā tika ražots plutonijs militārām vajadzībām.⁶⁷

New Start ASV tika kritizēts kā amerikāņiem neizdevīgs, jo tas lika ievērojami samazināt ASV stratēģisko bruņojumu, kamēr Krievijai tas atļāva vēl attīstīties. Tas tiek saukts par „Aukstā kara stila ieroču kontroles līgumu”. Heritage Foundation publikācijā 2011. gadā tika minēts, ka šis līgums negatīvi ietekmēs ASV aizsardzības spējas, kā arī ārpolitiku, jo tā vairs nevarēs garantēt tik lielu atbalstu saviem sabiedrotajiem. Turklāt ASV, lai izpildītu līguma nosacījumus, uzliks savam tā jau pārlieku lielajam aizsardzības budžetam papildus slogu.⁶⁸

Baltā nama mājaslapā tika publicēta informācija par ciešo ASV un Krievijas sadarbību Irānas jautājuma risināšanā. Tika cildināts tas, cik veiksmīgi ASV un Krievija, ANO Drošības padomes ietvaros, ieviesa līdz tam nopietnākās sankcijas pret Irānu, piedāvājot tai arī situācijas risinājumus. Tika uzsvērts Krievijas nozīmīgais solis kopīgi ar ASV nosodīt Ziemeļkorejas kodolizmēģinājumus. Oficiālajā informācijā tiek runāts par jau iepriekš minēto veiksmīgo sadarbību kodolbruņojuma samazināšanā un tā vien šķiet, ka abas valstis tiešām ir jauna attiecību posma sākumā.

Saistībā ar nesējaiem notikumiem Gruzijā ir publicēts ļoti īss teksts par to, ka ASV iebilsts pret Abhāzijas un Ziemeļositijas okupāciju, taču vairāk tiek uzsvērtā sadarbība, kas tiek veidota ar Krieviju, lai šo konfliktu risinātu un netiek izdarīti nekādi publiski apvainojumi Krievijai par tās rīcību Gruzijā.⁶⁹

Kremļa mājaslapā 2011. gada 13. novembrī, īsi pēc Obamas un Medvedeva tikšanās Havaju salās, tika publicēta informācija par veiksmīgo līdzšinējo sadarbību starp ASV un Krieviju. Publīcētajā informācijā tika citēts ASV prezidents, runājot par abu valstu ciešo sadarbību bruņojuma samazināšanā un starptautisko

⁶⁷ The White House. U.S.-Russia Relations: “Reset” Fact Sheet. Pieejams:[<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/us-russia-relations-reset-fact-sheet>] Skatīts:[14.05.2016.]

⁶⁸ Ariel Cohen, Baker Spring, Michaela Dodge. Reset Regret: Obama’s Cold War–Style Arms Control Undermines U.S.–Russian Relations. Pieejams:[<http://www.heritage.org/Research/Reports/2011/06/Cold-War-Style-Arms-Control-Undermines-US-Russian-Relations>] Skatīts:[23.05.2016.]

⁶⁹ The White House. U.S.-Russia Relations: “Reset” Fact Sheet. Pieejams:[<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/us-russia-relations-reset-fact-sheet>] Skatīts:[14.05.2016.]

problēmjaudātājumu risināšanā. Tāpat Baltā nama paziņojumā, kā viens no lielākajiem sasniegumiem tika, minēta sadarbība Irānas kodolprogrammas ierobežošanā. Abu valstu līderi apsprieda arī situācijas stabilizēšanu Afganistānā un Sīrijā. Kremļis īpašu uzmanību pievērsa arī atbalstam, ko ASV izrādījusi Krievijas centieniem iestāties Pasaules Tirdzniecības organizācijā. Krievijas prezidents Medvedevs savu oficiālo paziņojumu beidza uzsverot nepieciešamību pēc savstarpējas uzticības, lai uzlabotu abu valstu attiecības.⁷⁰

Tā vien šķiet, ka ASV bija tik ieinteresēta attiecību uzlabošanā ar Krieviju, ka Obamas kabineta centienus no sliedēm nespēja izsist nekas. Pat 2010. gada spiegu skandāls, kad ASV tika aizturēti 10 Krievijas labā strādājoši aģenti. Tas bija lielākais Krievijas spiegu tīkls, ko ASV Federālās Izmeklēšanas Birojam (FIB) jebkad bija izdevies neutralizēt, taču tas ASV un Krievijas attiecību augšupeju neietekmēja. Krievijas premjers Vladimirs Putins, tiekoties ar ASV eksprezidentu Bilu Klintonu, bija pacilātā noskaņojumā Klintonam vien izteicies, ka „jūs savā valstī pārāk aizraujaties ar cilvēku sēdināšanu cietumā”, kam sekoja – „Es ļoti sagaidu, ka pēdējā laika notikumi neietekmēs mūsu valdību pozitīvos sasniegumus”. Arī Baltā nama preses sekretārs Roberts Gibs (Robert Gibbs), spiegu aizturēšanu nodēvēja par „tiesībsargājošo iestāžu lietu” (law enforcement matter). Nekad, neviens spiegu skandāls nav ticis uztverts tik mierīgi un izraisījis tik mazu starptautisko rezonansi.⁷¹

Nepieciešamību ASV veidot jaunu kursu ar Krieviju var skaidrot ar to, ka pēc Gruzijas kara Vašingtonā saprata, ka ASV rīcībā nav nekādi politisko instrumentu ar kuriem ietekmēt Krieviju. Kā labāko variantu ASV izvēlējās atkāpšanos no konfrontācijas un centienus ievadīt attiecības jaunā, uz ekonomisko sadarbību balstītā gultnē. Šo jauno kursu labprātīgi uzņēma arī Krievija, to labi raksturo Medvedeva teiktais, kas krasi atšķiras no Putina retorikas, ka draudzība un sapratne ASV un Krievijas attiecībās ir vitāli nepieciešama, sadarbības veicināšanā.⁷²

⁷⁰ Meeting with president Barack Obama. Pieejams:[<http://en.kremlin.ru/events/president/news/13507>] Skatīts:[15.05.2016.]

⁷¹ Alexander Chancellor. The Russian spy scandal that nobody much cared about. Pieejams:[<http://www.theguardian.com/commentisfree/2010/jul/02/russian-spy-ring-scandal>] Skatīts:[17.05.2016.]

⁷² Anders Aslund and Andrew Kuchins. Pressing the „Reset Button,, on US-Russia Relations. Pieejams:[<https://piie.com/publications/pb/pb09-6.pdf>] Skatīts:[16.05.2016.]p.5.

Franču Think tank Ifri pārstāvis Kregs Neišons (R.Craig Nation) analizējis Obamas un Medvedeva centienus restartēt ASV un Krievijas attiecības abpusēji izdevīgā un pragmatiskā gultnē. Aptuveni gadu pēc jaunā attiecību kursa ieviešanas publicējot pētījumu – „Results of the „Reset” in US-Russian Relations. Šajā darbā viņš runā par jau izdarīto, taču akcentē, ka, lai ASV un Krievija spētu patiešām uzlabot attiecības un tādējādi arī mazināt drošības dilemmu, tām jāatrod kopīgas intereses, bez bruņojuma samazināšanas. Arī viņš uzskata, ka Piecu dienu karš Gruzijā bija sekas tam, ka ASV un Krievija nespēja veidot veiksmīgu sadarbību savā starpā. Krievija spēja atgūt savu ietekmi reģionā, ievērojami sakaut Gruzijas bruņotos spēkus, apturēt NATO plānus par paplašināšanos un pazemot ciešu ASV sabiedroto, zinot, ka ASV lietas labā neko nedarīs.⁷³

Pirmajā tikšanās reizē, esot valsts prezidentu amatā, 2009. gada aprīlī Obama un Medvedevs sniedza kopīgu paziņojumu, iezīmējot vairāk nekā divdesmit jomas, kurās plānots veidot ciešāku sadarbību ASV un Krievijas starpā. 2010. gadā parakstīto „jaunā Starta līgumu” Kregs Neišons raksturo kā pirmo nopietno soli, kas tika sperts, lai tuvinātu ASV un Krieviju, tas arī atvēra durvis paplašinātai stratēģiskai sadarbībai. Viņš arī uzskata, ka pragmatiskas sadarbības meklējumi bija kļuvuši par nozīmīgu rietumu ārpolitikas virzienu un tas tā vairs nebija tikai ASV, NATO 2010. gadā izstādādot turpmākās attīstības plānus, tajos iekļāva arī sadarbību ar Krieviju. Tomēr kā lielākā problēma abu valstu sadarbībai tiek raksturots ASV un Krievijas atšķirīgais pasaules redzējums, kuru “restartēšanas”politika nespēja izmainīt.⁷⁴

Akcentējot starpratutiskās anarhijas lomu Krievijas – ASV attiecību lejupslīdē galvenais traucēklis sadarbībai bija tas, ka Krievija un ASV viena uz otru, kā arī uz globālajiem notikumiem raugās pārāk dažādi un nespēj veidot vienotu skatījumu uz abu valstu problēmām. ASV sevi redz kā vienīgo pasaules hegemonu, kamēr Krievija kopš deviņdesmitajiem gadiem ir centusies atgūt savu vietu starptautiskajā sistēmā uz ASV, raugoties kā vēsturisko pāridarītāju. No Krievijas skatupunkta ASV iejaucās Krievijas, kā lielvalsts interešu zonā un ar savām darbībām palielināja apdraudējumu Krievijai, bet no ASV skatupunkta, tā kā pasaules hegemons mierīgi pildīja savu

⁷³ R.Craig Nation. Results of the „Reset” in US-Russia relations. Pieejams:[
<https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/ifricraignationrussiausengjuly2010.pdf>]
Skatīts:[16.05.2016.] p.5.

⁷⁴ Turpat.p.6.

demokrātijas un miera nesēja funkciju. Pēc Krievijas pretreakcijas Gruzijā ASV saņēma skarbu atgādinājumu par to, ka Krievija ir atguvusi savu ietekmi un par to liecina arī šī „Reset” politika. ASV bija mainījusi savu skatījumu uz Krieviju, un neskatoties uz to, ka vēl nesaskatīja tiešus draudus savai drošībai, tā noteikti saskatīja Krievijas varas pieaugumu kā draudu saviem sabiedrotajiem. Tāpēc Centieni uzlabot ASV un Krievijas attiecības tieši izrietēja no nepieciešamības pēc drošības garantēšanas abās pusēs. Neviens nevēlējās atgriešanos pie Aukstā kara neuzticības, tāpēc ASV bija gatava, zināmā mērā piedot Krievijai Piecu dienu karu Gruzijā. Iespējams, Vašingtona bija mācījusies no kļūdām un apzinājās, ka ja nekas netiks darīts attiecību stabilizēšanai, tad ilgtermiņā Krievija tiešām var apdraudēt ASV un drošības dilemma var attīstīties nekontrolējamā līmenī.

Aleksandrs Astrovs uzskata, ka jau Aukstā kara periodā militārā sacensība aizēnoja ASV un PSRS ideoloģisko ietekmi to ietekmes zonās, jo visa pamatā bija abu valstu atšķirīgie pārvaldes modeļi, uzskati un vērtības. Lielā mērā ir saglabājusies šī uzskatu nesakritība, un tādēļ arī mūsdienās Krievija un ASV cenšas balansēt viena otras ietekmi, tam izmantojot gan politiskus, gan militārus līdzekļus.⁷⁵

Obamas administrācijas “restartēšanas” politika ir tikusi raksturota arī kā „Burkānu un kūku politika”. Tas tādēļ, ka pēc nesenā abu valstu attiecību saasinājuma, Gruzijas kara kontekstā, nāca ar negaidīti lielu ASV pretīmnākšanu Krievijai. Šai pieejai tādai bija jābūt, jo galvenais politikas mērķis bija radīt vidi, kurā ASV un Krievija varētu kopīgi runāt par tām saistošiem jautājumiem un radītu platformu, kurā abas valstis varētu sekmīgi sadarboties. Šī vide tiešām radīja iespēju abām valstīm paraudzīties uz jautājumiem, kuros tās var veidot sadarbību un kuros tās nespēj vienoties. Kā galvenie jautājumi, kuros ASV un Krievija atrada kopīgu valodu, bija Irāna, karš Afganistānā, bruņojuma ierobežošana, reģionālu konfliktu risināšana un pretraķešu sistēmu plānošana.⁷⁶

Obama izpelnījies uzslavas par saviem centieniem izmainīt viedokli par to, ka Krievijai un ASV ir lemts būt mūžīgiem ienaidniekiem. Taču Deivids Kramers (David

⁷⁵ Alexander Astrov. The Great Power (mis)Management, The Russian-Georgian War and its Implications for Global Political Order. MPG Books Group, UK. 2011.p.56.

⁷⁶ Samuel Charap, Laura Conley, Peter Juul, Andrew Light and Julian Wong. After the „Reset” A strategy and new agenda for U.S. Russia policy. Pieejams:[https://www.americanprogress.org/wp-content/uploads/issues/2009/07/pdf/russia_report.pdf] Skatīts:[23.05.2016.] p.12.

J. Kramer) uzskata, ka Krievijas interese jaunajā sadarbības modelī ir ierobežota, jo citējot Džo Baidenu (Joseph R. Biden) „Ir ļoti ticams, ka Maskava mūžīgi paliks nebeidzamā neapmierinātībā un galvassāpēs un nemeklēs jaunus problēmu risinājumus.” (Moscow is likely to remain the source of endless frustrations, headaches, and few solutions.) Īpaši tas izpaudīsies, ja Krievija turpinās savu iesākto politiku interešu zonu iezīmēšanā un iejauksies Gruzijas un Ukrainas iekšējās lietās. Viņš uzsver, ka ar šādu Krieviju ir ļoti grūti meklēt sadarbības iespējas Irānas kodolprogrammas apturēšanā un Austrumeiropas valstu problēmu risināšanā. Arī Kramera analizē parādās tas, ka ASV un Krievijas vērtības un veids, kā tās uzlūko starptautisko sistēmu, ir ļoti dažāds. Viņš uzskata, un šī darba autors viņam piekrīt, ka šādā situācijā nav iespējams veidot kopīgu sadarbību, jo nav iespējams nospraust konkrētus mērķus.

Sadarbība abu valstu starpā varēja būt daudz veiksmīgāka, taču šķita, ka Krievijas interese tajā sniedzās tikai tik tālu, cik tā nodrošināja Krievijas ietekmes atzīšanu pasaulē un tiešu draudu likvidēšanu no ASV puses. 2009. gadā Medvedevs devās provokatīvās vizītēs uz Ziemeļosetiju un Abhāziju, kā arī draudi par Iskader raķešu izvietojumu Kaļiņingradas apgabalā, lai, pretotos ASV pretraķešu sistēmu izvietojumam Eiropā, visiem ASV un NATO vēl bija svaigā atmiņā. Tam visam papildus Čečenijā tika nogalināti vairāki cilvēktiesību aktīvistu un labdarības organizāciju vadītāji. Tas viss bremzēja „Reset” politiku un parādīja Krievijas intereses trūkumu tajā, lai tā tiešām izdotos. Turklāt pašreizējai Krievijas politikajai elitei, savas varas leģitimizēšanai, ir ļoti izdevīgi ASV postulēt kā ienaidnieku, jo šis ārējais ienaidnieks tai ir nepieciešams, lai būtu uz ko novelt dažādas iekšpolitiskās problēmas.⁷⁷

Noams Čomskis pauž viedokli, ka arī ASV ir nepieciešams ārējais ienaidnieks pret kuru vērst savu tiešo un netiešo spēku, ja Aukstā kara laikā tas bija komunisms un Padomju savienība, tad no 70.-80. gadiem tā bija nakotiku tirdzniecība pasaulē un pēc 2001.gada tas bija un ir starptautiskais terorisms.⁷⁸ Mūsdienu situācijā par ASV ārējo ienaidnieku atkal var kļūt Krievija, taču līdz nākamajām prezidenta vēlēšanām Baraka Obamas administrācija noteikti darīs visu iespējamo, lai no tā izvairītos, jo

⁷⁷ David J. Kramer. Resetting U.S.-Russian Relations: It Takes Two. Pieejams: [http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/01636600903418694] Skatīts:[23.05.2016.] p.62.

⁷⁸ Chomsky N. Hegemony or survival, Americas quest for global dominance. Metropolitan books, New York. P.73.-108.

Obamas ambīcijas uz Krievijas nomierināšanu ar politiskiem līdzekļiem ir pārāk spēcīgas.

2011. gadā ASV jau sāka izskanēt viedokļi par to, ka ir nepieciešams izvērtēt, cik izdevīga amerikāņiem ir “restartēšanas”politika. Presē izskanēja viedokļi, ka ASV no šīs politikas negūst labumu. Abām valstīm ir kopīgas intereses radikālā islāma ierobežošanā, terorisma apkarošanā, tirdzniecības uzlabošanā un narkotiku apkarošanā, taču galvenais ieguvējs no “restartēšanas”ir Krievija. ASV “restartēšanas”politiku divus gadus reklamēja kā savas ārpolitikas vienu no galvenajiem sasniegumiem un, skatoties uz drošības dilemmas mazināšanu, tas tāds noteikti arī bija. Taču Obama tiek kritizēts par to, ka viņš, savu sadarbību koncentrējis uz Dmitrija Medvedeva ietekmēšanu, kuram sēžot prezidenta krēslā tāpat bija jāatskaitās reālajam varas turētājam valstī – Vladimiram Putinam. “restartēšanas”politikas ietvaros ASV piekrita samazināt savu kodolbruņojumu, atteicās no plāniem par pretraķešu vairoga izveidi Polijā un Čehijā, uzsāka sarunas ar Medvedevu par tālāku atbrūošanu, neiebilda Krievijai, kad tā turpināja uzspiest savu politiku bijušajām Padomju republikām un noklusināja retoriku par cilvēktiesību pārkāpumiem Krievijā. Taču visas šīs pārrunas tika veiktas ar Medvedevu, kuram pēc 2012. gada Krievijā vairs nebija reāli nekādas ietekmes.⁷⁹

Pastāvošais viedoklis, ka Baraks Obama pārlietu uzticējās sadarbības solījumiem, ko viņš saņēma no Dmitrija Medvedeva liek apšaubīt, vai ASV bija vērts atteikties no saviem principiem pret Krieviju un vai šie Obamas centieni restartēt ASV un Krievijas attiecības deva kādus rezultātus pēc Putina atkārtotas nākšanas pie varas. Taču, lai arī ASV un Krievijas attiecības 2016. gadā atkal ir saasinājušās Ukrainas un Sīrijas konfliktu kontekstā, darba autors uzskata, ka Obamas “restartēšanas”politika deva iespēju ASV un Krievijai mazināt drošības dilemmu abu valstu starpā, jo pēc nesenā Krievijas-Gruzijas kara saspīlējums abu valstu starpā bija pieaudzis. Krievija izjuta tiešus draudus no ASV ietekmes pieauguma tās robežu tuvumā, bet ASV apzinājās, ka tai nav divpusējas platformas, kurā komunicēt ar Krieviju, kā partneri starptautiskās politikas veidošanā. Obamas jaunā pieeja deva šādu platformu, Krievija sajūtās atzīta kā vienlīdzīgs ASV partneris, un, izmantojot

⁷⁹ The Heritage Foundation. Reset Regret: Heratige Foundation Recomendations. Pieejams:[
<http://www.heritage.org/research/reports/2011/08/reset-regret-heritage-foundation-recommendations>]
Skatīts:[23.05.2016.]

prezidentu Medvedevu kā labvēlīgāku sarunu partneri, Obama bija ieguvis iespēju strādāt kopā ar Krieviju un drošības dilemma sajā laika posmā pēc šī pētījuma autora domām, bija zemākā laika periodā no 2008.-2016. gadam.

Kā minēts darba teorētiskajā daļā, drošības dilemmas izpēta, tādējādi arī rašanās cēloņi netiek saistīti ar indivīdu un tā vienpusēju gribu, lai gan, pētot autoratīvu valsti, tas var būt kā viens no faktoriem. Ja Obama vēlējās veiksmīgu “Restartēšanas” politiku, viņam bija nepieciešams mazāk koncentrēties uz Krievijas prezidenta ietekmēšanu, kā vienpersonisku lēmumu pieņemēju. Lai politika būtu veiksmīgāka Obamam bija nepieciešams vairāk koncentrēties tieši uz apdraudējumu, ko Krievija izjuta no ASV puses. Fokusējoties uz šo apdraudējumu samazināšanu, būtu bijis iespējams veidot veiksmīgāku sadarbību un mazināt drošības dilemmu, ko izjuta Krievija.

Šajā nodaļā tika apskatīts „atslābuma periods” ASV - Krievijas attiecībās pēc Krievijas - Gruzijas kara. Lai arī drošības dilemma abu valstu starpā nebija sasniegusi augstu līmeni un šis plāns nenesa ilglaicīgus rezultātus, tas tomēr īslaicīgi sniedza iespēju ASV un Krievijai veidot sadarbības platformu un mazināt galvenos drošības dilemmas izraisītājus – neziņu par otras valsts nolūkiem un šaubām par savu drošību. Nākamajā nodaļā tiks apskatīta drošības dilemma ASV un Krievijas starpā Ukrainas konflikta kontekstā, kas izbeidza “restartēšanas” politiku un atkal ievadīja ASV un Krievijas attiecības problemātiskā gultnē.

„RESET” POLITIKAS BEIGAS UN UKRAINAS KONFLIKTS 2013.–2016.

Iepriekšējā nodaļā tika apskatīta ASV prezidenta Baraka Obamas piedāvātā “Restartēšanas” politika, attiecību uzlabošanai, un tādējādi arī drošības dilemmas mazināšanai, ar Krieviju. Šajā nodaļā tiks apskatītas ASV un Krievijas attiecības pēc šī perioda, kad abu valstu attiecības atkal pasliktinājās Ukrainas krīzes kontekstā, Krievijas izjustajam apdraudējumam atkal palielinoties. Nodaļā tiks apskatīti dažādu autoru viedokļi par to, kas noveda pie šīs attiecību pasliktināšanās un kādas sekas Ukrainas konflikts atstāja uz drošības dilemmu abu valstu starpā. Nodaļas beigās, izmantojot Šipinga Tanga BHI modeli, tiks analizēta drošības dilemmas attīstība ASV un Krievijas starpā.

Pie varas atgriežoties Putinam, mainījās Kremļa retorika un Putins uzsvēra to, ka Krievijai ir jāceļ tās militārais potenciāls, lai neviena pasaules valsts nepārspētu Krieviju militārajā varenībā. Savā ikgadējā uzrunā Putins izteicās, ka aizsardzības budžeta palielināšana ir vitāli nepieciešama un Krievija atbildēs uz katru politisku vai militāru apdraudējumu. Putins lepojās ar Krievijas neiesaistīšanos militāros konfliktos, piemēram ar to, ka Krievija nav iesaistījies konfliktā Sīrijā, „Ne reizi mēs neesam apdraudējuši citu intereses un drošību vai globālo stabilitāti, es uzskatu, ka tas ir īstais veids, kā nobriedušai un atbildīgai valstij vajadzētu izturēties.”⁸⁰

Kā minēts iepriekš, darba teorētiskajā daļā, pēc drošības dilemmas pētnieku domām, galvenais drošības dilemmas izraisītājs ir šaubas un neziņa par konkurenta rīcību. Un Krievija šos draudus izjūt vairāk, jo ASV sava ģeogrāfiskā stāvokļa dēļ ir pasargātāka, nekā Krievija, kuras pierobežā ASV ietekme aizvien pieauga.

Vēl 2012. un 2013. gadā drošības dilemma ASV un Krievijas starpā gandrīz vai neizpaudās vispār. Taču 2013. gada beigās situācija Ukrainā radīja jaunu placdarmu, lai kārtējo reizi pasliktinātos ASV un Krievijas attiecības. Jo Krievija sastapās ar jaunu, pēc Kremļa domām, ASV kultivētu problēmu. Decembra sākumā Kijevā aptuveni 800 000 cilvēku izgāja ielās, lai protestētu pret valsts prezidenta

⁸⁰ Putin delivers state of the union address. Pieejams:[<https://www.youtube.com/watch?v=gsDx-Hkd5Ag>] Skatīts:[07.03.2016.]

Janukoviča valdības atteikšanos no ciešākas sadarbības veidošanas ar Eiropas Savienību un tādējādu palikšanu Krievijas ietekmē. 2014. gada janvārī protesti Ukrainā kļuva asiņaini, kad valdības spēki centās apspiest protestus. Februāra beigās uz protestētājiem uguni atklāj nezināmi snaiperi un 20. februārī 48 stundu laikā tika nogalināti 70 protestētāji.

27.-28. februārī bruņoti pro-krieviskie separātisti ieņēma valdības ēkas Krimas pussalā un 1. martā Krievijas parlaments apstiprināja Vladimira Putina lūgumu izmantot militāru spēku Krimā, lai nodrošinātu krievvalodīgo interešu aizstāvību.

16. martā 97% Krimas iedzīvotāju nobalsoja par pievienošanos Krievijai, taču rietumvalstis līdz šodienai nav atzinušas šo referendumu. ES un ASV ieviesa sankcijas pret vairākiem Krievijas pilsoņiem, kā atbildi prettiesiskajam referendumam, taču 18. martā Putins parakstīja dekrētu par Krimas aneksiju. Pēc kura ASV prezidents Baraks Obama vairākkārt aicināja Putinu atvilkt Krievijas karaspēku un mazināt saspīlējumu.

7. aprīlī Krimai līdzīgs scenārijs sākas arī Doņeckā, Luhanskā un Harkovā, kur pro-krieviskie spēki ieņēma valdības ēkas un pieprasēja līdzīgus referendumus. Harkovā Ukrainas valdība atguva kontroli jau nākamajā dienā, taču Doņeckā un Luhanskā sākas kaujas, kuras Ukrainas valdība nodēvēja par „pretterorisma operāciju”.

25. jūnijā Krievijas parlaments atļāva Krievijas armijas darbības Ukrainas teritorijā. Vēlāk starptautiskie novērotāji ziņoja par Krievijas militārās tehnikas novērošanu Ukrainas teritorijā, lai arī Putins to noliedza.

30. jūlijā ASV un ES pieņēma jaunas sankcijas pret Krieviju. Uz ko Krievija atbildēja ar savām sankcijām.⁸¹

Krimā un Austrumukrainā Krievija izmantoja jauna veida stratēģiju – hibrīdkaru, bezkontakta karu, jeb nelineāro karu. Kā atslēga jaunajai stratēģijai ir mazu preventīvu operāciju veikšana, lielu militāru operāciju vietā. Krievija hibrīdkara metodes veiksmīgi miksēja ar konvecionālo armiju. Kamēr reālo karadarbību veic mazas, speciālo vienību grupas, armijas galvenais spēks tiek koncentrēts aizmugurē,

⁸¹ Ukraine crisis: timeline. Pieejams: [<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-26248275>]
Skatīts: [19.03.2016]

izraisot bailes pretiniekā, bet tas netiek likts lietā. Tādējādi tiek iegūta iespēja noliegt (plausible deniability) savu saistību ar konflikta izraisīšanu un veicināšanu. Tam paralēli tiek pielietots informācijas karš, lai aktivizētu vēl vairāk brīvprātīgos militārām darbībām, turpinot noliegt savu iesaisti karadarbībā. Šī kara metode pārveido arī klaisko valstu militāro bloku iesaisti karadarbībā. Bez valsts vai valstu bloka, kam stāties pretī kaujas laukā, cīņas galvenokārt notiek informācijas telpā, tas atļauj karā iesaistīties arī medijiem, nevalstiskajām organizācijām un citiem nemilitāriem spēlētājiem.⁸²

Tādējādi Ukraina kļuva par vienu no diviem konfliktiem, kuros gluži kā Aukstā kara laikā pretējās „frontēs” nonāca Krievija un ASV. Tas arī izbeidza Obamaz uzsākto “restartēšanas”politiku, jo, pie eošajiem apstākļiem, vairs nebija iespējama abu valstu sadarbības veicināšana. Krievija bija veikusi jau otro uzbrukumu suverēnai valstij septiņu gadu laikā, un šoreiz ASV vairs nevarēja izlikties, ka tas uz šo Eiropas drošības garantu neattiecas.

Darbā „The return of the Cold war” tā autors, apkopojot vairāku pētnieku, viedokļus secina, ka daudzi no Krievijas un ASV vadošajiem politiķiem ievērojamu laiku dzīvojuši Aukstā kara vidē un tādēļ nespēj nošķirt mūsdienu Krievijas un ASV attiecības no ASV un PSRS attiecībām. Un šī domāšana neļauj abām valstīm uzsākt jaunu kursu savās attiecībās, kā tas bija paredzēts ar Baraka Obamas “restartēšanas”politiku, tāpēc Ukrainas konflikts ir radījis jaunu pamatu runām par Aukstā kara atdzimšanu starp Krieviju un ASV. Kā vēl viens fenomens Ukrainas konflikta kontekstā ir tas, ka daudz vairāk tiek runāts par ASV – Krievijas – Eiropas Savienības attiecībām, nekā pašu Ukrainas konfliktu, lai gan atšķirībā no Gruzijas kara, saistībā ar Ukrainu ir nepieciešams sīkāk apskatīt notikumus pašā Ukrainā. Literatūrā pastāv vairāki viedokļi par Ukrainas krīzes iemesliem. Šie viedokļi arī iezīmē abu iesaistīto pušu atšķirīgo skatījumu uz šo konfliktu. Krievu autori vairāk uzstāj uz to, ka Aukstā kara domāšana 25 gadu laikā nekur nav pazudusi un aizvien ir aktuāla ASV – Krievijas attiecībās. Tikmēr Rietumu analītiķi uzskata, ka Vladimirs Putins „uz savu roku” ir atgriezis pasauli Aukstā kara stila starpvalstu attiecībās.⁸³

⁸² Andrew Wilson. Ukraine Crisis. What it means for the West. Yale University Press. 2014.p.192.

⁸³ L.J.Black and Michael Jons. The return of the Cold war. Ukraine, the West and Russia. Routledge. 2016.p.21.-22.

Tieši Aukstā kara domāšana, pēc šī pētījuma autora domām ir galvenais iemesls, kādēļ izgāzās ASV iecere par izvairīšanos no „bīstamā dreifa” ar “restartēšanas”politiku. Ja valstu līderiem ir grūti atteikties no vēsturiskajiem priekšstatiem un tiek glorificēta Padomju Savienība, kas ar ASV, kā galveno ārējo ienaidnieku, nekad nespēja atrast kopīgu valodu, to ir ļoti grūti izdarīt valstij, kas šo domāšanas veidu manto un ar to pat lepojas.

Oleksejs Polegkis (Oleksii Polegkyi) savā publikācijā “WWII: A new “religion” for Russia” pauž viedokli, ka Krievija ne tikai saglabā Aukstā kara domāšanu, bet tai ir pat pieaugošs raksturs. Viņš uzskata, ka mūsdienu Krievijas identitāte ir radusies ciešā saistībā ar PSRS uzvaru Otrajā Pasaules karā. Tieši pateicoties šim vēsturiskajam panākumam, Krievija ir būvējusi savu identitāti, kā pasaules lielvarai un uzstāj uz īpašu statusu Eiropā. Lai gan Uzvaras dienu 9. maijā PSRS pat nebija oficiāla brīvdiena līdz 1965. gadam, mūsdienu Krievija izmanto uzvaru “Lielajā Tēvijas karā”, lai post-Padomju telpā saturētu kopā bijušos PSRS patriotus. Polegkis min, ka mūsdienās Krievijas naratīvu par uzvaru “Lielajā Tēvijas karā” satur kopā trīs mīti – mīts par spēku, ciešanām un atbrīvošanu.

Mīts par spēku.

Mīts par spēku tiek uzturēts, lai parādītu Krievijas politisko eliti, kā spēcīgus līderus un liktu sabiedrībai justies, kā daļai no varenas impērijas. Tieši uz šī mīta pamata Vladimirs Putins ir izveidojis priekšstatu par Krieviju, kā pasaules lielvaru ar spēcīgu vadītāju tautas priekšgalā. 1999. gadā veiktā aptaujā 51% aptaujāto Krievijas iedzīvotāju uzskatīja, ka vairs nejūtas, kā daļa no lielvalsts. 2012. gadā tādi bija tikai 29% aptaujāto Krievijas iedzīvotāju, tādējādi jāsecina, ka Krievijas sabiedrība aizvien vairāk apzinās sevi, kā daļu no lielvalsts un pēc sabiedrības domām, Krievija atgūst Padomju Savienības zudušo ietekmi.

Mīts par ciešanām.

Krievijai, kā no Nacisma daudz cietušai valstij, ļoti simpatizē upura tēls, mirkļos, kad tai tas ir izdevīgi. Krievijā pēdējos gados pieaudzis arī cilvēku skaits, kas uzskata, ka Staļina valdīšanas laiks Krievijai (PSRS) ir nesis labumu, un ka daudzie upuri ir virzījuši valsti uz priekšu progresā. 2015. gada decembrī veiktā pētījumā noskaidrojās, ka 28% procenti aptaujāto Krievijas pilsoņu uzskata, ka Staļins ar savu

valsts vadības stilu nesa valstij vairāk laba, nekā ļauna, 45% uzskatīja, ka labais un sliktais ir bijis vienlīdzīgā apmērā un tikai 16% atbildējuši, ka Staļina piekoptā politika valstij nesa vairāk ļaunuma nekā labuma.

Mīts par Krieviju kā atbrīvotāju.

Kopš 21. gadsimta sākuma Krievijas politiskā elite ir izteikti centusies atgūt Krievijas zaudēto lielvaras statusu. Tas tiek darīts, Krieviju nostādot kā Nacisma uzvarētāju, un cenšoties neminēt tādus vēsturiskos faktus kā Molotova – Ribentropa pakts. Gluži kā to darīja PSRS, mūsdienā Krievijā cenšas noklusēt atgādinājumus par komunisma sadarbību ar nacistiem, jo citādi nebūtu iespējams mūsdienā patriotiskajā audzināšanā pilnvērtīgi iekļaut Krievijas priekšgājējas, PSRS, lielo uzvaru, pilnā ideoloģiskā apjomā.

Aptaujā, 2014. gadā, tikai 19% respondentu Krievijā atzina, ka zina, ka PSRS 1939. gada septembrī iebruka Polijā (2010. gadā tie bija 21%). Turpretī 63% aptaujāto atzina, ka tas nekad nav noticis (2010. gadā tie bija 56%). Tādējādi informētība un izpratne par vēstures notikumiem kļūst vājāka, un tas liecina, ka Krievijas iedzīvotāji tādējādi nav informēti par PSRS agresīvo un ekspansionistisko raksturu. Šajā pašā aptaujā tikai 20% respondentu atbildēja jā un 53% nē uz jautājumu: „Vai varam apgalvot, ka 1940. gadā, pirms „Lielā Tēvijas kara”, Padomju Savienība okupēja Baltijas valstis?”

Krievijas propaganda aktīvi izmanto Padomju Savienības ideoloģiju un Aukstā kara naratīvu, lai skaidrotu notikumus Ukrainā. Vladimirs Putins Krimas aneksiju attaisnojis, kā nepieciešamību aizsargāt krievus no neonacistiem un antisemītiem. „Kas mūs uztrauc visvairāk? Mēs redzam neonacistu, nacionālistu un antisemītu nīknumu (rampancy) dažās Ukrainas daļās, ieskaitot Kijevu”, Putins teica žurnālistiem 2014. gada 4. martā.

Uzvara Otrajā Pasaules karā, kā arī Padoju vērtību, Staļina un Brežņeva slavīnāšana ir kļuvusi par jauno Krievijas iekšpolitiskās varas bāzi un tautas vienojošo

faktoru. Turklāt, pēc Olekseja Polegka domām, uzvara Lielajā Tēvijas karā ir vienīgais ar ko Krievija tā pa īstam vēl var lepoties.⁸⁴

Šo aptauju statistika izteikti parāda Krievijas sabiedrības un politiskās elites domāšanas veidu un tas ir pilnīgi balstīts uz Aukstā kara mentalitāti, tādējādi nav iespējams veidot jaunu attiecību sākumu ar Krieviju, jo tā vēl joprojām domā un rīkojas, pēc veca, Aukstā kara laika, šablona. Un šāda domāšana neatļauj „Reset” politikai sasniegt savus mērķus, jo ja Krievijā ASV nostāda kā ārējo ienaidnieku, un sabiedrība netiek izglītota par vēstures notikumiem, kā arī aktuālās informācijas telpā netiek sniegta objektīva informācija, kura nebalstās uz novecojušu Padomju ideoloģiju, drošības dilemmas mazināšana ir ļoti sarežģīta, ja ne pat neiespējama.

Sergejs Plekhanovs (Sergei Plekhanov) Ukrainas krīzi raksturo kā bīstamāko militāro konfliktu pasaulē, kopš Aukstā kara beigām. Šī konflikta globālā nozīme pieauga tikpat strauji kā konflikta nozīme Ukrainas iekšienē. Militārās darbības Ukrainā ASV un Krievijas attiecības pēc Plekhanova domām noveda atpakaļ 1980-to gadu līmenī. Rietumos Krievijas agresija un separātistu atbalstīšana Ukrainā tika stingri nosodīta, kā agresija pret suverēnu valsti, kas apdraud starptautisko drošību. NATO jau atkal pārtrauca sadarbību ar Krieviju un pastiprināja savu spēku klātbūtni Krievijas pierobežā, tajās dalībvalstīs, kuras izjuta vislielāko apdraudējumu no Krievijas puses. Arī Krievija mobilizēja un dislocēja karavīrus tuvāk savai rietumu robežai, punktos, kuros pēc krievu militāristu domām bija visreālākā iespēja militārām konfrontācijām starp Krieviju un NATO. Abas puses palielināja savu gaisa spēku un jūras flotes aktivitāšu apjomu, kā arī īstenoja dažādas otram pusei provokatīvas militārās mācības. Abas puses ieviesa dažādas ekonomiskās sankcijas, kas ievadīja ekonomiska rakstura karu starp Krieviju un Rietumiem. ASV atklāti postulēja, ka sankcijas ir ieviestas, lai dotu triecienu Krievijas ekonomikai un radītu neapmierinātību Krievijas sabiedrībā ar valsts varu, kas viņus šajā situācijā ir novedusi. Tātad savā ziņā sankcijas bija tendētas arī uz Krievijas sabiedrību. To pastiprināja arī informācijas karš plašsaziņas līdzekļos un internetā. Spriedzes pieaugums radīja paaugstinātu spriedzi Krievijas un ASV starpā. Šķīta, ka kuru katru mirkli var izcelties militāras sadursmes starp NATO un Krieviju, ar tam sekojošajiem

⁸⁴ Oleksii Polegkyi. WWII: A new „Religion” for Russia. Pieejams:[
<http://www.euractiv.com/section/europe-s-east/opinion/wwii-a-new-religion-for-russia/>]
Skatīts:[02.06.2016]

draudiem, ko rada abu pušu kodolieroču arsenāls. Vēsās attiecības, kas iestājās ASV un Krievijas starpā pēc Ukrainas konflikta sākuma apdraudēja arī nesenu parakstīto bruņojuma samazināšanas līgumu izpildi. Krievijas bruņojuma kontroles eksperts Aleksejs Arbatovs (Alexei Arbatov) izteicās, ka pirmo reizi kopš 1963. gada bija radusies reāla iespēja ierobežot pasaules iznīcinošākos ieročus, taču saistībā ar Ukrainu, šis process tika apturēts. Lai arī pagātnē bruņojuma kontrole ir saskārusies ar grūtībām, nekad sarunas par bruņojuma ierobežošanu nav vienlaicīgi apstājušās visos sarunu kanālos, eksistējošās vienošanās iesaldētas un radītas tādas šaubas par turpmākajiem soļiem.⁸⁵

Endrjū Vilsons (Andrew Wilson) uzskata, ka Krievija Ukrainas konfliktā cenšas vainot visus tikai ne sevi. Kā viens no Krievijā izskanējušajiem viedokļiem par Ukrainas konflikta izraisīšanu bija tāds, ka ASV atsakās atzīt Aukstā kara beigas. Arī Vilsons mit to, ka Krievija nevarēja samierināties ar to, ka pēc 1991. gada tā zaudēja savu ietekmi starptautiskajā politikā. Šos lēmumu pieņemšanu Kremlis, protams, interpretē kā savas nacionālās intereses, tādēļ ASV liedzot Krievijai iespēju, kā vienlīdzīgam partnerim piedalīties starptautiskās politikas veidošanā, tieši ietekmē Krievijas nacionālās intereses. Tāpēc parastā Krievijas atruna pēc iesaistes kādā militārā konfliktā ir tāda, ka Krievija nerada šīs situācijas, tā tikai uz tām reaģē. Daļēji Vilsons tam arī piekrīt, jo atzīmē, ka gan Gruzijas, gan Ukrainas konflikts ir sekas ASV un NATO centieniem ieskaud Krieviju ar alianses valstīm. No šiem draudiem, Krievija ir izstrādājusi tādu kā „upura kompleksu”.⁸⁶

Kā vienu no Ukrainas konflikta izraisošajiem faktoriem noteikti jāmin Ukrainas iekšējās problēmas. Cīņa par varu un korupcija. Taču problēmas sabiedrībā tika mantotas no Padomju Savienības. Ukrainas robežas iezīmēja PSRS un pēc tās sabrukuma Ukraina bija iekšēji nacionāli nestabila. Aptuveni viena ceturtdaļa Ukrainas iedzīvotāju bija etniskie krievi un vēl lielu daļu no etniskajiem ukraiņiem ar Krieviju saistīja radnieciski un kulturāli sakari. Ukrainai bija grūti sevi iedomāties pilnībā nodalītai no Krievijas. Tāpēc, kad PSRS vienkārši beidza pastāvēt lielā daļā Ukrainas iedzīvotāju, tas atstāja neziņas un apjukuma sajūtu. Ukrainas kā neatkarīgas valsts izveidi liela daļa valsts iedzīvotāju neuztvēra kā pret-krievisku rīcību. Ņemot vērā, ka laika gaitā sabiedrībā aizvien vairāk sāka nodalīties Krievijai un rietumiem

⁸⁵ Turpat.p.30.-31.

⁸⁶ Andrew Wilson. Ukraine Crisis. What it means for the West. Yale University Press. 2014.p.236.

draudzīgās puses un kursu uz rietumiem vairāk atbalstīja valsts intelektuāļi un politiskā elite, par valsts ekonomiskajām neveiksmēm, korupciju un citām problēmām, pro-krieviskajā pusē aizvien vairāk tika vainota tuvošanās rietumiem un aicināja uz tuvināšanos Krievijai.⁸⁷

Divdesmit divus gadus Ukrainā notika centieni „izveidot Ukrainus”, tas nozīmēja veidot sabiedrību, kurai liktos pievilcīgas Eiropas vērtības un attīrīt valsti no visa nevēlamā, kas šajā gadījumā bija Krievijas ietekme valstī. Lai to panāktu Ukrainā tika aizliegta Krievu valodas lietošanas aizliegums oficiālos valsts dokumentos, Krievijas tāla pārveidošana kā valsti, kas vēsturiski apspiedusi un paverdzinājusi Ukrainu, Ukrainas vēsturisko varoņu slavināšana, centieni aizliegt Krievu valodas izmantošanu izglītības sistēmā, kultūras telpā un medijos. Taču līdz Krievijas iebrukumam Ukrainā liela daļa ukraiņu tik un tā Krieviju neuzlūkoja kā „lielo ļauno kaimiņu”, kā to vajadzēja panākt šai „ukrainizācijas” politikai. Pat pēc Krievijas iebrukuma 60% ukraiņu neatbalstīja Ukrainas iestāšanos NATO.⁸⁸

Galvenais ASV un Krievijas interešu konflikts bija Ukrainas valdības centieni pievienoties NATO un Eiroas Savienībai, ko Kremlis uzskatīja par nepieļaujamu scenāriju, kas radītu nepārvaramus drošības apdraudējumus Krievijai. 2008. gadā prezidents Juščenko jautāja pēc NATO dalības plāna, to atbalstīja ASV prezidents Bušs, taču dēļ Ukrainas sabiedrības nevienmērīgā atbalsta dalībai NATO un kategoriskajiem iebildumiem no Krievijas puses, 2008. gada NATO Bukarestes samitā, plāns Ukrainai netika piedāvāts. NATO tomēr uzstāja uz to, ka atbalsta Ukrainas centienus pievienoties aliansei, taču atlika piedāvājuma izteikšanu. Šajā samitā piedalījās arī Putins, kurš izmantoja izdevību, lai censtos iebaidīt Ukrainu:

- Ukrainā trešdaļa populācijas ir etniski krievi, jeb 17 miljoni no 45 miljoniem iedzīvotāju... Ukrainas dienvidus apdzīvo tikai etniskie krievi.
- Ukraina savā esošajā apjomā nāca no robežām, kuras novilka PSRS laikā un tā no Krievijas ieguva plašas teritorijas, kas tagad ir Austrumukraina un Dienvidukraina.

⁸⁷ L.J.Black and Michael Jons. The return of the Cold war. Ukraine, the West and Russia. Routledge. 2016.p.32.-33.

⁸⁸ Turpat.p.37.

- Krimu Ukrainai vienkārši uzdāvināja, un Politbiroja lēmums šādi rīkoties nebija saskaņā ar vispārpieņemtām starptautiskajām normām par teritorijas nodošanu citai valstij.
- Ja šajos jautājumos tiks iesaistīts NATO, tad līdz ar citām problēmām, tas var novest pie Ukrainas kā suverēnas valsts eksistences izbeigšanas.

Atšķirībā no sava priekšgājēja Jeļcina, Putins jautājumā par Ukrainu vienmēr bija tiešs. Sajūtot iespējamu apdraudējumu, ietekmei pār Ukrainu, Putins sāka apšaubīt Ukrainas teritoriju piederību šai valstij, ignorējot to, ka Krievija vairākos dokumentos bija atzinusi un apņēmusies garantēt Ukrainas teritoriālo neaiskaramību. Bukarestes samits arī izbeidza Ukrainas ceļu uz NATO.⁸⁹

Ukraina ir nozīmīga globālās drošības un globālā spēku līdzsvara kontekstā. Pēc PSRS sabrukuma ASV izskanēja viedoklis par to, ka, ja ASV vēlas atturēt Krieviju no Padomju Savienības varenības atgūšanas, tai ir jānodrošina Ukrainas neatkarības saglabāšana. Bez Ukrainas Krievija nespēs atgūt PSRS impērijas varenību, jo Ukraina savu ekonomisko un iedzīvotāju resursu ziņā, kā arī ģeogrāfiskā novietojuma dēļ ir ļoti svarīga Krievijas ietekmes ierobežošanā. Neatkarīga Ukraina tika vērtēta kā apdrošināšanas polise rietumiem. Arī Zbigņevs Bržežinskis savā darbā „The Grand Chessboard” minēja, ka Ukraina uz Eirāzijas „šaha galda” ir nozīmīgs spēlētājs, jo kaut vai tikai šis valsts eksistence palīdz ietekmēt Krievijas politiku. Bez Ukrainas Krievija pārstāj būt Eirāzijas impēija. Bet, ja Krievija iegūs kontroli par Ukrainu, tās 50 000 000 iedzīvotājiem, ekonomiskajiem resursiem un pieeju Melnajai jūrai, Krievija atgūst iespējas kļūt par spēcīgu impēriju Eiropā un Āzijā.⁹⁰

Pēc darba teorētiskajā daļā minētā Emīlijas Tripas (Emily Tripp) viedokļa, izriet kd drošības dilemmu Krievijas un ASV starpā izraisa nevis teritoriālie apdraudējumi, bet politiskais risks Krievijai, par to, ka rietumvalstis cenšas mainīt Krievijas iekējo politisko sistēmu.

Pēc uzbrukuma reālistu domām Krievija, ka lielvalsts ir ieinteresēta būt kā reģiona dominantā valsts. Taču ASV un NATO iejaucoties, Krievijas interešu zonā

⁸⁹ Anders Aslund. Ukraine What Went Wrong and How to Fix It. Peterson Institute for International Economics. 2015. p.77.-78.

⁹⁰ L.J.Black and Michael Jons. The return of the Cold war. Ukraine, the West and Russia. Routledge. 2016.p.46.-47.

kultivē apdraudējuma sajūtu Krievijā, un šie apdraudējumi liek Krievijas politiskajai elitei reaģēt uz notiekošo ar militāriem līdzekļiem. Tas sasucas ar Džona Herca postulēto par neizbēgamo draudu izjušanu pēc centieniem katrai valstij starptautiskajā sistēmā būt pēc iespējas spēcīgākam.

Maskava, iespējams, cerēja, ka Ukrainas krīze varētu beigties līdzīgi kā Gruzijas karš, kad Krievija atguva respektu no rietumu puses un tika aicināti pie sarunu galda ar izdevīgiem piedāvājumiem, taču Krimas aneksija un karadarbība Ukrainas austrumos izraisīja pretēju efektu. ASV sabiedrotie Eiropā, sajūtot draudus no Krievijas puses, sāka prasīt pēc lielākas ASV klātbūtnes reģionā. NATO aizvien vairāk atgūst savu pretkrievisko būtību. Eiropas valstis aizvien aktīvāk lemj par aizsardzības finansējuma palielināšanu, pat neitrālās Skandināvijas valstis sāk apsvērt tuvināšanos NATO. Tādējādi Krievija pēc centieniem izplatīt savu maigo varu, savā interešu zonā, ir panākusi cietās varas atgriešanos reģionā. ASV dislocēja papildus karavīrus un militāro tehniku Baltijas valstīs un Polijā, un prezidents Obama kongesam jautāja pēc papildus viena miljarda ASV dolāru atbalsta sniegšanai tās NATO partneriem. Taču tagad pēc atbalsta lūdza arī NATO partnervalstis, tādas kā Ukraina, kas bija atbalstījušas ASV Afganistānā un Irākā un tagad vēlējas saņemt atbalstu pretī.⁹¹

Marvins Kalbs uzskata, ka Ukrainas konflikts nebija Putina plānos, viņš vienkārši reaģēja uz situāciju, kas izveidojās, kad Ukrainā aizsākās protesti. Putinam bija svarīgi saglabāt ietekmi Ukrainā, un militārā ziņā viņš nevarēja pieļaut iespēju, kad Krievijas Melnās jūras flotei būtu jāatstāj bāzes Krimā. Tādēļ redzot, ka situācija attīstās virzienā, kurā no varas var tikt gāzts Janukovičs, kurš bija lojals Putinam un viņa vietā visticamāk stātos ASV atbalstošs prezidents, Putins saprata, ka ir jārīkojas, kā pirms Krimas aneksijas izteicās pats Putins - Krimu ir „jānosargā”. Apzinoties, ka Krimas aneksija nesīs plašus protestus, no rietumvalstu puses, viņš uzsvēra, ka šos protestus var pārdzīvot. Turklāt iekšpolitiski tas Putinam dotu iespēju ASV parādīt kā agresoru, kas gluži kā Aukstā kara laikā, cenšas Krievijai uzlikt smagas sankcijas, boikotus un radīt militārus draudus. Jo kāda cita iemesla dēļ ASV vadītu NATO centienus izplesties Krievijas pierobežā? Kāpēc ASV vēlas pret Krieviju sarīdīt Ukrainu un Gruziju? Pat tad, ja rietumvalstis bargi vērstos pret Krieviju un tas

⁹¹ Andrew Wilson. Ukraine Crisis. What it means for the West. Yale University Press. 2014.p195.

nozīmētu smagas sankcijas, kas pamatīgi ietekmētu Krievijas sabiedrību, Putins uzsvēra, ka Krievija var uzņemt rietumu labākos sitienus un pēc laika atkal uzplaukt.⁹²

Kalbs atzīmē arī to, ka, pat sākoties Ukrainas krīzei, Obama pārlietu centās izprast Putinu un veidot ar viņu dialogu. Obamam neizdevās saprast Putina apsēstību ar domu par to, ka ASV cenšas par kaut ko sodīt Krieviju un izolēt to. Izdevumam The New York Times Obama pauda, ka Putinam esot pamatīgas bažas par vairākiem ASV ārpolitikas soļiem, to skaitā NATO paplašināšana, pretraķešu aizsardzība, ASV vienpusējā izstāšanās no līguma par pretraķešu aizsardzību (ABM), kā arī ASV militārajām darbībām Irākā un Lībijā. Putins šos ASV soļus raksturojis kā “ASV izrādīšanos ar varu veidos, kas saduras ar Krievijas interesēm”. Un, lai arī Obama atzina, ka saredz kā Krievija varētu interpretēt šīs darbības, viņš tomēr izteica kritiku arī par to, kā Krievijas prezidents izmanto ASV politiku, lai spodrinātu savu tēlu Krievijā un saglabātu varu. Pēc Obamas domām, Putina paustais nosodījums Krievijā rada vidi, kurā arī citi valsts varas pārstāvji satraukti sāk skatīties pār plecu, gaidot nākamo ASV un NATO provokāciju.

Kad Kijevā sākās nemieri Obama The New York Times izteicās, ka neuzskata, ka Ukraina būtu daļa no lielākas Putina stratēģijas, taču Marvins Kalbs tam nepiekrīt un uzskata, ja Obama tiešām nesaskata plašāku Putina plānu, kurā Ukraina ir tikai viens no punktiem, tad tas vienkārši Obamam ir “paslīdējis garām”. Pieļaut, ka Putins ir oportūnists, vai improvizators, nevis stratēģis ir bīstama kļūda, jo Putins savu darbību rūpīgi plāno vairākus soļus uz priekšu. Obama tomēr spītīgi turējās pie sava plāna par Krievijas nomierināšanu un sadarbības atjaunošanu. Viņš uzstāja uz to, ja Krievija turpinās destabilizēt situāciju Ukrainā, tas nenovedīs pie jauna Aukstā kara, bet tas apgrūtinās tālāku dialoga veidošanu ar Krieviju, vismaz līdz Obamas, kā ASV prezidenta termiņa beigām.⁹³

Iemeslu tam, ka Krievijas un ASV starpā drošības dilemma nav, attīstījusies Aukstā kara līmenī, ir sekojošs. Lai attīstītu drošības dilemmu, jeb spirāles modeli, apdraudējums ir jāizjūt abām pusēm, taču no ASV puses netiek izrādītas izteiktas pazīmes par apdraudējuma izjušanu. Tādējādi spirāle neveidojas. ASV izved savas politiskās intereses Krievijas interešu zonā, Krievija sajūt apdraudējumu, tā uz šo

⁹² Marvin Kalb. Imperial Gamble. Putin, Ukraine, and the New Cold War. Brookings Institution press. 2015. 148-149.

⁹³ Turpat.p.156.-157.

apdraudējumu reaģē, taču ASV neizdara praktiski nekādus militāros soļus, lai palielinātu Krievijas apdraudējuma sajūtu un bruņošanās vēlmi. Tāda arī bija “Restartēšanas” politikas pamata doma – mazināt drošības dilemmu, veidojot izpratni Krievijā par ASV mērķiem, sadarbībai ar Krieviju. Taču Krievija turpina izjust apdraudējumu, jo paralēli šai politikai ASV ietekme Eiropā pieaug. Tādēļ, Krievijā, kam nav militāras sadarbības alianses Eiropā, pieaug šaubas un neuzticība NATO un ASV, kas caur šo organizāciju, izmantojot Krievijas paranoju audzē savu ietekmi Eiropā. Šeit skaidri saskatāms aizsardzības reālistu viedoklis par netīšo apdraudējuma radīšanu, kad no vienas puses valsts cenšas panākt sadarbību, bet neapdomīgas un necaurspīdīgas ārpolitikas dēļ, tā vairo apdraudējumu. Pie tam Krievija savas diasporas aizsardzību vērtē līdzīgā līmenī kā pašā Krievijā dzīvojošās sabiedrības aizsargāšanu. Un, balstoties uz drošības konceptu, valsts izjūt apdraudējumu ne tikai tad, kad tiek apdraudēta tās tiešā teritorija, bet arī sabiedrība, pie Kā Krievija savu diasporu pieskaita.

Lai arī Krievijas ietekme pasaulē bija pieaugusi Mihaels Stāks (Michael Staack) uzskata, ka, līdz 2011. gadam Krievija vēl bija ieinteresēta attiecību uzlabošanai ar ASV, taču ASV iesaiste konfliktos Lībijā un Sīrijā šo iespēju liedza. Turpretī ASV un tās sabiedrotie Krievijas veto tiesības ANO Drošības padomē uzskatīja kā lielu ierobežojumu starptautisko problēmu risināšanai pasaulē. Stāks uzskata, ka 2011. gada vidū iespējas uz jaunu sākumu ASV – Krievijas attiecībās bija zudušas. Viņš pauž viedokli, ka, jau sākot ar deviņdesmitajiem gadiem, īpaši pēc Kosovas kara un NATO paplašināšanās, ASV un Krievijas starpā ir radusies drošības dilemma. Stāks nodala īpašu drošības dilemmas aspektu – integrācijas dilemmu (integration dilemma), tā rodas kā rezultāts dažādām ekonomiskajām un politiski militārām integrācijas iniciatīvām. Šāda dilemma rodas, kad valsts sajūt apdraudējumu, kad tās kaimiņvalstis tiek iesaistītas kādā militārā savienībā vai politiskā blokā, kas rada apdraudējumu šīs valsts drošībai vai ekonomiskajai izaugsmei. Dilemmas galvenais iemesls ir nošķirtība, ko valsts izjūt no citām valstīm, tā pārvērš integrāciju, kas pati par sevi ir pozitīvs process, bīstamā spēlē, kurā nedroši sāk justies tā valsts, kuras kaimiņi tiek integrēti savienībā. Gluži kā tas ir ar drošības dilemmu, lai integrācijas dilemma būtu konstatējama, valstij, kas izjūt šo nošķirtību kļūstot agresīvākai pret saviem kaimiņiem, uzlūkojot tos kā potenciālu draudu savai drošībai. Šādā gadījumā vienas valsts izjustais apdraudējums kļūst par konflikta

cēloni starp vairākām valstīm, kā rezultāts tam, ka apdraudējumu izjutusī valsts pieņems sliktāko iespējamo scenāriju un attiecīgi rīkosies, lai garantētu savas valsts drošību. Tāpat kā tas ir ar drošības dilemmu, šādas uz pieņēmumiem balstītas darbības var novest pie starpvalstu attiecību pasliktināšanās, konfliktu rašanās un to straujas eskalācijas. Centieni iekļaut Gruziju un Ukrainu NATO un ES ir lielisks piemērs tam, kā šī dilemma darbojas, salīdzinoši īsā laika periodā mazinot ASV un Krievijas savstarpējo uzticību un strauji eskalējot reģionālus konfliktus.⁹⁴

2014. gadā Džordžs Frīdmans (George Friedman), analizējot Ukrainas atteikšanos parakstīt ES piedāvāto sadarbības līgumu, izteicās, ka līdz tam mirklim Ukrainā pie varas bija nedaudz pro-krieviski noskaņota valdība, kas pilnībā atbilda Krievijas prasībām. Krievija necentās pilnībā kontrolēt Ukrainu un negribēja to arī iekarot, tai bija nepieciešams tikai tas, lai Ukraina neiestājas NATO un Eiropas Savienībā. Kremļis nevarētu paciest situāciju, kurā ASV karaspēka klātbūtne Krievijas robežām palielinās. ASV bija ieinteresēta pro-amerikāniskas valdības nākšanā pie varas Ukrainā, Vašingtonā tika saskaņots, ka Krievijas ietekme pieaug un tā centās ierobežot Krievijas kontroles atdzimšanu Post-Padomju telpā. Ja Ukrainā pie varas būtu rietumiem labvēlīgi politiskie spēki, tas palīdzētu iegrožot Krieviju. Rezultātā Krievija vēlējās redzēt sev draudzīgu, bet neitrālu Ukrainu, bet ASV vēlējās izmantot Ukrainu kā aizsargjoslu Krievijas ietekmes pieauguma iegrožošanai. Abas valstis darbojās savu interešu aizsardzībai, taču radīja situāciju, kurā ASV un Krievijas intereses tieši sadūrās Ukrainā, kad ASV vēlējās ierobežot Krievijas ietekmi, bet Krievija no tā izjuta draudus, kas varētu rasties gadījumā, ja Ukraina pievienotos NATO un tajā tiktu dislocēti ASV karavīri.⁹⁵

Šajā mirklī ir iespējams saskaņot pazīmes par drošības dilemmu. Abas valstis darbojas savu interešu aizsardzībai. Pēc “restartēšanas” politikas ieviešanas ASV un Krievijai nebija pamata vienai par otras nodomiem šaubīties, taču ASV saskaņoja, ka Krievija vēlas palielināt savu ietekmi uz Ukrainas rēķina, taču Krievija to darīja tikai tādēļ, lai ASV Krievijas pierobežā to nevarētu paveikt pirmā.

⁹⁴ Michael Staack . The Ukraine Crisis: A New Division of Europe? Institute for International Politics Helmut-Schmidt-University/ University of the Federal Armed Forces Hamburg. 2014.4.lpp

⁹⁵ L.J.Black and Michael Jons. The return of the Cold war. Ukraine, the West and Russia. Routledge. 2016.p.46.

ASV, savā ziņā, ir izdevīga Krievijas izvērstā agresīvā ārpolitika, kamēr tā nerada tiešus draudus ASV teritorijā. Tas dod ASV iespēju palielināt savu ietekmi Eiropā, tās sabiedrotajiem lūdzot ASV palīdzību savas drošības garantēšanā pret potenciālu Krievijas agresiju. Tādējādi ASV aizvien vairāk var iesaistīties Eiropas drošības plānošanā, pati neizrādot agresiju globālajā sistēmā. Šādu milimālu iesaistīšanos atbalsta arī Ronalds Stīls (Ronald Steel), kurš uzsver, ka ASV Aukstā Kara domāšanas zaudēšana, nākotnē radītu tikai problēmas, jo bez viena ienaidnieka nav jēgas no aliansēm, jo nākotnes kari nebūs militāri, bet ekonomiski un šajās kaujās katra valsts cīnās par sevi. Īsāk sakot, zudīs nepieciešamība pēc NATO un tādējādi ASV ietekme uz tās sabiedrotajiem.⁹⁶ Stīls uzskata, ka tiešu militāru spēku nākotnē ASV vajadzētu lietot tikai tiešu uzbrukumu gadījumā, vai tad, ja draudi skar tai ģeogrāfiski tuvas valstis, bet globālā mērogā darboties ar neitīšiem līdzekļiem vai caur ANO.⁹⁷

Krievijas iebrukums Ukrainā bija kārtējais spēcīgais Krievijas signāls ASV, to varētu nodēvēt par „bruņoto politiku”. Endrjū Vilsons uzskata, ka Krievijas mērķis Ukrainā nav iekarot Ukrainu, bet gan nosūtīt politisko ziņojumu ASV un NATO. Putins paļaujas uz to, ka rietumi konfliktus analizē pēc Aukstā kara domāšanas metodēm un tas liek Vašingtonā pieaugt bažām par to, vai turpmāk katra reģionāla konflikta risinājums no Krievijas puses būs strauja militārā iejaukšanās, ar vai bez hibrīdkara metodēm, liekot ASV, kārtējo reizi, nokavēt iesaisti konfliktā un atdot iniciatīvu Krievijai. ASV ir sapratusi, ka tās reakcija uz Gruzijas un Ukrainas konfliktiem ir bijusi daudz par novēlotu. Kremļis savus mērķus var sasniegt bez konvenciāla iebrukuma valstī, kā tas notika Gruzijā. Ukrainā pierādījis, ka Krievija ir gatava militāri iesaistīties politisku jautājumu risināšanā, ar šiem draudiem pietiek, lai ietekmētu ASV.⁹⁸

Savā uzvaras runā pēc Krimas aneksijas Putinas izklāstīja savu pasaules redzējumu pēc 1991. gada: „Lielās valsts vairs nebija. Tikai tad, kad Krīma kļuva par citas valsts daļu, Krievija saprata, ka tā nav tikusi vienkārši apzagta, tā ir izlaupīta... Un kā rīkojās Krievijas valsts? Tā pazemīgi pieņēma situāciju. Šī valsts izdzīvoja tik grūtus laikus, ka tā reāli nebija spējīga aizstāvēt savas intereses.” Šajā citātā skaidri

⁹⁶ Steel R. *Temptations of a superpower*. Harvard University Press. p.126.-129.

⁹⁷ Turpat.p.134.-135.

⁹⁸ Andrew Wilson. *Ukraine Crisis. What it means for the West*. Yale University Press. 2014.p.193.

iezīmējas Putina vēlme atjaunot „lielo valsti”. Taču Putina politiku pret Ukrainu līdz 2014. gadam ir grūti definēt. Vilsons to dēvē kā „visas iespējas ir atvērtas, bet mums nav plāna A”. Visticamākais, viņš mēģināja panākt Ukrainas iekšējo šķelšanos, lai Ukrainas iekšējās problēmas neļautu tai attīstīties rietumu virzienā, līdz rietumi atmestu interesi par Ukrainu.⁹⁹

Lai ASV varētu saprast Krievijas skatījumu uz Ukrainas centieniem pievienoties NATO var modulēt situāciju, kurā Meksikā pēkšņi kristu ASV draudzīgā valdība, un pie varas nāktu politiskie spēki, kas izveidotu aliansi ar Krieviju, Ķīnu, Irānu, Ziemeļkoreju un visām citām valstīm, ar kurām ASV ir politiskas nesaskaņas un ideoloģiskas pretrunas. Vai šādā gadījumā ASV nebūtu loģisks solis, mazinot apdraudējumu sev, censties ar politiskiem vai militāriem līdzekļiem destabilizēt situāciju Meksikā, lai panāktu šajā valstī varas maiņu, vai vismaz atturētu šo militāri vājāko valsti no nokļūšanas pozīcijā, kurā tā ar savu sabiedroto atbalstu var apdraudēt ASV teritoriālo drošību? Šis, protams, ir pārspīlēts piemērs, taču samērā labi ilustrē Krievijas situāciju ar Ukrainu un NATO. Krievija Ukrainu uzskata par daļu no savas vēsturiskās teritorijas, tāpat kā daudz ukraiņu ir tik cieši saistīti ar Krieviju, ka neuzskata to par citu valsti, tādēļ nav adekvāti ne Ukrainas, ne Gruzijas kontekstā Putinu pielīdzināt Hitleram, jo Hitleris karoja citādas motivācijas dēļ. Karš Ukrainā nenotiek, lai palielikātu Krievijas teritoriju, tas notiek, jo Kremlis neļūtas droši par NATO paplašināšanās plāniem. Tādēļ, lai arī Krievijas iebrukums Ukrainā ir klajš starptautisko normu pārkāpums un tas nevar tikt attaisnots, Krievija to dara, izrietot no drošības dilemmas pamatkoncepta, par savas valsts drošības un pastāvēšanas nodrošināšanu.

Pēc Krimas aneksijas var lieliski novērot starptautiskās sistēmas anarhisko raksturu praksē un to, kā tas veicina drošības dilemmas attīstību. Krievija, izmantojot savus bruņotos spēkus, ir anektējusi daļu no savas kaimiņvalsts. Pasaulē nav tādas valdības, kas spētu Krievijai to aizliegt un bez militāriem līdzekļiem to no Krimas padzīt. ANO drošības padome sasauca ārkārtas sesiju, lai spriestu par tālāko darbību, taču viss, kas tajā tika panākts, bija starptautisks nosodījums Krievijas agresijai un aicinājums atjaunot mieru un uzsākt dialogu. Taču Krievijas apdraudējuma sajūtu par NATO draudiem, kā arī ASV šaubas par krievijas nekontrolējamo, agresīvo raksturu

⁹⁹ Turpat.p.185.

tas nemazināja un krīze tikai vēsās plašumā. Krievijas specvienību rīkotās provokācijas Ukrainas austrumos izraisīja demonstrācijas un vēlāk arī militāras sadursmes, kuras turpinās līdz pat šodienai. Neviena starptautiskā organizācija vai valstu savienība politiskā ceļā nespēj šos procesus izbeigt, kamēr to nevēlēsies pati Krievija. Un tik ilgi, cik Krievija sajūtīs draudus no ASV un NATO puses, tai būs izdevīga sadrumstalota un vāja Ukraina un šis konflikts paliks iesaldēts. Turpretī tik ilgi, cik Krievijas militārie spēki turpinās savas darbības Ukrainā NATO valstis un ASV to skaitā, izjutīs draudus no Krievijas un centīsies tos balansēt.

Izvērtējot ASV un Krievijas attiecības pēc Šipinga Tanga BHI drošības dilemmas formulējuma jāsecina, ka:

- Starptautiskā anarhiskā sistēma nespēj rast noregulējumu abu valstu attiecībām, kamēr tās izjūt apdraudējumu viena no otras puses. ANO Drošības padome, kurā abām valstīm ir veto tiesības, nav mehānisms, kas darbojas šādu krīžu noregulēšanā, tādēļ sistēmas anarhijas dēļ, drošības dilemma abu valstu starpā ir aktuāla.
- Lai arī ASV piedāvātā “restartēšanas”politika bija tendēta uz abu valstu attiecību uzlabošanu, tā nerasniedza savus mērķus, jo abu valstu starpā nebija pietiekamas uzticības. ASV iesaiste dažādu konfliktu noregulēšanā Lībijā, Sīrijā un citviet, Krievijā neradīja uzticību par ASV patiesu vēlmi stiprināt sadarbību starp ASV un Krieviju. Arī ASV atbalsts Ukrainas centieniem nošķirties no Krievijas bija pietiekams signāls Putinam par to, ka ASV nav uzticams sadarbības partneris.
- Ukrainas krīzes kontekstā konfrontācija starp ASV un Krieviju var tikt raksturota kā netīša gadījumā, ja Krievijas iebrukums Ukrainā tiek raksturots kā reakcija uz Ukrainas iekšpolitiskajiem notikumiem un pašas Ukrainas ārpolitiskajiem lēmumiem par pievienošanos NATO. Ja tas bija kā apzināts signāls ASV, lai parādītu Krievijas ietekmes pieaugumu reģionā, tad tas zaudē savu netīšuma raksturu. Taču, ņemot vērā, ka ASV nav bijusi un vēl joprojām nav ieinteresēta konfliktēt ar Krieviju. Tāpat arī Krievija konflikta gadījumā ar ASV var tikai vairāk zaudēt kā iegūt. Jāsecina, ka apdraudējums, ko abas puses, viena no otras izjūt ir netieša rakstura, jo konflikts Ukrainā nav tendēts uz ASV vai Krievijas apdraudēšanu.

- Pēc statistikas datiem Krievija savu aizsardzības budžetu pakāpeniski cēla līdz 2013. gadam. Attiecīgi pa gadiem, mērot ASV dolāros, tas bija:

2008.	– 56 184 000 000
2009.	– 51 532 000 000
2010.	– 58 720 000 000
2011.	– 70 237 000 000
2012.	– 81 079 000 000
2013.	– 87 831 000 000
2014.	– 84 500 000 000
2015.	– 66 400 000 000

Bet ASV militārais budžets salīdzinoši ir bijis:

2008.	– 621 131 000 000
2009.	– 668 567 000 000
2010.	– 698 180 000 000
2011.	– 711 338 000 000
2012.	– 684 780 000 000
2013.	– 639 703 960 000
2014.	– 610 000 000 000
2015.	– 596 000 000 000 ¹⁰⁰

Krievija aizsardzības budžetu ir palielinājusi līdz 2013. gadam, kad tas nedaudz samazinājās 2014. gadā, bet ievērojams kritums ir novērojams 2015. gadā, kad finansējums aizsardzībai nokrities līdz 2010.-2011. gada līmenim.

ASV aizsardzības budžets savu augstāko punktu ir sasniedzis 2011. gadā un tālāk nokrities līdz zemākajam līmenim kopš 2007. gadam. Kas nav raksturīgi

¹⁰⁰ Sipri military expenditure database. Pieejams: [http://www.sipri.org/research/armaments/milex/milex_database] Skatīts: [24.05.2016]

situācijai, kad konkurējoša valsts izrāda militāru agresiju un valsts sabiedrotie lūdz pēc palīdzības drošības garantēšanai.

Krievijas gadījumā pēdējo gadu kritumu var skaidrot ar grūtībām, ar kurām Krievijas ekonomika saskārās pēc rietumvalstu sankciju ieviešanas. Taču jāpatur prātā, ka ASV aizsardzības budžeta samazinājums liecina par drošības sajūtas palielināšanos. ASV un Krievija jau ir militārās lielvaras. ASV ir lielākais aizsardzības budžets pasaulē, un Krievija ieņem 3.vietu pasaulē. Tāpēc sajūtot draudus, no citas valsts puses, tām nav uzreiz jāpārstrukturē budžets, tiecoties uz bruņošanās. Īpaši izteikti tas ir ar ASV, kas var atļauties budžetu pakāpeniski samazināt, jo tas tik un tā ir ievērojami lielāks nekā visām citām valstīm. Tāpat abu valstu bruņojumā ir gan aizsardzības, gan uzbrukuma mērķiem paredzētas militārās vienības, tāpēc ir grūti nošķirt drošības dilemmas pazīmes bruņojuma apjomā šīm divām militārajām lielvarām.

- Arī Ukrainā ASV un Krievija savu attiecību kārtošanai izmanto reģionālu konfliktu. Drošības dilemma ASV un Krievijas starpā vel joprojām nav tik augstā līmenī, lai ASV būtu gatava konfliktā iesaistīties ar militāriem līdzekļiem. Lai arī Ukrainas konflikta dēļ ASV ir pastiprinājusi savu klātbūtni Eiropā, īpašu Krievijas pierobežā, jaunajās NATO dalībvalstīs. Tas ir rezultējies ar provokatīvām darbībām no Krievijas puses, tā piemēram 2016. gada aprīlī Krievijas gaisa spēku iznīcinātāji Sukhoi Su-24 Baltijas jūrā vairākas reizes ļoti tuvu pārlidoja ASV flotes kuģim USS „Donald Cook”.¹⁰¹ Šādas provokācijas palielina draudus uz reāliem incidentiem ASV un Krievijas bruņoto spēku starpā un var novest pie nevajadzīgas konflikta eskalācijas abu valstu starpā.

- Situācija pēc Obamas „Reset” politikas ASV un Krievijas starpā ir palikusi nemainīga. Vēl joprojām abu valstu militārais potenciāls sevi iekļauj kodolieročus. Tad padara militāras sadursmes abu valstu starpā potenciāli traģiskas un principā neiespējamās. Abu valstu militārais potenciāls ir tik liels, ka reāla kara darbība abu valstu starpā būtu pašnīcinoša ne tikai ASV un Krievijai, bet visai pasaulei, tāpēc ASV un Krievijas attiecības tiek

¹⁰¹ America responds to Russian provocation in Baltic Sea with subdued, carefully worded statement. Pieejams: [<http://www.news.com.au/world/europe/america-responds-to-russian-provocation-in-baltic-sea-with-subdued-carefully-worded-statement/news-story/5a179d3685e87428767d4916b9162ecf>] Skatīts: [25.06.2016]

veidotas ar daudz ciešāku kontaktu, nekā tas bija Aukstā kara laikā. Abas puses apzinās savu un konkurenta spēku, tāpēc drošības dilemma, savā klasiskajā formā, nerodas tādā līmenī, kādā tā bija ASV un PSRS starpā.

- 21.gadsimtā ir bijuši vairāki konflikti pasaulē, kuros saduras ASV un Krievijas intereses, visspilgtāk tas izpaužas tieši Ukrainā. Krievijas militārās darbības ukrainā un NATO valstu pretreakcija var veidot notikumu virpuli, kas savukārt var kļūt grūti kontrolējams, bet pēc šī pētījuma autora domām ASV prezidents Baraks Obama ir stingri nospraudis sev mērķi izvairīties no konfrontācijas ar Krieviju tik lielā apmērā, cik to atļauj vispārpieņemtās normas un ASV saistības pret tās sabiedrotajiem.

- Aspektā, ka drošības dilemmas apmērus var ietekmēt valstu ģeogrāfiskais stāvoklis, asimetrisks varas sadalījums starp valstīm, nacionālisms un valstu iedzīvotāju mentalitāte, Ukrainas kara kontekstā nekas ASV un Krievijā nav mainījies. Vēl joprojām to, cik lielā mērā drošības dilemmu izjūt ASV un Krievija tieši nosaka to ģeogrāfiskais stāvoklis un pasaules redzējums. ASV atrodas stratēģiski izdevīgākās ģeogrāfiskajās pozīcijās, jo pretēji ASV Krievija robežojas ar valstīm, no kurām tā var izjust un izjūt apdraudējumu, ASV atbalsta un finansējuma dēļ. Tādēļ Krievija izjūt draudus no ASV puses vairāk, nekā ASV tos izjūt no Krievijas.

Ņemot vērā iepriekš minēto jāsecina, ka pēc Roberta Džervisa izstrādātajiem drošības dilemmas esamības noteikšanas kritērijiem, ASV un Krievijas starpā drošības dilemma joprojām ir maza, jo ir iespējams nodalīt uzbrūkoša rakstura uzvedību no aizsardzības rakstura uzvedības un, lai arī Krievija izrāda lielāku agresiju, tik un tā aizsardzības tendencēm ir lielāks īpatsvars. Krievija vēl joprojām ir tā, kas izjūt lielāku apdraudējumu no ASV puses, nekā ASV tieši izjūt no Krievijas, jo Krievija ASV militāri neapdraud. No Krievijas draudus vairāk izjūt ASV sabiedrotie Eiropā, tādēļ ir palielināta ASV militārā klātbūtne Krievijas pierobežā, kas vairo Krievijas apdraudējuma sajūtu. Abu valstu ietekmes un interešu aizstāvība Austrumeiropā arī ir galvenais drošības dilemmas cēlonis ASV un Krievijas starpā un, ja Maskava sajūt tiešus militārus draudus savai drošībai, tad Vašingtona šādus draudus nesajūt. Roberta Džervisa izstrādātie drošības dilemmas noteikšanas kritēriji arī paredz militāro izdevumu celšanos, drošības dilemmas palielināšanās gadījumā, bet pieejamie dati liecina par to, ka notiek tieši pretējais, ASV un Krievija savus

militāros izdevumus, ar katru gadu, ievērojami samazina. Un tas neliecina par drošības dilemmas palielināšanos un apdraudējuma sajūtas pieaugumu abu valstu starpā.

Nozīmīgu lomu tajā, ka drošības dilemma ASV un Krievijas starpā pastāv, kas rada situāciju, kurā veidojas Ukrainas gadījumam līdzīgi konflikti, spēlē grūtības Krievijai aiziet no Padomju Savienības radītās ideoloģijas un vērtībām. ASV tiek uzskatīta par Krievijas lielāko ārējo ienaidnieku un pēc Krievijas politiskās un militārās elites domām, nopietnākie militārie draudi Krievijai nāk tieši no ASV puses. Krievijas iedzīvotāji tiek izglītoti pēc Aukstā kara pasaules izpratnes modeļa un ne sabiedrība, ne valsts pārvalde nav gatavi pieņemt iespēju par attiecību uzlabošanu ar ASV un atbalsta to, ka Krievija ASV ietekmi iegrožo ar metodēm, kadas var redzēt Ukrainas konflikta kontekstā, tādējādi paliecinot drošības dilemmu starp abām valstīm.

Šajā nodaļā tika apskatītas ASV un Krievijas attiecības Ukrainas krīzes kontekstā, pēc ASV piedāvātās Restart politikas attiecību uzlabošanai ar Krieviju. Tika secināts, ka, ASV nespēja veidot skaidru sadarbības platformu ar Krieviju, kurā Krievija varētu justies kā vienlīdzīgs partneris, un tādējādi nav mazinājies apdraudējums, ko Krievija izjūta no ASV puses. Tādējādi drošības dilemma ASV un Krievijas starpā, pēc atslābuma perioda abu valstu attiecības, Ukrainas konflikta kontekstā nedaudz pieauga, taču saglabājās salīdzinoši zemā līmenī.

SECINĀJUMI

Darba teorētiskajā daļā tika secināts, ka drošības dilemma ir reālistu skolas radīts teorētisks koncepts, kas ir strukturāls jēdziens, kas apzīmē situāciju, kad valstis cenšas pašas rūpēties par savas valsts drošību, taču, neskatoties uz nodomiem, tas vairo nedrošību citās valstīs, kuras šos centienus interpretē kā bīstamus sev. Tas noved pie neizbēgamas bruņošanās sacensības, kas var novest pie militāra konflikta izcelšanās šo valstu starpā. Nepastāv konkrēti parametri drošības dilemmas mērīšanai, taču ir vairāki faktori, kas uz to norāda. Kā galvenos faktoros starptautisko attiecību pētnieki min starptautiskās vides anarhisko raksturu, šīs sistēmas radīto nedrošību par citu valstu nodomiem un militārā potenciāla palielināšanu, lai mazinātu šo nedrošību. Kā galveno drošības dilemmas veicinātāju autori min nedrošību un šaubas, kuras izraisa nepārdomāta un neskaidra valstu ārpolitika, kas var tikt interpretēta kā agresīva.

Pētījuma pirmajā nodaļā tika secināts, ka Gruzijas karš simbolizē mirkli, kad Krievija gandrīz pēc divdesmit gadu pārtraukuma atgriezās starptautiskajā sistēmā kā lielvara, kura, izjutot apdraudējumu no ASV puses, spēra militārus soļus, savu interešu aizstāvēšanai savas valsts pierobežā. Kā vienus no galvenajiem cēloņiem šim militārajam konfliktam pētnieki iezīmē varākus faktoros.

Galvenais no tiem ir NATO paplašināšanās plāni Krievijas virzienā. ASV prezidents Džordžs Bušs Gruzijai bija paudis atbalstu iesaistei NATO, un Krievija to saskatīja kā tiešu draudu tās drošībai, jo Krievijā NATO vēl joprojām tika uzskatīta kā pret Krieviju vērsta militāra alianse. Gruzijas iekļaušanās šajā organizācijā nozīmētu, ka vēl viena Krievijas kaimiņvalsts aizietu no Krievijas ietekmes un pievienotos tās "senajam ienaidniekam". Tādējādi NATO vēl vairāk ieskaitu Krieviju un tas nozīmētu Krievijas tālāku izolāciju Eiropas drošības jautājumu risināšanā. Lai arī Krievija līdz tam tika samērā veiksmīgi iekļauta NATO un Eiropas Savienības drošības politikas dienas kārtības izskatīšanā, iespēja, ka Gruzija būtu NATO dalībvalsts Krievijai, bija nepieļaujama.

ASV nespēja veidot skaidru un un caurskatāmu ārpolitiku, sadarbībai ar Krieviju, daļēji tas notika tāpēc, ka ASV līdz 2008. gadam ārpolitikas prioritāšu

sarakstā nebija sadarbības veicināšana ar Krieviju, jo tā netika uzskatīta par vienlīdzīgu partneri. Šī faktora kontekstā ir jāatminas ASV iebrukums Irākā, kas notika bez Krievijas akcepta. Krievijā pastāvēja uzskats, ka ASV vienpersoniski pieņem lēmumus par iesaisti dažādos militārajos konfliktos, visos pasaules reģionos. Tāpat ASV sniedza militāro atbalstu Gruzijai, piegādājot tai militāro tehniku un apmācot Gruzijas karavīrus. NATO paplašināšanās kontekstā ASV, pēc Kremļa domām, nerespektēja Krievijas ietekmes zonu, kas sevī iekļāva Gruziju un tādējādi vienpersoniski iejaucās Krievijas interesēs. Tas Krievijā radīja ne tikai apdraudējuma sajūtu, bet arī apziņu, ka ir jārīkojas, lai ASV nosūtītu signālu, ka Krievija nepieļaus nekādu apdraudējumu tās interesēm un drošībai. Starp citu arī ASV Krieviju apvaino tieši tādā pašā vienpusējā lēmumu pieņemšanā un agresijā, kas nav saskaņā ar starptautiskajiem principiem. Šo tendenci veido divi galvenie faktori, no Padomju Savienības mantotais aizvainojums par Rietumvalstu uzvaru Aukstajā karā un pašā Krievijā pieaugošais autoritārisms. Šie faktori radīja situāciju, kurā ASV un Krievijas attiecības vairs nebija uzturamas esošajā līmenī.

ASV atšķirīgās vērtības un pasaules redzējums. ASV uzskata par savu uzdevumu demokrātijas izplatību pasaulē, taču Krievija to saskata kā amerikānisko vērtību un ASV ietekmes sēšanu pasaulē. Tāpat ASV, kas sevi saskata kā spēcīgāko un ietekmīgāko pasaules valsti neuzskatīja, ka ir nepieciešams visas savas darbības saskaņot ar Krieviju, jo tā pēc Aukstā kara bija zaudējusi savu ietekmi starptautiskajā politikā. Turpretī Krievija, kas vienmēr sevi ir redzējusi kā lielvaru, un iespējams pat sevi kā kaut ko mazāku nevar iedomāties, ASV pasaules uzskatu nesaprata un uzskatīja par agresīvu savu mērķu īstenošanu. Vairāki pētnieki ir vienisprātis, ka Krievijai ir nepieciešams ārējais ienaidnieks, tādēļ ASV soļus bija viegli interpretēt kā sava veida agresiju pret Krieviju. Ar atšķirīgu pasaules redzējumu nav iespējams nospraust kopīgus mērķus. Tas tādēļ, ka katra valsts sagaida atšķirīgu iznākumu. Ja nav iespējams vienoties par kopīgu mērķi, sarunas vai nu nenoved strupceļā, vai arī rada konfliktu, katrai pusei cenšoties panākt savu rezultātu, akli vadoties pēc saviem pieņēmumiem par lietu pareizību.

Ja Gruzija būtu pievienojusies NATO, ASV iegūtu iespēju mainīt Gruzijā pastāvošo politisko sistēmu, piedāvājot tai savu demokrātisko modeli, sākotnēji Krievijas diaspora Gruzijā un vēlāk arī paši Krievijas iedzīvotāji varētu sākt saskatīt rietumu priekšrocības un prasīt izmaiņas pašā Krievijas politiskajā kārtībā. Šāds

scenārijs būtu ļoti bīstams Putina režīma eksistencei, un to nedrīkstēja pieļaut. Putinam bija nepieciešams noturēt Gruziju Krievijas ietekmes zonā un nosūtīt rietumiem signālu, ka iejaukšanās Krievijas interešu zonā ir iejaukšanās Krievijas iekšpolitikā.

Vairāki autori saskatīja Krievijas iebrukumā Gruzijā kā bīstamu iespēju atgriesties Aukstā kara konfrontācijā starp ASV un Krieviju. Šis iebrukums tika pielīdzināts Staļina īstenotajam iebrukumam Somijā 1939. gadā vai Hitlera ārpolitikai pirms Otrā Pasaules kara. Šis iebrukums parādīja Krievijas gatavību nesaskaņas risināt ar militāriem līdzekļiem un tas ASV lika pārdomāt savas attiecības ar Krieviju. Krievija bija atgriezies starp pasaules lielvarām, un tā atkal bija jāsāk respektēt, kā potenciālu draudu. Arī NATO dienas kārtībā Krievija atgriezās kā potenciāls apdraudējums ASV sabiedrotajiem, kam Vašingtona bija garantējusi aizsardzību kā NATO dalībvalstīm.

Lai arī drošības dilemma Krievijas un ASV starpā pēc Gruzijas kara ir vērtējama kā minimāla, drošības dilemma Krievijas un ASV starpā, Gruzijas kara kontekstā, ir saskatāma sekojošu faktoru dēļ:

Krievija, atgūstot spēku un ietekmi starptautiskajā politikā un, esot viena no globālajām lielvarām, saskatīja, ka ASV palielina savu ietekmi tās interešu zonā gan stiprinot savu ietekmi dipusējās attiecībās ar Gruziju un Ukrainu, gan ar NATO klātbūtni. Krievija pieņem lēmumu rietumvalstīm nosūtīt skaidru signālu, iebrūkot Gruzijā un destabilizējot situāciju šajā valstī, lai apturētu tās tuvināšanās procesu NATO, bet NATO tajā saskata klaju agresiju un sāk Krieviju atkal pozicionēt kā draudu globālajai drošībai. NATO sāk izvietot vairāk bruņojumu Krievijas pierobežā, ko Krievija uzskata kā NATO agresīvu rīcību.

Darba otrajā nodaļā tika secināts, ka Gruzijas karš, pētnieku darbos, tiek vērtēts kā Krievijas stratēģiska uzvara, jo tika sasniegti gandrīz visi Krievijas mērķi, un, pateicoties pareizi izvēlētam uzbrukuma laikam, Krievija ieguva iespēju restartēt attiecības ar ASV. Tas tādēļ, ka ASV pēc prezidenta vēlēšanām, 2008. gadā, ieņēma jaunu nostāju attiecībās ar Krieviju. Tika secināts, ka Gruzijas konflikts var atstāt nopietnu iespaidu uz drošības situāciju ASV un Krievijas starpā un neviena puse nevēlējās jaunu Auksto karu.

ASV, atšķirībā no tās sabiedrotajiem NATO, centās distancēties no Gruzijas kara un mazināt tā globālo nozīmi. ASV pieņēma jaunu kursu attiecībās ar Krieviju nodēvējot to par „Restart” politiku.

Šī politika sākotnēji bija sekmīga, drošības dilemma abu valstu starpā mazinājās, jo notika daudz ciešāka sadarbība ASV un Krievijas starpā. Tika parakstīti vairāki nozīmīgi bruņojuma ierobežošanas līgumi un šķita, ka ASV un Krievija ir jauna attiecību posma sākumā. Vašingtonas un Maskavas oficiālie informācijas kanāli rakstīja par lielisko sadarbību abu valstu starpā un draudzību starp prezidentu Baraku Obamu un Dmitriju Medvedevu. Abu valstu attiecības nespēja sabojāt pat spiegu skandāls ASV.

Nepieciešamību ASV veidot jaunu kursu attiecībās ar Krieviju var skaidrot ar to, ka pēc Gruzijas kara Vašingtonā saprata, ka ASV rīcībā nav nekādi politisko instrumentu ar kuriem ietekmēt Krieviju. Kā labāko variantu ASV izvēlējās atkāpšanos no konfrontācijas un centienus ievadīt attiecības jaunā, uz ekonomisko sadarbību balstītā gultnē. Šis lēmums bija izdevīgs Krievijai, jo tādējādi tā bija parādījusi savu nostāju NATO, taču tai bija iespēja atturēt NATO galveno spēku, ASV, no militāru draudu īstenošanas pret Krieviju, kā arī Krievija ieguva iespēju neapdraudētai atgūties no 2008. gada ekonomiskās krīzes.

Tomēr Krievijas interese jaunajā “restartēšanas”kursā nešķita tik dziļa, kāda tā bija Obamam. Provokatīvas Medvedeva vizītes vēl nesen okupētajās Gruzijas teritorijās un draudi par Iskader raķešu izvietojumu Kaļiņingradas apgabalā traucēja veiksmīgākas sadarbības veidošanai abu lielvalstu starpā. Turklāt ap 2011. gadu arī ASV sāka runāt par to, cik izdevīga “restartēšanas”politika ir ASV. Jaunais kurss attiecībās ar Krieviju mazināja drošības dilemmu, tām bija veiksmīga sadarbība abpusēji interesējošajos jautājumos, piemēram, radikālā islāma ierobežošanā, terorisma apkarošanā, tirdzniecības uzlabošanā un narkotiku apkarošanā, taču galvenais ieguvējs no “restartēšanas”bija Krievija. ASV tika uzskatīts, ka līgumi, ko Vašingtona paraksta ar Krieviju, ir daudz izdevīgāki Kremlim nekā Baltajam namam. Obamu kritizēja par sadarbības centienu koncentrēšanu uz sarunām ar Medvedevu, lai gan visiem bija skaidrs, ka reālā vara Krievijā pieder Vladimiram Putinam.

Pēc Putina atkārtotas nēkšanas pie varas, Kremļa retorika mainījās. Putins uzstāja un Krievijas aizsardzības spēju palielināšanas, lai gan pēc nesenās attiecību

uzlabošanās ar ASV, tam nebija pamata. Vairāki pētnieki uzskata, ka Vladimirs Putins un liela daļa Krievijas politiskās elites, ir pārāk ilgu laiku dzīvojis Aukstā kara režīmā, lai spētu pielāgoties kādai citādākai situācijai, un viņiem ir nepieciešams valsts ārējais ienaidnieks, lai leģitimizētu savu varu.

Pateicoties tam, ka Obamas administrācijas dienas kārtībā NATO paplašināšana nebija tik nozīmīga kā Buša laikā, ASV un Krievija spēja uz laiku nodibināt funkcionējošas sadarbības attiecības. Tāpēc ir interesanti kādēļ Krievija no ASV puses sajuta apdraudējumu par Ukrainas iesaistīšanos NATO. Pēc šī pētījuma autora domāšanas vairāk saistīts ar pašas Ukrainas valdības vēlmi iestāties NATO, nekā ASV centieniem Ukrainu piesaistīt šai savienībai. Tādējādi uzskatāmi ir redzama Krievijas politiskās elites nespēja nošķirt ASV mērķus attiecībā ar Krieviju un tās kaimiņvalstīm. Gruzijas un Ukrainas iesaiste NATO rietumvalstu politikas veidotāju prātos 2014. gadā bija otršķirīga, taču konflikts Ukrainā tik un tā eskalēja. Kā iemeslu Krievijas bažām par rietumu vēlmi Ukrainu iekļaut NATO, jāmin Ukrainas centienus iestāties Eiropas Savienībā, kas Vladimira Putina acīs noteikti nebija nodalāms no iestāšanās NATO. Putins visticamāk Ukrainu sasaistīja ar Baltijas valstu precedentu, kuras abās organizācijās iestājās gandrīz vienlaicīgi. Tādēļ 2009. gadā uzsāktā ES Austrumu partnerības programma, kas sevī iekļāva Armēniju, Azerbaidžānu, Baltkrieviju, Gruziju, Moldovu un Ukrainu, noteikti, tika saskatīts, kā ES un NATO drauds Krievijai, kas izraisīja integrācijas dilemmu no Kremļa puses.

Pēc “restartēšanas” politikas neizdošanās situācija Ukrainā tika raksturota līdzīgi kā Gruzijā. Pēc Krievijas agresijas sākuma, ASV Krievijas politiku saistīja ar vienpersoniskiem Putina lēmumiem un nosodīja viņa rīcību. Taču Krievijā to uztvēra pilnīgi pretēji, rietumi centās pakļaut Ukrainu savai kontrolei, pievienot to NATO un nogriezt tās vēsturiskās saites ar Krieviju. Tikai šoreiz ASV aktīvāk iesaistījās reālās pretdarbības Krievijas agresijai ar ekonomiskajām sankcijām un spēcīgāku politisko retoriku. Tāpat ASV palielināja savu militāro klātbūtni NATO dalībvalstīs pie Krievijas robežas, kas izraisīja bīstamu situāciju, kurā arī Krievija pietuvināja robežām savus bruņotos spēkus, radot ja ne Aukstajam karam, tad vismaz „Siltajam karam” raksturīgu situāciju.

Krievijai Ukrainas konfliktu ir izdevīgi iesaldēt, jo tai nav interese šo valsti pilnībā iekarot. Krievijai ir nepieciešama sašķelta un novājināta Ukraina, kura nevar

pietuvoties rietumiem. Tā kontrolējot situāciju Ukrainā rokās tur spēcīgas kārtis, lai tirgotos ar ASV, taču Ukrainas krīze arī ASV ir, savā ziņā, izdevīga, jo tā dod iespēju vājināt Krieviju. Ekonomiskās sankcijas ietekmē Krievijas ekonomiku, kamēr papildus ir iespēja Krieviju postulēt kā visa ļaunuma skni un vājināt tās starptautisko ietekmi. ASV sevi var pozicionēt kā krīzes risinātāju Eiropā un izmainīt Eiropas Savienības un NATO nozīmes līmeni Eiropā, pagriežot to NATO labā, tādējādi kā šīs organizācijas vadošā valsts arī palielinot savu ietekmi Vecajā kontinentā. Tāpēc pirms Krieviju nodēvēt par neracionālu un agresīvu valsti un Putinu pielīdzināt Hitleram ir jāpaskatās uz notikumiem Austrumeiropā no Krievijas skatupunkta. Vladimirs Putins līdz ar lielu daļu no Krievijas politiskās elites ir dzīvojuši valstī, kurā kopš Otrā Pasaules kara ir pastāvējusi anti-amerikāņu propaganda. ASV uzvarēja Aukstajā karā, kad sabruka impērija, kura bija liela daļa no ļoti nacionāli noskaņotas tautas dzīves un šo cilvēku pasaules redzējuma. Mūsdienās „senais ienaidnieks” ir pasaules spēcīgākās militārās savienības galvenais lēmumu virzītājs. Un šajā savienībā cenšas iekļauties liela daļa no bijušās Padomju impērijas sastāvdaļām un ja tas izdosies, tad Krievijas rietumu robežu ieskaus alianse, kas tika izveidota, lai militāri pretotos Padomju Savienībai, kas ir mūsdienu Krievijas ideoloģiskais un vēsturiskais pamats. Divdesmit pieci gadi nav ilgs laika periods, kurā izmainīt nācījas domāšanu un likt noticeēt senā pretinieka solījumiem par jaunu attiecību veidošanu un sadarbību, īpaši, ja pašas krievijas politiskajai elitei, savas varas leģitimizēšanai, ir izdevīgi, ka pastāv ārējais ienaidnieks. Ukraina Krievijai ir nozīmīgs stratēģiskais partneris un tās nonākšana rietumu ietekmē Krievijas politiskajai un ekonomiskajai varenībai būtu liels zaudējums.

Ukrainas krīze palielināja drošības dilemmu ASV un Krievijas starpā, taču tas nenotika ne tuvu tik augstā līmenī, kādā tā bija Aukstā kara laikā, kam situāciju Ukrainā pielīdzina vairāki autori. Runājot par Ukrainas un Gruzijas konfliktiem, ir jāmin integrācijas dilemma, kas spilgti izpaužas abos gadījumos, jo abos gadījumos, kad Krievija uzsāka militāru agresiju, kas radīja drošības dilemmu ASV un Krievijas starpā, tas notika, jo Krievija izjuta integrācijas dilemmu. Draudi par NATO paplašināšanos un situāciju, kurā Krieviju no rietumiem pilnībā ieskauj NATO dalībvalstis, krievijā radīja paranoisku apdraudējuma sajūtu. Tāpēc ASV radot integrācijas dilemmu Krievijai, savā ziņā radīja drošības dilemmas pieaugumu sev un saviem sabiedrotajiem attiecībās ar Krieviju.

Vadoties pēc drošības koncepta pamatnostādņēm, Krievija draudus savai drošībai ir izjutusi daudz aktīvāk nekā ASV. Krievija uz šiem apdraudējumiem arī aktīvāk reaģējusi, īstenojot militārās kampaņas Gruzijā un Ukrainā. Krievija, izjūtot apdraudējumus no NATO puses, ir bijusi spiesta spert soļus, savas drošības garantēšanai, daudz lielākā mērā nekā ASV. To pierāda arī piesardzība pret “Restartēšanas” politiku. No Krievijas skatupunkta ASV piedāvājot attiecību uzlabošanas plānus, neatkāpās no savām ambīcijām palielināt savu un NATO ietekmi Austrumeiropā, tādējādi tieši apdraudot Krievijas teritoriālo un reģionālo interešu drošību. Kā rezultātā Krievija arī attiecību uzlabošanās periodā turpināja bruņoties un neizjuta pietiekamu uzticību pret ASV, lai “Restartēšana” tiešām izdotos.

ASV un Krievija nespēj veidot attiecības, kurās pastāvīgi nebūtu ietverta drošības dilemma. Pēc darba izstrādes jāsecina, ka, apskatot salīdzinoši īsu laika periodu, tika konstatēts, ka drošības dilemma ASV un Krievijas starpā mainās īsos laika intervālos. Pēc Aukstā kara beigām Krievijas un ASV starpā bija novērojams attiecību atslābums, kas mazināja drošības dilemmu, kas tika mantota no Aukstā kara laikiem. Taču Gruzijas karš iezīmēja attiecību maiņu starp abām lielvarām un drošības dilemma, īpaši no Krievijas puses, bija manāma aizvien izteiktāk. Pēc šī īsā saspīlējuma perioda, tika kardināli izmainīta ASV pieeja attiecībām ar Krieviju, kā rezultātā mazinājās drošības dilemma abu valstu starpā. Taču jau piecus gadus vēlāk drošības dilemma sasniedza augstāko līmeni, kopš Aukstā kara beigām, kad abu valstu intereses sadūrās Ukrainā.

Pētījuma autors darba izstrādes sākumā izvirzīja hipotēzi: ASV un Krievijas ssavstarpējās attiecībās, drošības dilemma aktīvāk izpaužas no Krievijas puses. Pēc pētījuma izstrādes ir jāsecina, ka hipotēze ir apstiprinājusies. Šis apgalvojums ir pamatojams ar to, ka gan Gruzijas kara, gan Ukrainas konflikta izcelšanās ir skaidrojama ar apdraudējuma sajūtu un integrācijas dilemmu, ko izjuta Krievija NATO paplašināšanās centienu rezultātā. Abi šie militārie konflikti bija kā Krievijas atbilde ASV par tās ietekmes pieaugumu Krievijas interešu zonā un ir pamatojami ar Krievijas bailēm no izolācijas un militārajiem draudiem, ko pēc Kremļa domām nes NATO militāro spēku un instalāciju klātbūtne Krievijas pierobežā, jo Krievija NATO jau izsenis uzskata par otrorganizāciju, kas ir radīta un darbojas kā izteikti antikrieviska organizācija. No ASV puses drošības dilemma izpaužas mazāk, jo ASV ir stratēģiski izdevīgākās pozīcijās, gan ģeogrāfiski, gan militārā potenciāla ziņā. Šo faktoru dēļ

ASV no Krievijas puses neizjūt apdraudējumu savas valsts drošībai, jo vienīgais, kā Krievija var apdraudēt ASV teritoriju, ir ar savu kodolieroču potenciālu, taču iespējamība uz to izmantošanu mūsdienu pasaulē ir pielīdzināma nullei. Bez apdraudējuma sajūtas drošības dilemmas rašanās iespēja ASV ir ļoti zema. Reālu apdraudējumu Krievija var radīt tikai ASV sabiedrotajām NATO dalībvalstīm, taču ne pašai ASV. Tā ir izdevīga iespēja ASV vairojot savu ietekmi Eiropā, kas aizvien vairāk ir ieinteresēta drošības garanta saņemšanā no Baltā nama puses, kas ASV dod lielāku ietekmi uz Eiropas valstu līderiem.

LITERATŪRAS SARAKSTS

Izmantotā literatūra:

1. Alexander Astrov The Great Power (mis)Management, The Russian-Georgian War and its Implications for Global Political Order.. MPG Books Group, UK. 2011.
2. Anders Aslund. Ukraine What Went Wrong and How to Fix It. Peterson Institute for International Economics. 2015.
3. Andrew Wilson. Ukraine Crisis. What it means for the West. Yale University Press. 2014.
4. Brzezinski, Z. The Grand Chessboard: American Primacy and Its Geostrategic Imperatives. Basic Books. 1997.
5. Chomsky N. Hegemony or survival, Americas quest for global dominance. Metropolitan books, New York.
6. Hans Günter Brauch, Úrsula Oswald Spring, Czesław Mesjasz, John Grin, Pál Dunay, Navnita Chadha Behera, Béchir Chourou, Patricia Kameri-Mbote, P. H. Liotta. Hexagon Series on Human and Environmental Security and Peace. Globalization and Environmental Challenges Reconceptualizing Security in the 21st Century. Springer-Verlag Berlin Heidelberg 2008.
7. L.J.Black and Michael Jons. The return of the Cold war. Ukraine, the West and Russia. Routledge. 2016.
8. Marcel de Haas. Russia's Foreign Security Policy in the 21st Century Putin, Medvedev and beyond. Routledge. 2010.
9. Marvin Kalb. Imperial Gamble. Putin, Ukraine, and the New Cold War. Brookings Institution press. 2015.
10. Steel R. Temptations of a superpower. Harvard University Press.
11. Michael Staack . The Ukraine Crisis: A New Division of Europe? Institute for International Politics Helmut-Schmidt-University/ University of the Federal Armed Forces Hamburg. 2014.

Interneta resursi:

12. Alexander Chancellor. The Russian spy scandal that nobody much cared about. <http://www.theguardian.com/commentisfree/2010/jul/02/russian-spy-ring-scandal>
13. America responds to Russian provocation in Baltic Sea with subdued, carefully worded statement. <http://www.news.com.au/world/europe/america-responds-to-russian-provocation-in-baltic-sea-with-subdued-carefully-worded-statement/news-story/5a179d3685e87428767d4916b9162ecf>
14. Anders Aslund and Andrew Kuchins. Pressing the „Reset Button,, on US-Russia Relations. <https://piie.com/publications/pb/pb09-6.pdf>
15. Ariel Cohen, Baker Spring, Michaela Dodge. Reset Regret: Obama’s Cold War–Style Arms Control Undermines U.S.–Russian Relations. <http://www.heritage.org/Research/Reports/2011/06/Cold-War-Style-Arms-Control-Undermines-US-Russian-Relations>
16. Assessing the Obama-Medvedev reset in US-Russia relations. <http://www.e-ir.info/2015/09/03/assessing-the-obama-medvedev-reset-in-us-russia-relations/>
17. Balance of Power Theory. Steven E. Lobell
<http://www.oxfordbibliographies.com/view/document/obo-9780199743292/obo-9780199743292-0083.xml>
18. Barack Obama calls for „Reset” in US-Russia relations.
<http://www.theguardian.com/world/2009/jul/07/barack-obama-russia-moscow-speech>
19. Barry R. Posen. The Security dilemma and ethnic conflict..
<http://web.mit.edu/ssp/people/posen/security-dilemma.pdf>
20. Charter of Paris For New Europe. Paris 1990.
www.osce.org/mc/39516?download=true
21. Chechnya, Russia and 20 years of conflict.
<http://www.aljazeera.com/indepth/features/2014/12/chechnya-russia-20-years-conflict-2014121161310580523.html>
22. David J. Kramer. Resetting U.S.-Russian Relations: It Takes Two.
<http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/01636600903418694>
23. Defensive Realism. <http://www.irtheory.com/know.htm>

24. Gatis Puriņš. Jaunais spēku līdzsvars postglobālajā pasaulē.
http://home.lu.lv/~politics/raksti/lidzsvars/new_page_1.htm
25. Glenn H. Snyder. Mearsheimer's World – Offensive Realism and the Struggle for Security. A Review Essay.
<http://ir.rochelleterman.com/sites/default/files/glaser%20review%20of%20measheimer.pdf>
26. Homo homini lupus – no latīņu valodas „cilvēks pret otru cilvēku ir kā vilks”
<http://associatesmind.com/2013/05/09/homo-homini-lupus-est-man-is-a-wolf-to-his-fellow-man/>
27. Idealist internationalism and the security dilemma. John H. Herz.
http://www.jstor.org/stable/2009187?seq=1#page_scan_tab_contents
28. James Traub. Taunting the Bear.
www.nytimes.com/2008/08/10/weekinreview/10traub.html?_r=0
29. John H. Herz and the Resurrection of Classical Realism. Casper Sylvest.
<http://ire.sagepub.com/content/22/4/441.abstract>
30. Major military conflicts after World war II
<http://www.infoplease.com/timelines/militaryoperations.html>
31. Māršala plāns.
<http://termini.lza.lv/term.php?term=M%C4%81r%C5%A1ala%20pl%C4%81ns&list=M%C4%81r%C5%A1ala%20pl%C4%81ns&lang=LV>
32. Meeting with president Barack Obama.
<http://en.kremlin.ru/events/president/news/13507>
33. Oleksii Polegkyi. WWII: A new „Religion” for Russia.
<http://www.euractiv.com/section/europe-s-east/opinion/wwii-a-new-religion-for-russia/>
34. Putin delivers state of the union address.
<https://www.youtube.com/watch?v=gsDx-Hkd5Ag>
35. R.Craig Nation. Results of the „Reset” in US-Russia relations.
<https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/ifricraignationrussiausenguly2010.pdf>
36. Realism: The Domination of Security Studies.
http://www.e-ir.info/2013/06/14/realism-the-domination-of-security-studies/#_ftn1

37. Reversing the decline: An Agenda for U.S.-Russian relations in 2009. 3.lpp
Pieejams:[http://www.brookings.edu/~media/research/files/papers/2009/1/us-russia-relations-pifer/01_us_russia_relations_pifer.pdf]
38. Robert Kagan. Putin Makes His Move. www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2008/08/10/AR2008081001871.html
39. Ronald D. Asmus and Richard Holbrook. Black Sea Watershed. www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2008/08/10/AR2008081001870.html
40. Samuel Charap, Laura Conley, Peter Juul, Andrew Light and Julian Wong. After the „Reset” A strategy and new agenda for U.S. Russia policy. https://www.americanprogress.org/wp-content/uploads/issues/2009/07/pdf/russia_report.pdf
41. Security dilemma explained. http://everything.explained.today/Security_dilemma/
42. Sipri military expenditure database. http://www.sipri.org/research/armaments/milex/milex_database
43. The Five-day war, Managing Moscow after the Georgia crisis. <https://www.foreignaffairs.com/articles/russia-fsu/2008-11-01/five-day-war>
44. The Heritage Foundation. Reset Regret: Heratige Foundation Recomendations. <http://www.heritage.org/research/reports/2011/08/reset-regret-heritage-foundation-recommendations>
45. Shiping Tang. The security dilemma and ethnic conflict: toward a dynamic and integrative theory of ethnic conflict. <http://www.sirpa.fudan.edu.cn/wp-content/uploads/2016/01/Tang-2011a-Security-Dilemma-and-Ethnic-Conflict.pdf>
46. The White House. U.S.-Russia Relations: “Reset” Fact Sheet. <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/us-russia-relations-reset-fact-sheet>
47. Ukraine crisis: timeline. <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-26248275>
48. Wade Boese. Bush, Putin Leave Arms Disputes Unsettled. https://www.armscontrol.org/act/2008_05/BushPutin

49. World politics. Glenn H.Snyder.

<http://journals.cambridge.org/action/displayAbstract?fromPage=online&aid=7615668&fileId=S0043887100006687>

50. Zbigniew Brzezinski. Georgia-Russia Crisis.

content.time.com/time/specials/packages/article/0,28804,1832294_1832295_1832699,00.html

Maģistra diplom-darbs „Drošības dilemma ASV–Krievijas starpā 2008.-2016.” izstrādāts LU Sociālo zinātņu fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai. Darba apjoms (neskaitot izmantotos informācijas avotus un pielikumus) ir 174 116 rakstuzīmes (ieskaitot intervālus).

Autors: _____ Jurgis Barkāns

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai Vadītāja: Prof. Dr. paed.
Žaneta Ozoliņa

_____

Recenzents: Asoc.Prof. Dr. sc.pol. Toms Rostoks

Darbs iesniegts Politikas zinātnes nodaļā

Dekāna pilnvarotā persona:

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē prot.
Nr. Komisijas sekretāre: